Izbori u Bosni i Hercegovini
POBEDIO JE STRAH

Šta je “Nacionalna avangarda”
ODA RADOSTI NA GUSLAMA

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

9 770353 802002 01420

VREME

broj 1449

11. oktobar 2018.

Intervju: Zdravko Ponoš

VUČIĆ JE GUVERNER POROBLJENE SRBIJE

19. i 20. OKTOBAR 2018.

MASTER CENTAR NOVOSADSKOG SAJMA

20 18

NOVOSADSKI

OKTOBERFEST

Fenster zum Oktoberfest

Supported by / Podržano od

AHK Deutsch-Serbische Wirtschaftskammer Nemačko-srpska privredna komora

Град Нови Сад City of Novi Sad

GRADSKA UPRAVA ZA PRIVREDU GRADSKA UPRAVA ZA KULTURU

POKRAJINSKI SEKRETARIJAT ZA PRIVREDU I TURIZAM

NOVI SAD CITY

HRO Color Media Events

PETAK 19.10.2018.

18.45h	Svečano otvaranje pivskog bureta
19.00h	Kredarica
20.00h	Dejan Petrović Big Band
22.00h	Takmičenja
22.30h	Hladno pivo
00.30h	Love Hunters

SUBOTA 20.10.2018.

11.00-16.00h	Slobodan ulaz
12.00-15.00h	Battle of the Bands
15.00-16.00h	Takmičenje u nošenju krigli
19.00h	Zbogom Brus Li
20.00h	Zvonko Bogdan
22.00h	Takmičenja
22.30h	Psihomodo Pop
00.30h	Orthodox Celts

www.gigstix.com
WWW.OKTOBERFEST2018.RS
www.eventim.rs

KARTE U PRODAJI!

VREME
BROJ 1449
11. oktobar 2018.

04 Zoom: Špijuni na vetrometini

06 **Lečenje dece SMS-ovima:**
Sezona lova na humanitarne akcije

10 Intervju: Zdravko Ponoš

16 Vučić i real-nacionalni NVO:
Oda radosti na guslama

19 Nuspojave: Šibicarska avangarda

20 Izbori u Bosni i Hercegovini:
Pobedio je strah

24 Iz skupštinske klupe:
Uticaj slepih miševa na srpsku demokratiju

28 Reagovanje: Aja Jung

30 Iz ličnog ugla:
Kjučni koraci ka rodnoj ravnopravnosti

32 Kultura sećanja: Dvadeset miliona prinudnih radnika

KULTURA

36 **Intervju: Rajko Grlić**

40 Pola veka: Za svakog po nešto

42 Pozorište: Dan bezbednosti, kulturni praznik

42 Upoznavanje: Normalan život?

SVET

46 **Disbalans u Vrhovnom sudu:**
Trijumf konzervativne Amerike

51 Dosije SAD-Kina:
Rentgen trgovinskog rata

MOZAIK

54 Festival duvan čvaraka, 13. put:
Čiča Draža na bundevi

56 E-rečnik: Koliko puta kažeš Vučić

59 Navigator: Revolucija sa klavijaturom

60 Strip: Budućnost liči na fantastičan san

62 Vreme uživanja: Frilenser

Zašto nam iz državnog vrha stižu poruke da su privatne fondacije sumnjive i da manipulišu našim novcem? Pravo je svakog građanina koji šalje SMS-ove i uplaćuje novac privatnim fondacijama da sam odluči da li će možda taj novac "baciti" ako dete ne preživi

PIŠE: JOVANA GLIGORIJEVIĆ

"Danas u Hrvatskoj, ako niste u neizmjernom, javnom lupanju u prsa da ste zaljubljeni u vlastitu domovinu, odmah ste sumnjivi da ste Srbin, Jugoslaven, Židov ili nešto još strašnije. Neshvatljivo je bilo kojem čovjeku koji živi u koordinacijama nacionalnim da postoje ljudi koji mogu biti možda iz iste nacije, a ne misliti isto"

RAZGOVARAO: RADOSLAV ĆEBIĆ

Imenovanjem Breta Kavana za sudiju Vrhovnog suda dovedene su u pitanje do skora neupitne liberalne vrednosti kao što su pravo na abortus ili pravo na istopolne brakove

PIŠE: ANDREJ IVANJI

Fotografija na naslovnoj strani: **Marija Janković**

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jelena Popović

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Vladimir Milovanović, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Olga Babić;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

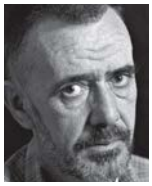
e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Špijuni na vetrometini: Mračne sile ometaju zlatno doba u kome ćemo izvoziti svinjske papke, kokošje nožice i muda od labuda

Sve ovo nabrajanje izdajnika, plaćenika i špijuna nema drugu svrhu no da zaplaši ono malo kritički nastrojene javnosti, a ako mislite da će da ih prođe, grdno se varate. Tek hvataju zalet

KAO I DEVEDESETIH: HAJKA NA NEISTOMIŠLJENIKE

Sigurno je jedan od znakova slabosti režima kad počne da juri domaće izdajnike, plaćenike i strane špijune. To je obeležilo i drugu polovinu devedesetih kad je režim Slobodana Miloševića počeo da se urušava i da pali mostove za sobom.

Šta to aktuelna vlast zna o sebi što mi ne znamo – eto dokaza da smo slabi špijuni – pa sve češće potrže optužbe kao što su onomad činili Vojislav Šešelj i ona dva danas zaboravljena "julovca" Goran Matić i Ivan Marković, koji su zdušno, samopregorno i gotovo svakodnevno otkrivali špijune, a o izdajnicima i da ne govorimo.

Iako su termini "izdajnik", "strani plaćenik" i "špijun" karakteristični za retoriku aktuelne vlasti, primetno je da se u poslednje vreme koriste sve češće, na šta su upozorila novinarska udruženja NUNS i NDNV. Udruženja su navela da se ovi izrazi posebno koriste kako bi se oklevetali novinari ili nevladine organizacije, ukazujući na opasnost u koju ovakav javni diskurs može da dovede "targetirane".

Prvo su počeli političari, pa je tako šef Vladine kancelarije za Kosovo i Metohiju i funkcioner vladajuće Srpske napredne stranke, Marko Đurić, govorio o ljudima koji su "deo sistematskog plana agenturnih mreža stranih država u Srbiji".

Da ukazuju na destruktivno delovanje stranog faktora nastavili su predstavnici Bezbednosno-informativne agencije. Tako je Marko Parezanović iz BIA, govoreći ovih dana na jednom skupu u Beogradu, na listu optuženih za subverzivno delovanje stavio "pojedince iz redova opozicionih političkih partija, pojedine delovi medija i NVO sektora".

Ko to stavlja "klipove pod točkove nadolazećeg zlatnog doba?" Izvozićemo svinjske papke u Kinu, a Dragan Marković Palma, na izbornoj Skupštini Jedinstvene Srbije, otkrio nam je, sve mašući kesom punom kokošijih nogica, da je Vučić uspeo da ugovori i izvoz tih nogica u Kinu, a sad čekamo blagovest od Aleksandra Vulina, koji je s Predsednikom u poseti Kazahstanu, da ćemo njima prodavati – muda od labuda.

HORSKO PEVANJE: STRAH OD ZAVRŠNICE

Aleksandar Vučić, već jednom izuzet od odgovornosti za klevetanje, optužio je Zdravka Ponoša (vidi intervju s bivšim načelnikom vojske Srbije u ovom broju "Vremena") da je špijun, a to je ponovio i pomenuti Vulin, i od tada se nekako ređaju imena špijuna koji su se našli na vetrometini nervozne vlasti.

Pre neki dan je Aleksandar Martinović, spiker Srpske napredne stranke u Skupštini Srbije, pored Saše Jankovića, Vuka Jeremića i Dragana Đilasa, otkrio da je i Rodoljub Šabić tuđi plaćenik, dakle, špijun na važnom mestu. Martinović je javno postavio pitanje: "Kad će lažni poverenik za informacije od javnog značaja prestati da radi protiv interesa sopstvene države, za račun stranih obaveštajnih službi?"

Bojan Pajtić, bivši predsednik DS, ocenio je za dnevni list "Danas" da seme zla koje je posejano devedesetih danas daje plodove više nego ikad.

"Svakog ko se ne slaže sa režimom pokušavaju da zastraše. Svakog ko se usudi da ima svoje mišljenje – nazivaju lopovom, izdajnikom, špijunom. Time neistomišljenike i njihove porodice svesno izlažu opasnosti, znajući da u Srbiji ima dovoljno labilnih ljudi koji će poželeti da lično odbrane Srbiju od 'zlih' i 'antisrpski orijentisanih' novinara, intelektualaca i opozicionara. Prizivaju đavola i ugrožavaju fizičku egzistenciju slobodnih građana ove zemlje", ističe Pajtić.

Foto: screenshot Tanjug

Proglašavanje za državne neprijatelje svih koji kritikuju vlast opasna je retorika i igranje vatrom za koje nikada ne znate kako bi moglo da se završi.

Reči Marka Parezanovića iz BIA koji je na listu optuženih za subverzivno delovanje stavio "pojedince iz redova opozicionih političkih partija, pojedine delove medija i NVO sektora", pomoćnicu glavnog urednika NIN-a Vesnu Mališić podsetilo je na metode komunističke vlasti. "Ovog trenutka je to direktna pretnja opoziciji, direktna pretnja medijima, direktna pretnja nevladinim organizacijama da se kao 1945. računa na (postojanje) unutrašnjeg neprijatelja i spram njega verovatno pravi neka strategija u BIA", ocenila je Vesna Mališić u izjavi za TV N1.

Dragan Popović iz Kuće ljudskih prava izjavu Parezanovića vidi kao poslednji i najočigledniji dokaz da je BIA pretvorena u partijsku organizaciju.

"Čak ni u vreme Slobodana Miloševića zvaničnici tadašnjeg DB-a nisu iznosili takve ocene", podsetio je on.

Iako ga retorika predstavnika BIA vraća u 90-e, Popović ne veruje da bi aktuelna služba mogla da posegne za svim metodama koje je koristila nekadašnja Miloševićeva.

"Mislim da su okolnosti danas drastično drugačije, ili bolje rečeno – nadam se da su okolnosti dovoljno drugačije i da ne može baš da se ponovi ono što je Državna bezbednost radila 90-ih, a to su brutalne likvidacije političkih protivnika i onih koji su označeni kao neprijatelji i plaćenici ili tako dalje", kazao je Popović za istu televiziju.

CRV RAZDORA: ŠTA JE UTVRĐENO RADOM NA TERENU

Zanimljivo je analizirati Parezanovićevu izjavu. Pominje "pojedince iz redova opozicionih političkih partija" i kao da baca seme razdora među njih, tera ih na prebrojavanje i uzajamnu sumnjičavost, u đavolju igru motrenja "ko za koga radi", dok kad govori o medijima i nevladinom sektoru, ne govori o pojedincima, već o delovima ovih sektora. Kao da već imaju jasnu klasifikaciju i da su neki mediji i neke nevladine organizacije u registratorima državne bezbednosti dobili kodno ime. Ako još nisu, za "Vreme" predlažem "Ubogi plaćenici!"

Sve ovo nema drugu svrhu no da zaplaši ono malo kritički nastrojene javnosti, a ako mislite da će da ih prođe, grdno se varate. I njih i nas.

Evo, ja sam nešto špijunirao i došao do podatka da u stočnom fondu Srbije ima tri i po miliona svinja, pa puta četiri papka, to je četrnaest miliona papaka taman dovoljno jednom kvartu Pekinga za ručak. Za kokoške još, radom na terenu, skupljam obaveštajne podatke, a ljudi sa terena pitaju da li da broje i one gipsane labudove što im mahom krase dvorišta. ¶

SEZONA LOVA NA HU

Zašto nam iz državnog vrha, svaki put kada uspe neka kolektivna akcija prikupljanja novca, stižu poruke da su privatne fondacije sumnjive i da manipulišu našim novcem? Pravo je svakog građanina koji šalje SMS-ove i uplaćuje novac privatnim fondacijama da sam odluči da li će možda taj novac "baciti" ako dete ne preživi. Jer, nije izlečenje deteta jedini motiv zbog kog ljudi daju donacije. Mnogo veći motiv je nada, činjenica da svojom donacijom roditeljima pomažete da probaju i moguće i nemoguće u nadi da će se sve dobro završiti

Vlada Srbije ponela se neodgovorno i nepromišljeno, te je 250.000 evra koji pripadaju poreskim obveznicima uplatila na račun jedne sumnjive humanitarne organizacije koja pod maskom pomoći za decu zapravo obrće pare u investicionim fondovima, a predvodi je jedan "osvedočeni narkoman i ološ". Tako ispada kad saberemo dva i dva: činjenicu da je Vlada zaista uplatila 250.000 evra na račun Fondacije "Podrži život" i hajku kroz koju sada prolazi Sergej Trifunović, osnivač ove fondacije.

Protiv Trifunovića je podneta krivična prijava. Prijavila ga je organizacija dugog imena Savet za monitoring, ljudska prava i borbu protiv korupcije "Transparentnost" iz Trstenika. Da ne bude zabune: nije reč o poznatoj organizaciji "Transparentnost Srbija", nego o nekoj drugoj, koju predvodi izvesni Mario Spasić. Jedino po čemu bi se neko mogao sećati ove nove "Transparentnosti" jeste optužba da je poverenik Rodoljub Šabić proneverio 15 miliona dinara, koja je odbačena. Spasić je, takođe neuspešno, podnosio krivične prijave i protiv narodnih poslanika Bošk Obradovića, Srđana Noga i Marije Janjušević zbog njihovog navodnog upada u kabinet predsednice Skupštine Maje Gojković. Iako je tabloid "Srpski telegraf", koji već nedeljama "duži" Trifunovića, vest o krivičnoj prijavi objavio kao da je reč o gotovoj stvari i konačnoj presudi da se sa novcem građana "mulja", Sergej Trifunović je, gostujući na TV N1 u utorak 9. oktobra bio izričit u tome da krivična prijava ne postoji, jer niti je on video, niti se o njoj izjasnilo tužilaštvo. U prevodu: tek ako tužilaštvo prihvati prijavu, to će značiti da ima indicija o nekom krivičnom delu. Do tada, Spasićeva prijava je nešto što bilo ko može da podnese protiv bilo koga.

KAMATA NA ULOG

O napadima na Sergeja Trifunovića nakon uspešne akcije prikupljanja novca za lečenje Dušana Todorovića (4) opširno smo pisali pre tri nedelje ("Vreme" broj 1446). U intervjuu koji je tada dao, Sergej Trifunović je praktično anticipirao da će se Fondacija "Podrži život" tek naći na udaru tabloida, a možda i nekakve istrage ili inspekcije. Nažalost, Dušan je u međuvremenu preminuo i utoliko je sve što se sada događa i što tabloidi objavljuju gnusnije. A objavljuju između ostalog i ono zbog čega je Spasić podneo krivičnu prijavu: da je Fondacija "Podrži život" ulagala novac u investicioni fond "Ilirika" iz Slovenije, koji ima predstavništvo u Beogradu. Zakon o zadužbinama, fondacijama i fondovima vrlo jasno kaže u članu 44 da "zadužbina i fondacija mogu sticati imovinu od dobrovoljnih priloga, poklona, donacija, finansijskih subvencija, zaostavština, kamata na uloge (kurziv: "Vreme"), zakupnine, autorskih prava, dividendi i drugih prihoda ostvarenih na zakonom dozvoljen način", ali to Spasića nije sprečilo da kao razlog za krivičnu prijavu navede tešku prevaru.

Odmah nakon grandioznog poduhvata u oblasti istraživačkog novinarstva redakcije "Srpskog telegrafa" oglasila se Fondacija "Podrži život" saopštenjem u kom stoji: "Fondacija je, u skladu sa odredbama Zakona o zadužbinama i fondacijama, uložila novac u iznosu od 15.500.000 dinara u investicioni fond 'Ilirika' radi oplođivanja tih sredstava, sve u cilju uvećanja materijalnih mogućnosti za pomoć obolelim mališanima kojima je takva pomoć najpotrebnija. Zakon o zadužbinama i fondacijama sasvim jasno daje legalnu mogućnost svim fondacijama pa i našoj, da ulaganjem prikupljenih sredstava i ubiranjem kamate, uvećava materijalne mogućnosti za ostvarivanje humanitarnih ciljeva. U skladu sa tom zakonskom mogućnošću, sredstva su i uložena u investicioni fond pod izričitim uslovom da se u svakom momentu, kada to zahtevaju potrebe pomoći obolelim mališanima, mogu iz investicionog fonda povući. Inače, radi potpunog informisanja naše javnosti, ulaganje sredstava u gore navedeni investicioni fond je do sada već dalo značajne finansijske rezultate jer su inicijalna sredstva uložena u investicioni fond već uvećana za preko 500.000,00 dinara, što za nas predstavlja razlog za veliko zadovoljstvo, jer to ujedno znači više novca za pomoć oboleloj deci. Saglasno svemu navedenom, naša Fondacija ni na koji

MANITARNE AKCIJE

NA METI BESRAMNE KAMPANJE: Sergej Trifunović

Foto: Petar Marković

PLATIO CENU POLITIČKOG ANGAŽMANA: A. Šapić, fondacija "Budi human"
Foto: Marija Janković

način nije povredila zakon, nije se 'kockala' prikupljenim sredstvima, nije vršila nikakvu 'zloupotrebu', nije izašla van okvira humanih ciljeva radi kojih je osnovana niti je na bilo koji način 'prevarila' i 'obmanula' donatore i roditelje, a svaki iznos za lečenje bolesnih mališana koji je prikupila naša fondacija i utrošen u svrhu ostvarivanja humanitarnih ciljeva se može transparentno proveriti."

Dodajmo i da je novac investiran pre manje od godinu dana, kao i da je uložen uz minimum rizika.

REPRIZA REPRIZE

Hajka na Fondaciju "Podrži život" počela je kada je prikupljen novac za Dušana Todorovića, ali niti je prva kroz koju ova organizacija prolazi, niti je reč o prvom napadu na bilo koga ko uspešno prikupi novac za lečenje dece u inostranstvu.

Ružan, ali najmanje strašan primer jeste činjenica da je fondacija koju predvodi predsednik Opštine Novi Beograd Aleksandar Šapić, "Budi human", naprasno izgubila svoj redovni nedeljni termin u jutarnjem programu Televizije Pink istog trenutka kada je Šapić odlučio da uđe u izbornu trku na beogradskim izborima u martu ove godine. Svi drugi primeri koje pamtimo okrutniji su od ovoga.

Prvi upečatljiv slučaj bila je porodica Ognjanović. Priča je uglavnom poznata i prema njoj još uvek postoji ambivalentan odnos u javnosti. Ukratko, mala Tijana Ognjanović jedno je od prve dece za čije je lečenje akciju prikupljanja novca pokrenuo baš Sergej Trifunović. U to vreme nije imao fondaciju, niti je ova praksa prikupljanja sredstava bila raširena i razvijena kao sada, pa je novac uplaćivan direktno na račun roditelja (danas većina fondacija, kao i državni fond, sredstva uplaćuju na račun klinika na koje se deca šalju). Tijana je preminula, a novac ostao na računima roditelja.

Onda su počeli tabloidna prozivka roditelja o tome šta će učiniti sa novcem, optužbe da su se obogatili na mrtvom detetu i zahtevi da uplate taj novac za lečenje druge dece. Kako su se našli pred dilemom kom detetu dati sredstva, da li nekoj deci dati a drugoj uskratiti, Ognjanovići odlučuju da sredstva doniraju za nabavku dijagnostičke opreme u jednoj dečjoj bolnici. Hajka, međutim, ne staje i na kraju sve stiže i do tužilaštva. U septembru 2016. godine Više javno tužilaštvo u Beogradu izdaje saopštenje u kom se kaže: "Obaveštavamo vas da je nakon sprovedene istrage koja se u Višem javnom tužilaštvu u Beogradu vodila protiv Nebojše i Jelene Ognjanović zbog izvršenja krivičnih dela prevare i pranja novca te detaljnog i sveobuhvatnog razmatranja rezultata istražnog postupka, Tužilaštvo donelo odluku o odustanku od daljeg krivičnog gonjenja osumnjičenih. Razlog je taj što iz dokaza koji su prikupljeni tokom istrage ne proizlazi opravdana sumnja koja je neophodna da bi optužnica bila podignuta." Tabloidi koji su započeli hajku ovo saopštenje su slobodno protumačili kao nedostatak dokaza, iako u njemu jasno piše da su dokazi prikupljeni i da iz njih ne proizlazi sumnja da ima elemenata krivičnog dela.

Samo dva meseca nakon što je tužilaštvo odustalo od gonjenja Ognjanovića, počela je nova akcija kompromitovanja humanitarnih akcija u kojima se prikupljaju sredstva za lečenje dece u inostranstvu. Polovinom novembra 2016. Marijan Rističević, narodni poslanik iz redova vladajuće većine i, u to vreme, član Upravnog odbora Republičkog fonda zdravstvenog osiguranja, izazvao je gnev svih opozicionih poslanika, ali i članova parlamenta iz SDPS-a Rasima Ljajića. Rističević je tokom skupštinske sednice na Tviteru napisao: "DS su čudo. Ćerki jednog od njih 2015. RFZO platio 460.000 evra operacije u inostranstvu. Ove godine su sami odbili RFZO da bi pravili kampanju", a zatim dodao: "Roditelji su odbili da se dete leči o trošku RFZO da bi DS i Šule mogli da vode kampanju."

Reč je bila o maloj Sofiji Nikolić, ćerki poslanika Demokratske stranke Dejana Nikolića. Nikolić je tada na svom Fejsbuk profilu odgovorio na Rističevićeve optužbe: "Kao otac koji se bori za život ćerke, nisam zaslužio poluinformacije i selektivno iznošenje podataka od najviših zvaničnika." U tom trenutku, jednoipogodišnja Sofija čekala je desetu po redu operaciju jer je rođena sa rascepom između dušnika i jednjaka zbog čega sva hrana koju uzima odlazi u pluća.

"Za godinu i po dana imala je devet operacija, dva puta joj je stalo srce, na dva, pa na sedam minuta", napisao je 2016. njen otac na Fejsbuku: "U 'Neker' bolnicu u Parizu nas upućuje konzilijum lekara iz Instituta za majku i dete, kao u jednu od samo nekoliko referentnih ustanova za ovu jako tešku patologiju. Između ostalog, u ovoj bolnici su urađene i brojne intervencije do sada. Zbog reotvaranja traheoezofagealnih fistula koje Sofiji ugrožavaju život, bolnica u Parizu hitno zakazuje operaciju."

Dejan Nikolić je dalje pojasnio da je nakon mesec dana odlučivanja, pet dana pre zakazanog prijema u Parizu, RFZO promenio bolnicu i uputio ih u "Ospedale del Coure" u Masi u Italiji, ustanovu koja je referentna za srčane bolesti.

"Sofija ima probleme iz domena ORL. Odluku o upućivanju u Italiju RFZO donosi na osnovu jednog jedinog mejla od tri pasusa, od čega je samo jedan pasus bio posvećen Sofijinoj dijagnozi. Lekar iz Italije sa kojim su samo razmenili mišljenje je kardiohirurg. On je predložio me-

todu protiv koje su dve najreferentnije ustanove – 'Neker' u Parizu i bolnica 'Great Ormond Street' u Londonu. Lekari iz Austrije su se izjasnili da nisu dovoljno stručni da leče ovako tešku dijagnozu i upućuju na London, dok su lekari iz Đenove saglasni da se intervencija radi u 'Nekeru' u Parizu. Niko od njih i ne pominje bolnicu koju nam je predložio RFZO. Protiv ovakve odluke i metode operacije su lekari koji leče Sofiju u Srbiji. Svoje zvanično mišljenje su dostavili RFZO. Zato smo uputili žalbu RFZO, dopunu žalbe, mišljenje specijalista."

Pošto do roka za uplatu operacije nije bilo odgovora iz RFZO-a, novac su skupili humanitarnom akcijom. Za pet dana skupljeno je 122.000 evra. Sofija je danas trogodišnjakinja koja je uspešno prošla kroz operaciju, rascep koji ima zatvoren je uzimanjem mišićnog tkiva sa leđa, a u Parizu je čekaju operacije koje bi mogle da joj pomognu da povrati moć govora.

IMA LI DNA: Tabloidno kreiranje života i smrti

Sve to nije sprečilo Rističevića da ospori smisao i svrhu akcije prikupljanja novca za lečenje jednog deteta, samo zbog političke pripadnosti oca tog deteta. Zanimljivo je istaći i da su se, posle njegovih tvitova, na Tviteru masovno javljali ljudi koji su slali SMS-ove za Sofijino lečenje i naglašavali da nisu znali ko joj je otac, te da humanitarna akcija nije politizovana nijednog trenutka. Uostalom, i sam Dejan Nikolić je progovorio o komplikacijama sa RFZO-om tek nakon Rističevićevog napada.

ČIJE SU PARE

Zanimljivo je u celoj priči još nešto: Budžetski fond za lečenje oboljenja, stanja ili povreda koje se ne mogu lečiti u Republici Srbiji, kako glasi pun naziv onoga što kolokvijalno zovemo "fond za lečenje u inostranstvu", formirala je Vlada Srbije na predlog nikog drugog nego Sergeja Trifunovića, koji je na ovu ideju došao u vreme dok je Aleksandar Vučić bio potpredsednik Vlade Srbije. Sreli su se i Trifunović mu je izneo ideju (prema kojoj je udeo države u fondu trebalo da bude 49 odsto, a građana 51 odsto), a onda je Vučić izašao u javnost i kao svoju izneo modifikovanu ideju o stoprocentno budžetskom fondu.

Od osnivanja 2014. do danas, na lečenje iz državnog fonda poslato je 127 dece. To nipošto nije mala stvar, jer je reč o 127 spasenih života. Ali ono što i dalje ostaje nejasno jeste potreba vladajuće većine i njoj naklonjenih medija i slobodnih strelaca na društvenim mrežama da napadaju druge fondacije koje takođe prikupljaju novac za lečenje dece. O tome ko će se u inostranstvu lečiti sredstvima iz budžeta Srbije odlučuje komisija fonda. Odluke su nekada pozitivne, a nekada ne. Dakle, neka deca budu i odbijena. Samo Fondacija "Podrži život" prikupila je sredstva za lečenje šestoro dece koju je državni fond odbio. Stvar bi trebalo da bude jednostavna: ako već može da se dogodi da državni fond nekoga odbije, zašto je problem da taj potraži pomoć na drugoj strani? Zašto nam iz državnog vrha, svaki put kada uspe neka kolektivna akcija prikupljanja novca, stižu poruke da su privatne fondacije sumnjive i da manipulišu našim novcem? Čak i da je zaista tako, umesto hajki i progona, Vlada Srbije može lepo da sedne i napravi nov nacrt zakona o fondacijama i da ga pošalje Narodnoj skupštini. Dakle, ako problem sa fondacijama zaista postoji, onda je to problem države jer nije zakonski uredila tu oblast.

Osim toga, građanima se šalju poruke da ih humanitarne organizacije pljačkaju, te da slanjem SMS-ova i direktnim uplatama ne pomažu deci nego zaposlenima u fondacijama. Takoreći, vlast nam sugeriše kako treba da trošimo svoj novac. Ali, čiji je novac iz budžetskog fonda? Taj novac nije vlasništvo ni ministra zdravlja Zlatibora Lončara, ni predsednika Aleksandra Vučića, nego novac građana Srbije. Istina, na izborima smo ih delegirali da u naše ime raspolažu tim delom naših bruto zarada. I to je sasvim u redu. Ali nije u redu da država gura nos u to kako trošimo svoje neto plate i na šta dajemo ili bacamo svoj novac. Jasno je da kod odlučivanja ko može, a ko ne može da se leči u inostranstvu komisija između ostalog procenjuje i kolike su šanse za izlečenje ili preživljavane. To je surovo, ali može se razumeti jer količina novca u fondu nije beskonačna. Međutim, pravo je svakog građanina koji šalje SMS-ove i uplaćuje novac privatnim fondacijama da sam odluči da li će možda taj novac "baciti" ako dete ne preživi. Jer, nije izlečenje deteta jedini motiv zbog kog ljudi daju donacije. Mnogo veći motiv je nada, činjenica da svojom donacijom roditeljima pomažete da probaju i moguće i nemoguće u nadi da će se sve dobro završiti. Činjenica je da kada doniramo novac, čak i ako se ne završi sve dobro, roditelji makar mogu da nastave život sa znanjem da jesu pokušali sve. A čak i sa tim znanjem, nastaviti život je najteža stvar na svetu. ¶

NEZAOBILAZAN U HRONICI BEŠČAŠĆA: M. Rističević
Foto: Tanjug / Dragan Kujundžić

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Članak je objavljen u okviru projekta "Država i solidarnost – Pogled uprt u evropsko pravo" koji finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program. Objavljivanje ovog članka omogućeno je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Sadržaj članka odgovornost je isključivo nedeljnika "Vreme" i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenja Evropske unije.

VUČIĆ JE GUVE
POROBLJENE SI

Fotografije: Marija Janković

RNER RBIJE

"Režim nije ostvario nijedan od svojih proklamovanih ciljeva – ni socijalna, ni ekonomska, ni spoljna politika ne daju rezultate. Zato neko mora da im bude kriv. S obzirom da ne mogu biti krivi spoljnopolitički faktori, moraju naći dežurne krivce u zemlji. Jer, umesto da ispunjava predizborna obećanja koja je dao građanima Srbije, Vučić ispunjava obećanja koja je dao strancima dodvoravajući se moćnijim od sebe u svetu kao što se nekad dodvoravao Šešelju. To je njegov način vladanja i to vodi ka radikalizaciji odnosa u društvu sa nesagledivim posledicama"

Svaka politička nedjelja u Srbiji ima svoju modu. Trenutno je u trendu lovačko odijelo sa priborom za hajku i odstrel špijuna, stranih plaćenika i domaćih izdajnika. A kako to izgleda, osjetio je na svojoj koži bivši načelnik Generalštaba Vojske Srbije i sadašnji potpredsjednik Narodne stranke general Zdravko Ponoš.

"Vučićeva poseta Moskvi doživela je fijasko", kaže za "Vreme" general Ponoš nakon što ga je u prestonici Rusije predsjednik Srbije Aleksandar Vučić nazvao špijunom. "Zato su glavne teme o kojima je izveštavao iz Moskve bile kakva je hrana u srpskom restoranu, da je predsednik Vladimir Putin ozbiljan i da sam ja špijun. Bilo je pitanje vremena kada će Vučić da se vrati na svoj izvorni vokabular zahvaljujući kojem je od Šešeljevog donosioca bureka i nosača stativa za kamere avanzovao u Miloševićevog ministra informisanja – još tada je licenciran za tituliranje stranih plaćenika i domaćih izdajnika u disciplini izbegavanja vlastite odgovornosti i prikrivanju nesposobnosti i neznanja. Uglavnom, reč je o populističkom maniru kojim se vlast služi da preparira javnost i učini je neosetljivom za predstojeću represiju režima prema političkim protivnicima."

"VREME": Čime ste se kvalificirali da vas Vučić, a potom i Aleksandar Vulin proglase za špijuna?

ZDRAVKO PONOŠ: Javno sam osudio Vučićevu manipulaciju sa podizanjem borbene gotovosti Vojske Srbije u sklopu ugovorenih igrica sa Hašimom Tačijem i tako "zaslužio" da budem među prvima koje je Vučić u ovom ciklusu častio tom titulom. Biće sve više i više onih koje će ovaj režim prozvati špijunima. Toga će biti toliko da niko više i neće obraćati pažnju – toliko će postati uobičajeno. Već se navikavamo, kao što su se ljudi navikli da Dnevnik RTS-a bude Vučićev zabavnik, a Narodna skupština svedena na još jedan rijaliti. Ima i još jedan segment gde je ovaj režim žestoko krenuo u uvođenje diktata. To je Srpska pravoslavna crkva – Vučićev šef kabineta Nikola Selaković počeo je da postrojava vladike, a one neposlušne čereče režimski mediji.

Najavili ste tužbu protiv Vučića. Da li ćete tužiti i Vulina?

Ne verujem da ima smisla da se tuži Vulin. Prvo, nikome nije važno šta taj čovek govori jer čak ni Vučić nije zapazio da je on ministar odbrane. Drugo, ne verujem da se Vulinu suđenjem može pomoći... A ja mu želim sve najbolje.

Što očekujete od tužbe protiv Vučića?

Tužiću Vučića kao građanina, iako ne verujem da će se odazvati. Inače, on sebe više ne smatra za građanina i poistovećuje se sa državom, a zabrinjavajuće je što su i sudovi počeli da ga tako doživljavaju. Nikad se ne pojavljuje u sudnicama: nekad ne mogu da mu nađu adresu, a nekad se sud pozove na njegov imunitet – kao da mu je sud advokat. Međutim, suština je u tome da Vučić ni sa kim ne sme da se suoči ni na televiziji, a kamoli na sudu.

Hajci na špijune priključila se i BIA. Pripadnik ove agencije Marko Parezanović rekao je na konferenciji "Ka bezbednijoj Srbiji" u organizaciji nepoznatog udruženja "Nacionalna avangarda" da, parafraziram, najintenzivniju pretnju Srbiji predstavlja prikriveno djelovanje vanjskog faktora preko pojedinaca iz opozicionih partija, dijelova medija, nevladinog sektora, sindikata...

Kažu da je taj Parezanović jedan od boljih profesionalaca u BIA. Treba da se zapitamo kakvi su onda oni koji su loši, ako se ovaj dobar upustio u onakvu razradu teme domaćih izdajnika i stranih plaćenika? I šta mu je trebalo da ovako uprska profesionalnu karijeru?

Vučić je kasnije izjavio da najveću opasnost predstavlja nedostatak ekonomske bezbednosti, te dešavanja u regionu i svijetu. Također, i da će se morati raspitati jer ne zna u kom smislu je Parezanović to izgovorio iako je i sam bio prisutan na skupu "Nacionalna avangarda". Kako se ovo može tumačiti?

Režim je, nakon što je napravio i prepravio svoje medije, svoje univerzitete i svoju opoziciju, krenuo sada i u pravljenje svog nevladinog sektora. Verujem da Parezanović zna ko i kako je napravio "Nacionalnu avangardu" koja je organizovala skup na kojem je govorio. Sudeći po nastupu, to mu je upravo posao; o čemu su tu radi jednom će znati i običan svet jer se sve kad-tad sazna. I šta će tada pričati deci, novinarima, a bogami i sudijskim porotama oni koji sada poslušno izvršavaju naloge naprednjačkih nameštenika u BIA i policiji prisluškujući i prateći sve koji se ne slažu sa Vučićevom politikom?

A Vučićevo spuštanje lopte je deo ustaljene matrice – najpre napujda nekoga da odvali neku glupost, pa se posle on pojavljuje kao glas razuma kao da svima nije jasno da je prethodno naručio sve to što izgovaraju Vulin i Nebojša Stefanović. Jedina novina u svemu ovome jeste da je režim sada krenuo u političko »

“Bilo je pitanje vremena kada će Vučić da se vrati na svoj izvorni vokabular zahvaljujući kojem je od Šešeljevog donosioca bureka i nosača stativa za kamere avanzovao u Miloševićevog ministra informisanja – još tada je licenciran za tituliranje stranih plaćenika i domaćih izdajnika u disciplini izbegavanja vlastite odgovornosti i prikrivanju nesposobnosti i neznanja”

instrumentalizovanje struke, i to u aparatu sile. Toplo se nadam da će profesionalci u Vojsci, policiji i BIA imati hrabrosti da se odupru ovoj vrsti pritiska i da neće pasti na slatka obećanja. Sveže su istorijske pouke i nadam se da su ih svesni.

Postoji li u zemlji još ikakav prostor za javni dijalog? Kuda vodi retorika lova na vještice i neobjavljenog vanrednog stanja?

Vlast je što obesmislila, što ugasila sve platforme za odvijanje javnog dijaloga – od Narodne skupštine do medija, a zaigrava se i ka kontroli društvenih mreža. To ujedno pokazuje i njihovu slabost. Režim nema šta da kaže, niti ima koga da isturi da učestvuje u stvarnom dijalogu. Svima je bilo jasno da nisu imali kvalitetne kadrove kada su došli na vlast, a sada se dobro vidi da ni za šest godina, uz sve resurse, nisu uspeli da regrutuju kvalitetne ljude da rade za njih u prvoj liniji. Govorim o prvoj liniji i o resursima, jer za taj nivo pritisak ne daje rezultat na duže staze. To i oni u režimu znaju.

U tom kontekstu, kakav prostor za djelovanje ima opozicija?

Prvi korak koji je opozicija uradila na obnavljanju kulture dijaloga bilo je formiranje Saveza za Srbiju, kao i spremnost da se razgovara i sa onima koji su prava opozicija, a nisu ušli u Savez. Nije više tema da se odnarođena vlast privoli da razgovara. To je uzaludan posao – oni će se javiti na razgovor nekog novog Šestog oktobra. Prava tema je kako da se probije medijski mrak i razveju strah i apatija kod građana. Ne možemo da čekamo da se Vučićev režim ogadi spoljnom svetu, a to će da se desi pre ili kasnije. Tema su javni servisi koji više nisu javni. Oni su privatni servisi u službi iste kamarile kojoj su služili do 5. oktobra 1999. I tada je izgledalo da to ne može nikad da se promeni, pa se promenilo.

Međutim, za razliku od Miloševića, aktualna vlast ima podršku iz inostranstva. Kako Srbija izgleda u očima stranaca?

Kad se kaže stranci, uglavnom se misli na strane diplomate. Svi oni vide što se dešava u Srbiji i ponešto napišu u svojim telegramima. To međutim završava kod njihovih šefova srednjeg nivoa upravljanja, jer se Srbijom bave ljudi na tim položajima. A politički nivo reaguje samo na izveštaje u uticajnim medijima koji govore o zabrinjavajućem stanju demokratije u Srbiji. I to ne zbog građana Srbije, nego zbog svojih građana koji pitaju: zašto podržavamo jedna takav režim? Međutim, posledice tih reakcija su na dugačkom štapu. Jer, stabilokratski Vučićev režim ovakav kakav je, trenutno završava poslove međunarodnim moćnicima. I to kad je reč o rešavanju kosovskog pitanja kako njima odgovara, a i kad se radi o migrantskoj krizi.

U svjetlu Kosova, kako komentirate Vučićevu posjetu Moskvi?

Vučić je morao da potegne do Moskve jer Putin nije raspoložen da potroši ni minut svog vremena na razgovor sa Tonijem Blerom. Bojim se da se i Vučić vratio praznih ruku iz Moskve. Ponadao se da Dačić nije dobro razumeo poruku iz avgusta. A ta poruka je da sa Kosovom radi ono što je naumio ako je baš odlučio, ali da Rusija ima svoju računicu i da Rusiju Vučićeve nagodbe ne obavezuju.

Bivši britanski premijer Toni Bler je demantirao da pregovara o Kosovu...

Blerova sekretarica je izjavila da se njegov institut ne bavi Kosovom. Nikoga ne interesuje šta radi taj institut. Pitali smo Vučića po čijem nalogu i za čije pare Bler po svetu lobira u ime Srbije za članstvo Kosova u UN nakon što se razgraniči sa Srbijom. Taj odgovor će se pojaviti pre ili kasnije. I teško da će biti od pomoći Vučiću da se udobno smesti na svetle stranice nacionalne istorije, koju ipak ne pišu lični telali.

Prošle nedjelje bili smo svjedoci još jednog podizanja tenzija vezanih za Kosovo. Nakon odlaska Hašima Tačija na Gazivode, Vučić je naredio podizanje borbene gotovosti Vojske Srbije. Što su posljedice tog čina?

Povećanje borbene gotovosti je kompleksna i skupa vojna aktivnost kojoj se pribegava zbog promene bezbednosne situacije, a u cilju odvraćanja neprijatelja ili pripreme za dalje angažovanje; ne verujem da je Vučić tražio od vojnog vrha procenu da li to treba da se radi ili ne. Zato, za razliku od prave, ovo medijsko ili Vučićevo povećanje borbene gotovosti jeste zloupotreba Vojske Srbije u cilju manipulisanja javnošću – u konkretnom slučaju, isključivo domaćom. I ova Vučićeva varijanta je skupa, čak i kada se odnosi samo na jedinice za brzo reagovanje, a javno se oglasi da se podiže cela Vojska. Iz svega toga vidi se nečasna namera. Osim neposredne cene u finansijskom smislu, ovakve manipulacije nanose dugoročnu štetu ugledu Vojske u zemlji i zemlje u svetu. A koliko se u inostranstvu pridaje važnost Vučićevom medijskom podizanju borbene gotovosti, najbolje se vidi po odsustvu reakcije međunarodnih snaga na Kosovu i Metohiji.

A što je uzrok svega zajedno?

Poseta severu Kosova je trebala i Vučiću i Tačiju. I jedan i drugi su morali da imaju, i imali su koristi od posete – i svoje i onog drugog. Najnoviji ples Vučića i Tačija bio je u službi skretanja pažnje naše javnosti od afere Bler, a Tači je odvlačio pažnju od demonstracija u Prišini nadgornjavajući se sa Haradinajem. Jer, šta se ovde dešava? Vučić sa Tačijem uveliko razgovara o razgraničenju i kako će to politički kapitalizovati. S obzirom da za to nema podršku u zemlji niti u nekoliko najvažnijih svet-

“Ne postoji oblast u kojoj ovaj režim ima politiku koja nije tabloidna. Tako je u spoljnoj i unutrašnjoj politici, tako je u obrazovanju, zdravstvu, infrastrukturi, politici, pa nije čudo da je tako i u odbrani. To je način vladanja. Uvek mora da postoji neprijatelj, spoljni ili unutrašnji, koji je kriv što nam je tako kako nam je. Nekad je to Zapad, nekad Albanci, Hrvati, Bošnjaci, nekad neki slobodouman novinar ili poverenik, nekad glumci koji svoj ugled ulažu u lečenje bolesne dece”

skih metropola, hteo je da smanji makar pritisak i odvuče pažnju domaće javnosti.

O čemu tačno pregovara Vučić sa Tačijem izgleda da ne zna niko u Srbiji, bar zvanično. Ali ne i samo s njim. Možemo li govoriti o potpunoj personalizaciji naših međudržavnih odnosa?

Rekao bih da su odnosi u regionu isprepleteni sa ličnim odnosima vladara, ali nešto modifikovani u odnosu na srednji vek. Na primer, medijski se zatežu odnosi Srbije i Crne Gore gde su Srbi suočeni sa režimskom negacijom njihovog identiteta i prava koja iz toga proizlaze, a Vučić i Đukanović i dalje održavaju srdačne lične odnose. Na korak smo od toga da odnosi sa susednim kneževinama zavise od toga da li će vladari da se orode ili ne. Ovaj režim je inače sklon personalizaciji svega, pa i spoljne politike. Tako se u spoljnopolitičke uspehe ubraja broj rukovanja sa Trampom, preskakanje šnicle kod Merkelove, dužina sastanka sa Putinom, kao i Trampova ocena da su Srbi dobar narod.

Dok govore o dijalogu, Vučić, Vulin i drugi iz aktualne vlasti istovremeno ne prezaju od zapaljive retorike, posebno kada je riječ o odnosima sa Hrvatskom. Kako se to reflektira na Srbe koji tamo žive?

Od njihove zapaljive retorike strah može da navuče samo nemoćna starčad koja se vratila u Krajinu kako bi deci smanjila troškove ako umre u Srbiji. Svaki put nakon što Vučić i Vulin u medijima i na vašarima brane Srbe u Hrvatskoj, starice na Kordunu zaključavaju vrata koja inače samo pritvaraju. Vučić se izbeglicama u Busijama i u Bačkoj Palanci zaklinje da ih više niko neće proterati nekom “Olujom”. Pa gde dalje! Od njega i njegovih mentora je dosta i ovo dokle su ih doterali u dogovoru sa Franjom Tuđmanom.

Moram primijetiti i da se odnosi u regionu prelamaju i kroz sirotinjsku trku u naoružanju. Mnogima su u vlastima Srbije i Hrvatske puna usta MiG-ova, F-16, topova, tenkova...

Modernizacija vojske nije sama po sebi u suprotnosti sa vođenjem miroljubive politika. Čak suprotno. Problem nastaje kad se skromne nabavke polovne vojne tehnike koriste kao povod za raspirivanje onoga što tinja ispod pepela nedavnih sukoba u regionu. A za tu vrstu dijaloga, uvek i na svim stranama, ima onih koji bi da sagrade još poneku benzinsku pumpu, pa i crkvu, dok će neko drugi da nosi pušku pa invalidsku štaku.

Razgovaramo u trenutku kada se u posjeti Srbiji nalazi Jens Stoltenberg, generalni sekretar NATO-a. Kakav je značaj ove posjete?

Ugled NATO-a u Srbiji nikad nije bio zavidan, pogotovo nakon agresije 1999, a čini mi se da je 2008. urušeno i ono malo poverenja koje je bilo pridignuto u periodu od 2000. kada je KFOR bio jedina zaštita nealbanskom stanovništvu na Kosovu. Naime, te 2008. NATO se upuštanjem u kreiranje takozvanih kosovskih bezbednosnih snaga odrekao na duže vreme šanse da bude u srpskoj javnosti prihvaćen kao bilo šta više od partnera na koga treba gledati sa podozrenjem. Istini za volju, generali u okviru NATO-a i tada su imali mnogo više sluha za naše argumente da ne idu zajedno partnerstvo i zadržavanje zona bezbednosti, protivljenje postavljanju našeg radara na Pančićevom vrhu i kreiranje kosovskih bezbednosnih snaga. Međutim, civilno rukovodstvo NATO-a bilo je kratkovido i skoncentrisano na armiranje kosovske državnosti. Danas smo tu gde jesmo – niti je Kosovo država koju su pravili, niti su Srbija i NATO išta više od podozrivih partnera. Jens Stoltenberg je najumivenije lice koje NATO može da okrene ka Srbiji, a civilna vežba upravljanja posledicama vanrednih situacija skroman je domet međusobnih odnosa devetnaest godina od sukoba.

Na drugoj strani je Rusija. Što se u tom smislu može reći o vojnoj suradnji?

Odnosi sa Rusijom u oblasti odbrane i bezbednosti su manje dinamični nego odnosi sa NATO-om; manje je zajedničkih vežbi i ostalih aktivnosti, a više Vučićevih rukovanja sa Putinom.

No ako sudimo po tabloidima i drugim medijima pod kontrolom vlasti, zar Rusija nije glavna uzdanica Srbije? Toliko smo čitali o S-300 ili o ruskim avionima koji bi u roku od najviše dva sata mogli da dolete do Kosova i dejstvuju u cilju zaštite srpskih državnih i nacionalnih interesa, da ne nabrajam dalje...

U Srbiji vlada perfektna oluja antizapadnog raspoloženja. Oni građani koji su narogušeni na NATO, Evropsku uniju i Zapad u tradicionalnom smislu reči, iz režimskih medija dobijaju dnevnu dozu razloga za takvo raspoloženje; onima koji su antizapadno nastrojeni prija kad se Vučić sretne sa Putinom, a kad se sretne sa Sorošem – čak i mlađim, Aleksom – od toga svi dobijaju ospice. A drugi, u tom tradicionalnom smislu prozapadno orijentisani, toliko su razočarani podrškom koju Zapad pruža Vučiću da im se isti taj Zapad smučio. Ruska meka moć je bolje prilagođena afinitetima kupaca u Srbiji nego zapadna, ako nešto takvo kao jedinstven brend uopšte postoji. Kvaka 22 je da će Vučićev režim uspeti da i Rusima upropasti igru zloupotrebljavajući odnose sa Rusijom za dnevnopolitičke potrebe. »

Bili ste načelnik Generalštaba od 2006. do 2008. Što se u Vojsci promijenilo od vašeg vremena?

Jedna od loših stvari koje su se desile u međuvremenu jeste to što je Vojska ponovo previše primaknuta dnevnoj politici. Ona je danas formalno profesionalna vojna sila, a suštinski javno preduzeće kojim upravljaju nesposobni i korumpirani partijski kadrovi koji resurse firme koriste za partijske i lične potrebe, a zaposlenima isplaćuju minimalac. A oficiri sve manje svoj poziv doživljavaju kao profesionalnu misiju, a sve više kao izvor preživljavanja za svoju porodicu.

Kakvo je, zapravo, pravo stanje u Vojsci Srbije?

Ono je daleko od dobrog i onog što bi mene radovalo. Ono nije bilo sretno ni kada sam ja otišao. Međutim, u ovih šest godina Vojska se urušila jer nije ni postojao fokus režima na nju. Oni su je u politici smanjenja plata i penzija tretirali kao državnu birokratiju. Sa druge strane, kada su bile na snazi mere drastične štednje u državi, vlast se hvalisala da je ojačala Vojsku, što su priče za malu decu. A vodili su takvu kadrovsku politiku da su godinama držali upražnjena ključna mesta u Vojsci kako bi držali ljude u poslušnosti i nadi da će oni postati ti koji će biti imenovani na te funkcije. Dovoljno govori činjenica i da su za šest godina promenili šest ministara odbrane – iz toga se jasno vidi da se nisu posvetili tom poslu. Vojska je, prosto, pretvorena u paradnu mašineriju i služi režimu za slikanje i parade.

U čemu su ključni problemi u funkcioniranju Vojske?

Profesionalizacija nije urađena kako valja. Ne postoji mirnodopska Vojska onakva kakva bi trebalo zato što je taj posao loše plaćen, potcenjen i često ga radi samo onaj ko nije uspeo da nađe ništa bolje; ratna Vojska uopšte ne postoji jer nije rešen problem generisanja aktivne rezerve, a o pasivnoj i da ne govorimo. Ovaj režim niti ima nameru da se time bavi, niti to zna. Ključni problem Vojske je neozbiljnost države po pitanju odbrane – tu sve počinje i završava se. Ne mogu Vojsku promeniti ni vodnici, ni majori, ni generali već politička vlast.

Ipak, smatra se da je Vojska jedna od institucija sa najvećim povjerenjem građana?

"Vojska Srbije je danas formalno profesionalna vojna sila, a suštinski javno preduzeće kojim upravljaju nesposobni i korumpirani partijski kadrovi koji resurse firme koriste za partijske i lične potrebe, a zaposlenima isplaćuju minimalac"

Građani imaju više odnos sažaljenja prema Vojsci nego odnos poštovanja.

Mi smo društvo slabih, urušenih i vulgarizovanih institucija. Bilo bi lepo kada bismo sa uvažavanjem mogli da govorimo o instituciji predsednika države, predsednika parlamenta, premijera, ministra odbrane ili unutrašnjih poslova. Ali ljudi koji su trenutno na tim pozicijama toliko su personalno obojili te institucije da to nije moguće. Svako na svoj način – Vučić ponašajući se kao car, a ovi ostali kao njegovi pajaci.

Kada ste bili na čelu Generalštaba, Vojska je bila veoma važan i uspješan segment naše diplomatije. Kako je sada?

Vojska može da bude veoma koristan diplomatski alat. Ali za početak, ministar odbrane ne bi trebalo da bude dežurna svađalica u regionu. Ministri nadležni za ministarstva sile ne treba da se bave odnosima u regionu u predizbornim cirkusima, posebno što su u našem regionu izbori češći nego postovi. Takva retorika uglavnom daje vetar u leđa ekstremistima na drugoj strani, a unosi nemir kod kuće. Inače, veliki broj pripadnika Vojske nalazi se u međunarodnim mirovnim misijama. Za to nas tapšu po leđima, ali ne treba da smetnemo sa uma zašto se naši pripadnici Vojske javljaju za misije u tako velikom broju. Nisu to altruistički razlozi. Radi se o egzistencijalnim razlozima. To nije afirmativna stvar. Višegodišnje prinudno smanjenje plata i tretiranje vojske kao državne birokratije, nanelo joj je dugoročnu štetu. Između ostalog, napustili su je mnogi kvalitetni kadrovi.

Često izgleda da je tretman Vojske Srbije sastavni dio tabloidne uređivačke politike aktuelne vlasti...

Ne postoji oblast u kojoj ovaj režim ima politiku koja nije tabloidna. Tako je u spoljnoj i unutrašnjoj politici, tako je u obrazovanu, zdravstvu, infrastrukturi, politici, pa nije čudo da je tako i u odbrani. Ne zavisi to od oblasti nego od političkog kreatora. To je način vladanja. Uvek mora da postoji neprijatelj, spoljni ili unutrašnji, koji je kriv što nam je tako kako nam je. Nekad je to Zapad, nekad Albanci, Hrvati, Bošnjaci, nekad neki slobodouman novinar ili poverenik, nekad glumci koji svoj ugled ulažu u lečenje bolesne dece... Vulin oficirima svečano, uz gardijsku pratnju, uručuje ključeve okasnelih stanova kao da uručuje ključeve prizrenskih zidina. A u isto vreme pravi i konjičku jedinicu za nekakve parade. Kome to treba i koliko to košta? Zar nije bolje da Vojska ima još nekoliko obučenih pilota za MiG-29 umesto što obučava konje i jahače za idolopokloničke predstave?

I na kraju, vratimo se ponovo aktualnoj špijunomaniji i difamiranju neistomišljenika. Da li će se ovaj trend nastaviti?

To će da se nastavi i zaoštri zato što režim nije ostvario nijedan od svojih proklamovanih ciljeva – ni socijalna, ni ekonomska, ni spoljna politika ne daju rezultate. Zato neko mora da im bude kriv. S obzirom da ne mogu biti krivi spoljnopolitički faktori, moraju naći dežurne krivce u zemlji. Jer, umesto da ispunjava predizborna obećanja koja je dao građanima Srbije, Vučić ispunjava obećanja koja je dao strancima dodvoravajući se moćnijim od sebe u svetu kao što se nekad dodvoravao Šešelju. Istovremeno polarizuje javnost, ne ponaša se kao predsednik svih građana nego kao guverner nad porobljenom Srbijom koji ljubi skute nekolicini imperatora. To je njegov način vladanja i to vodi ka radikalizaciji odnosa u društvu sa nesagledivim posledicama. ¶

FILIP ŠVARM

VREME

ZUMIRANJE

NOVA SEZONA

ČETVRTAK 18H PETAK 20H

WWW.VREME.COM

Foto: Rade Prelić /Tanjug

Oda radosti na guslama

Kako se predsednik Srbije našao na konferenciji koju organizuje novoosnovana nevladina organizacija Nacionalna avangarda i kako se stavovi ove grupe uklapaju u glavnu struju srpske politike

Predsednik Republike Srbije Aleksandar Vučić odlučio je, sasvim slučajno, da 5. oktobar 2018. godine obeleži učešćem na konferenciji u organizaciji nevladine organizacije "Nacionalna avangarda" pod nazivom "Ka bezbednijoj Srbiji". Slučajno, jer je veče ili noć pre u poslednji čas odustao od odlaska u Sarajevo po pisanoj zamolnici Milorada Dodika da neko ne kaže da direktno utiče na ishod opštih izbora u susednoj Bosni i Hercegovini.

Po toj verziji, Vučić je na konferenciji zamenio ministra unutrašnjih dela dr Nebojšu Stefanovića, a ovaj je – kao ličnost manje specifične političke težine – otputovao u BiH da ipak neko iz vlasti bude na otvaranja bolnice "Srbija" u predgrađu Sarajeva.

I sve bi ostalo na još jednom od svakodnevnih pojavljivanja Vučića na kome nismo saznali ništa novo – osim da će tražiti od vlasti u Francuskoj spisak ljudi koji su prethodno tukli navijače Crvene zvezde u Parizu ("Valjda im je bilo krivo što se nisu čuli na svom stadionu", nagađao je predsednik) – da se deo javnosti najpre nije osvrnuo na "izlaganje" nameštenika BIA dr Marka Parezanovića (ranije načelnika beogradskog centra ove službe), a potom se postavilo i pitanje šta je, uopšte, "Nacionalna avangarda". Konkretno: kako je ova javnosti nepoznata organizacija uspela da na svoj skup dovede i predsednika i predsednicu Vlade Anu Brnabić i nameštenike BIA koji se nikad ne pojavljuju u javnosti i direktora policije Rebića i kineskog i italijanskog ambasadora.

Dr Marko Parezanović je ukazao na ono što je glavni potencijalni problem u Srbiji: neka vrsta "stranih špijuna", osoba koje su uključene u rad nevladinih organizacija, pojedinih medija i aktivnih na društvenim mrežama, koje imaju funkciju lokatora: procena je stručnjaka iz BIA da bi takve osobe, valjda, u nekom trenutku mogle da se "aktiviraju", što bi dovelo do narušavanja bezbednosti u Srbiji i rušenja ustavnog poretka. Inače, dr Parezanović je svoju akademsku karijeru bazirao na detaljnoj analizi pripremanja i posledica kako Arapskog proleća tako i prevrata u Ukrajini, o čemu je moguće informisati se na portalima poput Nove srpske političke misli.

S druge strane, činjenica da je u javnosti nepoznata organizacija uspela da dovede takvu "ekipu gostiju", takve "teškaše", usmerila je pažnju na pitanje ko su ti ljudi koji je predstavljaju i za kakve se politike i vrednosti zalažu.

KO RUŠI BEZBEDNOST U SRBIJI

Parezanovića je javnost u Srbiji sada mogla da vidi po drugi put, a prvi put je čula i šta ima da kaže. Uvek je zanimljivo videti kako ljudi iz "tajnih policija" doživljavaju svet oko sebe, posebno ako su još uvek aktivni, ali nije do sada bila praksa da se baš to toliko javno i glasno pokazuje. Pre nego što se pojavio na improvizovanoj bini u jednoj od sala beogradskog

"AVANGARDA": A. Vučić na konferenciji mlade nevladine organizacije i njeni mladi čelnici: Dušan Radonjić, ove godine u Koreji (Južnoj); Nikola Vojinović; Dejan Jovanović
Fotografije: Medija Centar i *facebook.com*

hotela Hilton, Parezanovića su građani mogli da zapaze dok stoji iza Ivice Dačića – "u kapacitetu ministra inostranih poslova" – kada nam je saopštio da su u Libiji poginuli ranije oteti članovi srpske diplomatske misije; reč je o dvoje službenika otetih u novembru 2015, a nastradali su, kako nam je tada u dramatičnom tonu saopšteno, u februaru 2016. godine posle vazdušnog napada američkih snaga na utvrđenje ISIS-a u Libiji.

Tada, dok Dačić je govorio, Parezanović i Ivan Todorov stajali su tik iza njega. Todorov je u to vreme bio drugi čovek "službe", a sada bi već trebalo da je na mestu ambasadora u Budimpešti...

Uglavnom, Parezanović je na konferenciji "Nacionalna avangarda" izneo stav koji baca senku na sve one koji primaju bilo kakvu vrstu pomoći iz inostranstva, sve nevladine organizacije, mediji i pojedinci koji su u poslednjih šest godina naprednjačke vlasti bili obeleženi kao "strani špijuni" i osobe interesantne za srpsku službu. Zato i nije čudno što su mnogi odmah krenuli da pogledaju internet prezentaciju organizacije ne čijem se skupu okupio čitav državni Savet za nacionalnu bezbednost. Potom je bilo lako povezati neke stvari.

KO JE NOVA SNAGA

Prema dostupnim i javnim podacima iz registra udruženja na internet stranicama Agencije za privredne registre, "Nacionalna avangarda" osnovana je sredinom 2017. i te godine nisu imali nikakvih aktivnosti.

Na internetu, na adresi *nacionalna-avangarda.rs* i u programskom tekstu objašnjavaju da je potrebno obračunati se sa "krugom dvojke", "drugom Srbijom" i uspostaviti neku novu nacionalno osvešćenu elitu. Dinko Gruhonjić im je posebna vrsta neprijatelja kog treba, valjda, ukloniti.

Kao osoba koja ih zastupa upisan je Nikola Vojinović, zaposlen u Regionalnoj agenciji za razvoj i evropske integracije. O sebi kažu sledeće (u toj agenciji):

Iz programa Nacionalne avangarde

Tri su stuba avangardne misli i delovanja. Prvi stub je ideološki. Profilisaćemo i afirmisaćemo arheofuturistički pristup poimanju nacionalne ideje, kulture i identiteta. Ako je ekonomskoj desnici u fokusu privatna svojina i profit, onda je kulturnoj/društvenoj političkoj desnici u fokusu identitet. Identitet je alfa i omega nacionalne političke zajednice. Kolektivni identitet i bezbednost tog istog kolektiva su usko povezani još od antičkog polisa. Svedoci smo zatiranja nacionalnih identiteta pod udarom procesa mondijalizacije. Arheofuturizam bi kao osnova trebalo da nam omogući da predmoderne obrasce kulturnog identiteta projektujemo u budućnost tehnološkog i društvenog razvoja evropske civilizacije. To znači da ta ideja mora biti postmoderna sa nacionalnim predznakom. Drugi stub je praktični, politički i društveni. Najjednostavnije rečeno, istorijski cilj srpske nacije je oslobođenje i ujedinjenje, kao i kod svih ostalih evropskih nacija. Iz toga proizilazi da je potrebna aktivna državna politika Srbije prema Kosovu i Metohiji, Crnoj Gori, Republici Srpskoj, prema nacionalnim manjinama Srba u susednim državama. To je istorijski cilj.

"Naši članovi su Grad Beograd, Privredna komora Srbije i Institut ekonomskih nauka. Kao institucija koja je utemeljena na Zakonu o regionalnom razvoju, RAREI predstavlja koordinatora razvoja na teritoriji Grada Beograda, i kao takvi smo prepoznati od strane domaćih i međunarodnih razvojnih institucija."

Pored njega, u javnosti su se pojavljivali i Dejan Jovanović i Dušan Radonjić. Prema Statutu ove organizacije, Dušan Radonjić je "u kapacitetu" predsedavajućeg Redovnog Sabora, a pored toga, udruženje ima i Savet, Trijumvirat i Punomoćnika Avangarde.

Nije poznato ko čini ta tela koja su deo unutrašnje organizacije ovog udruženja građana. Ipak, nešto je moguće saznati uprkos prividnoj tajnovitosti. Tako znamo da je Dejan Radonjić – predsednik – zaposlen u upravi Grada Beograda i nedavno se pohvalio na društvenim mrežama fotografijama iz Južne Koreje gde je bio na nekakvom sajmu.

Dejan Jovanović je asistent na Fakultetu političkih nauka i jedan je od naslednika profesora Dragana Simeunovića, prekaljenog stručnjaka za pitanja bezbednosti. Pored njih, a sa stranica Fejsbuka, pojavljuju se i ljudi koji imaju veze sa »

Ministarstvom unutrašnjih dela Srbije, a učestvovali su na visokoprofilisanoj konferenciji o sajber kriminalu.

Iz ovoga bi laici mogli da zaključe – kao i iz drugih postova na društvenim mrežama – da je rad ove organizacije direktno povezan sa MUP-om ili BIA. Međutim, tu postoji nešto krupnije.

REALNI A NE KOSOVSKI ZAVET

Mesecima unazad javnost se pitala kako izgleda Vučićev program za Kosovo i kako on uopšte vidi budućnost Srbije. Iako se često u svojim dugotrajnim obraćanjima javnosti referiše na razne stvari, često je izbegavao da iznese konkretan plan za Kosovo ili da predoči javnosti neku vrstu svog viđenja budućnosti Srbije u regionu i u svetu.

Međutim, upravo je novi nacionalni program koji je "Nacionalna avangarda" predočila javnosti na konferenciji za novinare 30. avgusta 2018. sažela sve ono što nam Vučić i drugi iz vlasti sporadično poručuju. Naime, toga je dana pomenuta trojka iz Avangarde ponudila srpskoj javnosti neku vrstu novog Načertanija ili Memoranduma za 21. vek kroz, u osnovi, sintezu raznih ideja koje je Vučić poslednjih godina dosta stidljivo, nepovezano i uzgred predočavao srpskoj javnosti. Dakle, ako on nije otišao u Narodnu skupštinu i predočio ono što veruje da Srbija treba da radi narednih decenija, uradila je umesto njega trojka Radonjić, Jovanović, Vojinović i sve postavila na svoju fejsbuk stranicu. U četrdesetominutnom "obraćanju" oni su napravili pregled stanja i ponudili argumente za neku vrstu nove nacionalne politike.

U suštini, najvažnije je sačuvati mir jer Srba nema dovoljno za ratovanje. Ako bismo krenuli u rat, to bi sada bio potpuni kraj, tako da je najvažnija stvar bezbednost Srba u regionu i očuvanje njihovog nacionalnog identiteta. Hrvati mogu da predahnu: ova organizacija se ne bavi Srbima u Hrvatskoj, jer su realni, ta priča je za njih završena. A kada je reč o Srbima u Crnoj Gori – oni treba da shvate da su manjina, da je sada Crna Gora nezavisna, da se ugledaju na Muslimane i uđu u vlast jer će tako na najbolji način biti bezbedni i očuvati svoj nacionalni identitet. Što se tiče Srba u BiH, oni treba da rade na jačanju Republike Srpske i na povećavanju, zapravo, vraćanju njenih "izvornih" ingerencija, jer će im to doneti mogućnost da opstanu, uvećavaju se i jačaju.

Dalje, "Nacionalna avangarda" se, kada je reč o Kosovu, zalaže za razgraničenje: srpska vojska i policija na Ibru, povratak pomoravskih opština u sastav Srbije – a ZSO za ono što preostane. Nema priznanja, nema stolice u UN, ali, moramo da budemo pametni, realni i da prestanemo sa "slavljenjem poraza". Nema mesta "zamrznutom konfliktu" jer nas je malo i smanjujemo se – mora sve da se uradi da Srbi ojačaju, brojčano i ekonomski. U to ime, Srbija se ima priključiti viziji Viktora Orbana i raditi na uključivanju u Višegradsku grupu, koja će omogućiti najbolji način za delovanje unutar kineskog globalnog plana: Jedan pojas, jedan put.

A da bi se to ostvarilo, na unutrašnjem planu je potrebno zaustaviti, odnosno, ukinuti zelenu transverzalu, stopirati dolazak svih migranata sa istoka osim onih koji su hrišćani. Avangardisti su uputili i poziv svim drugim NVO da shvate da mogu da imaju samo jedan cilj i obavezu, a to je da stanu uz svoju državu. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Poslovne vesti

Popović uručio Evropsku nagradu za inovacije

Ministar za inovacije i tehnološki razvoj Srbije Nenad Popović uručio je najprestižniju evropsku nagradu za inovacije na godišnjoj konferenciji Evropskog instituta za inovacije i tehnologiju (EIT) InnovEIT 4. oktobra 2018. u Budimpešti

Tom prilikom, Popović je naglasio da borba za održivu budućnost predstavlja zajednički zadatak našeg društva i kako je ključna stvar da ljudi razumeju fenomen inovacija i budu svesni toga da bez obzira odakle dolaze, inovacije mogu da promene svet. On je ukazao na potrebu da se više ljudi, pojedinaca, uključi u proces inovacija i to ne samo u sopstvenom biznisu već i unutar firmi za koje rade, pa čak i u svakodnevnom životu.

"U svetu politike, kada želite da priđete svakoj osobi i prezentujete svoj program, to nazivamo kampanjom od vrata do vrata. Potrebna nam je kampanja od vrata do vrata za inovacije. Potrebno nam je da svaka osoba razume značaj inovacija za napredak društva, rast ekonomije i zapošljavanje. To je ono na čemu radimo u Srbiji, uz snažnu podršku naših partnera iz EIT-a", rekao je Popović. Ministar je uručio nagradu za najbolju inovaciju kompaniji Altoid, koja je razvila aplikaciju koja pomaže u dijagnostifikovanju i ranom otkrivanju Alchajmerove bolesti, čak šest godina pre pojavljivanja prvih simptoma.

U okviru konferencije, Popović se sastao i sa Tiborom Navračičem, evropskim komesarom za obrazovanje, kulturu, omladinu i sport, sa kojim je razgovarao o produbljivanju regionalne saradnje u oblasti inovacija i inovacionog preduzetništva mladih. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Šibicarska avangarda

Zaobilaženje Moderne, izgradnja "nadvožnjaka" od predmodernog ka postmodernom – san je svakog fašizma

Zamislimo ovaj SF scenario: osnujete nekakvu organizaciju, udruženje, grupu građana, šta god; ne zna se ko ste i šta ste; ne radite ništa godinu dana i niko nije nikad ni čuo za vas; nakon toga, najedared, kao da ste dobili adrenalinsku injekciju, prhne vam na um da organizujete javni skup, a na njemu se, kao učesnici, pojave ništa manje nego predsednik države, predsednica Vlade, ministri odbrane (sva trojica u jednom telu), direktor policije, visoko rangirani tajnoslužbac, plus ambasador najmnogoljudnije zemlje sveta i ambasador jedne od ključnih evropskih zemalja. Pa, gde to ima, reći ćete vi? Ih, gde: u Srbiji, brale... O, zar se i to može? Naravno: ono što je običnim, takoreći *konfekcijskim* ljudima nezamislivo, to je za ljude posebnog kova "tak narmaljno". Jer oni, ljudi posebnog kova, oduvek su bili avangarda: nekada radničke klase, poštene inteligencije i uopšte naprednog čovečanstva, a danas Otadžbine i vaskolikog Srpstva. Diskurs je, što bi se reklo, drugačiji, ali je rukopis nekako isti.

Do juče anonimna organizacija i dalje anonimnih ljudi kojoj je sve gore navedeno pošlo za rukom zove se Nacionalna avangarda; "Danas" je objavio njen manifest, i to štivo otkriva nam mnogo toga zanimljivog. Zapravo, kraj prethodne rečenice čista je laž. Jedino zanimljivo u nekakvoj vezi s njim je jedna pomalo melanholična spoznaja, povezana s neminovnošću protoka vremena, i toga da se pod Suncem sve menja ne bi li sve ostalo isto.

Elem, nekada je (u pozadini ide tema iz "Grlom u jagode") u paramondenim krugovima Beopalanke obitavao jedan ekscentričan, doduše pompezno isprazan i naporan, ali bar u kontekstu našeg svračijeg zakuka relativno originalan tip; zanatski potkovan ali deprimirajuće nedarovit slikar, bar "dijagonalno" načitan, ali baš nimalo talentovan pisac i esejista, "mislilac" širokog spektra, a uskog uma. E da, i otvoreni filofašista u vreme kada to ovde još ni u ludilu nije bilo u modi. Zvao se Dragoš Kalajić. Bio je neka vrsta "srpskog nacionaliste", ali uopšte nije – ni likom ni delom – ličio na one koji su se obično tako predstavljali, ili su ih drugi takvima doživljavali. Naši su "srpski nacionalisti" i desni disidenti iz vremena komunizma mahom bili "deca komunizma" koja su u nekom trenutku malko zastranila, recimo posvađala se s nekim okružnim komesarom ili se spetljala s njegovom ženom, pa su se najedared obreli na drugoj obali, pri tome ne znajući ni da plivaju ni da pecaju. Zato je diskurs našeg "nacionalizma" bio tako ubogo parohijalan i tribalistički, tri muke da te uhvate: uz takve nacionaliste, bilo je pitanje već i estetskog samopoštovanja biti sve suprotno od njih. Kalajić je, pak, bio doduše folirant, ali međunarodnih dimenzija, šarlatan, ali šibicarski okretan, naočit plejboj i bonvivan, i svakako jedan od veštijih opsenitelja prostote tokom sedamdesetih i osamdesetih. Što je Karlos Kastaneda u to doba bio za precvale hipike, to je Kalajić bio za wannabe nacionaliste, "integralne" konzervativce i sličnu, tada još malobrojnu ekipu desničarskih hipstera. Niko, doduše, nije qrca razumeo šta taj drobi – baš kao Kastaneda na pejotlu – ali je Kalajić ipak bio vižljast opsenar: svoju Taštinu Praznine do smrti je izvesnoj ciljnoj grupi konzumenata/ovisnika uspešno prodavao kao eliksir osobene mudrosti, tako "srpske", a tako "svetske". Bio je, sterijanski rečeno, *poeta Ružičič, vilozov i vantasta* srpske desnice. Nikako niste mogli da zamislite da Kalajićev nadimak bude, recimo, *Gedža*...

Šta je ostalo od svega toga? Ništa, ili nešto manje. Gledano iz jednog ugla. Iz nešto drugačije perspektive, naprotiv, današnji bi se "trampizovani" svet Kalajiću više dopadao nego onaj kakav je bio u vreme kada ga je napustio. Za našu priču je, međutim, važnija njegova lokalna baština, ako je ima.

Kao i manje-više svaki drugi, tako je i srpski nacionalizam, danas kao i uvek, mnogo bliže onome što će Majkl Bilig u eponimnoj knjizi (čitati u izdanju Biblioteke XX vek) nazvati *banalni nacionalizam*. A to je, pak, nešto prilično prizemno i jadno, dronjavo, neretko nasilno, i to na način pre uličarski nego "viteški" (ovaj potonji način, doduše, u stvarnosti ionako ne postoji, ali nerečene *vantaste* obožavaju da vantaziraju o njemu).

E sad, čemu ove reminiscencije na Kalajića? Otuda što pompezni manifest Nacionalne avangarde pokušava da transcendira banalni nacionalizam i da ga *vozdigne* na pijedestal plemenite duhovne discipline upravo jezikom, stilom i načinom mišljenja jednog Kalajića, tačnije: njegovih daleko manje darovitih epigona. A kad si manje darovit od nekoga ko nije bio darovit (osim u šibicarskom smislu, ali to nije ni dar ni pamet nego veština, i to nižerazredna), onda je to prilično beznadežno. No, to opet ne znači da u tom manifestu nema baš ničega na šta bi vredelo obratiti pažnju. Naročito je simptomatična jedna tačka: "Ideja arheofuturizma podrazumeva projektovanje predmodernog u postmoderno kako bi se prevazišlo (zaobišlo) moderno". "Arheofuturizam"?! Bla-bla. Nije to važno, to su verbalne dimne bombe – zapravo, više prdeščići. Ali, "zaobilaženje" Moderne i modernizacije generalno, izgradnja *nadvožnjaka* od predmodernog ka postmodernom – to je u osnovi san svakog fašizma. Fašizam može čak da obožava tehnološki progres i slično (Hitler je vredno gradio autobahnove), ali gaji nepremostivu odbojnost prema Moderni, u najširem smislu reči, političkom, društvenom, kulturnom, estetskom. Zašto? Moderna je emancipacija, sekularizacija, demokratija, ravnopravnost, pluralitet. E, ta idiosinkrazija prirodno spaja lažne modernizatore koji vladaju Srbijom i otvorene, mada epigonske antimoderniste koji joj se nude kao intelektualna avangarda. ¶

Pobedio je strah

Sve je bilo na strani Milorada Dodika i njegovog Saveza nezavisnih socijaldemokrata – i Srbija i Aleksandar Vučić i Rusija i Putin. Sem toga, o korupciji i kriminalu se ne priča dok se brani Republika Srpska od brojnih spoljnih i unutrašnjih neprijatelja. Prijetnje o oduzimanju plata i penzija ukoliko ne glasaju za vladajuće očito da su ozbiljno shvaćene kao velika egzistencijalna prijetnja ionako ugroženom i siromašnom stanovništvu koje se grčevito drži i te crkavice. A izbori su dodatno potvrdili duboku podjelu ovog društva na Nas i Njih

Banjaluka

Opšti izbori u Bosni i Hercegovini protekli su u miru, ali su ih karakterisale podjele po etničkim linijama, zaključili su u Međunarodnoj izbornoj posmatračkoj misiji, nadležnoj za posmatranje izbora. Do promjena jeste došlo i to u korist onih stranaka koje su decenijama na vlasti – uglavnom nacionalnih, odnosno, nacionalista i populista. Uglavnom, stari vlastodršci još su se komotnije učvrstili, posebno u Republici Srpskoj. Rezultati izbora ne nagovještavaju suštinske promjene, a za ključni motiv pri odlukama birača u Bosni i Hercegovini smatra se i dalje strah.

"Nacionalne stranke i dalje imaju najveću podršku, a birači se ponašaju kao da im je dobro u ovakvoj državi", zaključio je politički analitičar Ibrahim Prohić. Sve u svemu, Bosna i Hercegovina je i nakon ovih izbora još više i oštrije podijeljena po etničkim šavovima.

"Da nije nepristojno, sad bih proglasio pobjedu", kazao je Milorad Dodik u nedjelju, sat vremena nakon zatvaranja biračališta u BiH. Zatim se nasmijao opoziciji u lice, cinično je podsjećajući da je gubila osam puta zaredom.

Dodik je nakon ponižavanja i čestitao političkim protivnicima jer su ostali u "okvirima političke borbe". Drugim riječima, nisu pribjegli "krvoproliću i izazivanju nereda" koje su fatalistički prognozirali uoči izbora predstavnici vlasti, policije i brojnih obavještajnih službi potpomognuti naklonjenim medijima – što domaćim što onima iz susjedne Srbije. Sada su nakon izbora svi predahnuli: oni na vlasti, zato jer je spin zastrašivanja građana očigledno naišao na plodno tlo među glasačima i uvjerio ih da su Republika Srpska i Savez nezavisnih socijaldemokrata te njegov lider jedno isto; građani zato što ih je Dodik uspio sačuvati od "razularenih hordi muslimana, pojačanih migrantima sa istoka"; opozicija pošto se obistinilo da ih nisu instrumentalizovale zapadne ambasade, iako im je i sam Aleksandar Vučić – kome su se zaklinjali da neće dijeliti Srbe sa ove strane Drine – podmetnuo kukavičje jaje uoči izbora optužujući ih za šurovanje sa strancima.

Inače, predsjednik Srbije je bio među prvima koji su Dodiku čestitali na pobjedi, a on je, zauzvrat, obećao da će se najprije sresti sa Vučićem, tek potom sa kolegama u Predsjedništvu Bosne i Hercegovine. Pitanje je samo hoće li će predsjednik Srbije izaći u javnost i objelodaniti imena onih koji su kovali tajne planove i zavjere sa strancima ili će Mladenu Ivaniću ostati etiketa nalijepljena bez ikakvih objašnjenja. Izbori su ionako završeni.

NEISKORIŠĆENA ENERGIJA

Sama kampanja je i po ocjeni međunarodnih posmatrača bila fokusirana na "napade na ličnost i širenje straha više nego na pružanje alternativa i jasnih načina rješavanja pitanja u BiH". Oni su dalje napomenuli i da je ovisnost medija o političkim i poslovnim interesima često vodila ka pristrasnom izvještavanju, te da slučajevi neprikladnih pokušaja da se utiče na glasače u korist kandidata koji su trenutno na funkcijama nisu efikasno tretirani.

Na banjalučkom Trgu Krajine trideset i šest sati pred izbore okupilo se oko četrdeset hiljada građana iz svih krajeva Bosne i Hercegovine koji su došli da podrže Davora Dragičevića u borbi za traženjem istine o ubistvu njegovog sina Davida. Toliko ljudi nikada nije uspjela okupiti niti jedna politička partija u Banjaluci. Vlada-

POBEDNIČKI TANDEM: M. Dodik i Ž. Cvijanović

Foto: AP Photo / Darko Vojinović

jući su mjesecima bahato ignorisali vapaje Davora Dragičevića, prijetili mu u zanosu izborne kampanje "čišćenjem" sa banjalučkog Trga nakon izborne pobjede, pa mu se onda izvinjavali kad su ih, prateći puls javnosti, na to tjerali marketinški stručnjaci.

Opozicija se zaklanjala iza ove stravične tragedije, nadajući se da će nesretni otac odraditi kampanju umjesto njih. Davor Dragičević nije glasao, niti ga zanima ko je na vlasti. Njima će svakako disati za vratom. Opozicija jeste profitirala na slučaju Davida Dragičevića u Banjaluci, jer je ovaj hrabri otac u šest mjeseci uradio na prosvjećivanju i osvješćivanju građana više nego sve opozicione partije u proteklih osam godina. Izlaznost u ovom gradu bila je viša od 60 odsto, a Partija demokratskog progresa zabilježila je istorijski rezultat – skoro 20 procenata, čime se primakla Savezu nezavisnih socijaldemokrata neprikosnovenom gospodaru Banjaluke već dvije decenije za nešto više od desetak hiljada glasova. Međutim, energija nezadovoljnog naroda u borbi za istinu i pravdu nije iskorišćena za političke promjene van Banjaluke.

I nakon izbora Davor Dragičević nastavio je borbu za istinu o ubistvu sina, sam, uz pomoć grupe "Pravda za Davida", zamjerajući Miloradu Dodiku što je, slaveći izbornu pobjedu, pjevao nedaleko od mjesta koje je posvećeno mrtvom mladiću, dok ga je ona "hijena" od ministra unutrašnjih poslova Dragan Lukač smijući se pratio u stopu.

Mnogi se, zapravo, pitaju šta se desilo sa opozicijom u Republici Srpskoj kada nisu iskoristili ovu ogromnu energiju i hiljade nezadovoljnih ljudi na ulicama Banjaluke i pretočili je u poraz vlasti. Za neke je riječ o strahu od sopstvene sjene i napadima da uz pomoć stranaca pripremaju krvave obračune na ulicama, prema drugima, opozicionari su se samo borili da zasjednu u fotelje, a prema trećima jer su nesposobni i kao takvi zaslužili su jedino da budu poraženi. Sada se čuju i kritike opozicije da joj etiketa izdaje dobro pristaje pošto je na ovim izborima izdala dobar dio građana. Neke opozicione partije pretrpjele su izdaju i u sopstvenim redovima – lokalni šerifi iz njihovih redova koji suvereno vladaju u sredinama poput Bijeljine i Doboja, javno su vodili kampanju za Milorada Dodika i Željku Cvijanović...

MI I ONI

Ne treba zanemariti niti brojne nepravilnosti u izbornom procesu, poput krađe identiteta i manipulacije sa glasačima koji su glasali putem pošte. Ove godine takvih glasača je dvostruko više u odnosu na protekle opšte izbore i ne treba ih zanemariti – oko 70 000. Iz Centralne izborne komisije misteriozno su nestale tone papira, za kojima tobože SIPA i dalje traga, nadajući se nekom korisnom tragu iz same ove institucije. Inače, glasački listići su štampani u Banjaluci, u štamparijama bliskima najvećoj partiji u vlasti, a na biralištima se pojavljivao njihov višak ili manjak. Centralna izborna komisija za to je optuživala štampariju u Banjaluci, a štamparija uzvraćala odgovorom da su listiće isporučivali isključivo pod nadzorom ove institucije.

Na kraju je, noć uoči izbora, oko 500 članova biračkih odbora naprasno odlučilo da pod raznim pritiscima odustane od sudjelovanja u izbornom procesu da bi se novi gotovo izvukli iz pidžama i ubrzano obučili da ih zamijene. Opozicija sa Srpskom demokratskom strankom na čelu zatražila je ručno brojanje glasova i neće priznati rezultate izbora, posebno za predsjednika Republike Srpske gdje se pojavilo oko 40 hiljada nevažećih listića. I ranije je bilo prigovora i ukazivanja na izborne krađe, ali oni nikad ništa nisu promijenili.

Birački odbori su pod kontrolom partija na vlasti, kao i sama Centralna izborna komisija, a proces brojanja glasačkih listića traje unedogled. Za to vrijeme, Centralna izborna komisija uvjerava i sebe i građane kako je posao odlično urađen, kako nema nikakvih naznaka u sumnju u regularnost izbora, te da samo zluradi žele narušiti kredibilitet ovog tijela od ugleda.

Jednostavno, sve je bilo na strani Milorada Dodika i njegovog Saveza nezavisnih socijaldemokrata – i Srbija i Aleksandar Vučić i Rusija i Putin. Sem toga, o korupciji i kriminalu se ne priča dok se brani Republika Srpska od brojnih spoljnih i unutrašnjih neprijatelja. Prijetnje o oduzimanju plata i penzija ukoliko ne glasaju za vladajuće očito da su ozbiljno shvaćene kao velika egzistencijalna prijetnja ionako ugroženom i siromašnom stanovništvu koje se grčevito drže i te crkavice. A izbori su dodatno potvrdili duboku podjelu ovog društva na Nas i Njih i mržnja nastala na ovoj podjeli nakon ovih izbora postaće sve izraženija. »

NEISKORIŠTENA GRAĐANSKA ENERGIJA: Protest "Pravda za Davida" Foto: Aleksandar Trifunović

BOSANSKI PARADOKSI

Ovaj posljednji izborni ciklus je upravo zbog kandidature Milorada Dodika za člana Predsjedništa države koju ne priznaje i smatra je neodrživom, doveli do političkog usijanja u BiH. Poseban strah vladao je u dijelu međunarodnih krugova od same pomisli da bi u najvišem državnom tijelu mogla sjediti dva čovjeka koja će učiniti sve da BiH dalje razgrade – Dodik i Čović. Dragan Čović je poražen i neće biti član Predsjedništva BiH iz reda hrvatskog naroda, te je, objavljujući izborni poraz, najavio "besprimjernu krizu". Milorad Dodik je opet zaprijetio uvođenjem nekih novih pravila u Predsjedništvo BiH, kao što su polaganje zakletve u Narodnoj skupštini Republike Srpske:

"Ukoliko ne bude naše zastave RS, ne vidim razlog da se tamo pojavljujem. To je moj apsolutni zahtjev. Tražiti ću promjenu pravilnika da se zastava RS pojavljuje svugdje gdje sam ja".

Dodik, međutim, nije objasnio kako će komunicirati sa međunarodnim zvaničnicima s obzirom da je prvi put u BiH da se jedan član Predsjedništva nalazi pod sankcijama Sjedinjenih Američkih Država, niti da li ostaje pri izričitom stavu iz predizborne kampanje da će se na sjednice kolektivnog šefa države uključivati posredstvom skajpa.

U Predsjedništvu BiH sjedit će i Željko Komšić, što će dodatno zakomplikovati odnose u ovoj instituciji. Već sada hrvatski mediji ukazuju na paradokse ovog izbora – hrvatski predstavnik želi tužiti Hrvatsku, a u tome će ga spriječiti Milorad Dodik.

PRIRODNO STANJE

Proces formiranja vlasti u Republici Srpskoj trebalo bi, ako je suditi prema sadašnjim rezultatima – nezvaničnim i nepotvrđenim – da teče jednostavnije u odnosu na ostale nivoe vlasti u zemlji. Sadašnja vladajuća većina nakon nedjeljnih izbora ima još ubjedljiviju većinu, a i pobjednike za predsjednika Republike Srpske i člana Predsjedništva BiH. Savez nezavisnih socijaldemokrata povećao je broj poslanika u Narodnoj skupštini RS-a, dok je Srpska demokratska stranka izgubila nekih šest mandata u odnosu na izbore 2014. godine.

Na drugoj strani, uspostava vlasti u BiH biće neizvjestan i mukotrpan proces pošto su u parlamentima na svim nivoima značajno promijenjeni odnosi snaga. Izvjesno je da su ključevi vlasti u rukama Saveza nezavisnih socijaldemokrata, Stranke demokratske akcije i Hrvatske demokratske zajednice (HDZ BiH). Iako je lider HDZ-a BiH Dragan Čović poražen od Željka Komšića, što je poprilično uzburkalo duhove i u susjednoj Hrvatskoj, s obzirom da se Komšić ne smatra "autentičnim predstavnikom hrvatskog naroda", Bakir Izetbegović, lider pobjednika među Bošnjacima, "preporučio je Čoviću da bude dio vlasti i predstavlja hrvatski narod proporcionalno osvojenim glasovima". Sam Čović optužio je Bošnjake da su izabrali "dva člana Predsjedništva", ali isto tako treba očekivati da će prihvatiti Izetbegovićevu ponudu i biti dio izvršne i zakonodavne vlasti. HDZ je najavio i da tek treba definisati dalje korake i odlučiti šta dalje: "Ova naša potpora je bila tolika dominantna unutar hrvatskog glasačkog tijela, ona će uveliko preći 80 odsto podrške hrvatskog glasačkog tijela, to nam onda daje za pravo da zajedno sa našim prijateljima Bošnjacima promišljamo svoju budućnost, i da li je to moguće na ovakav način".

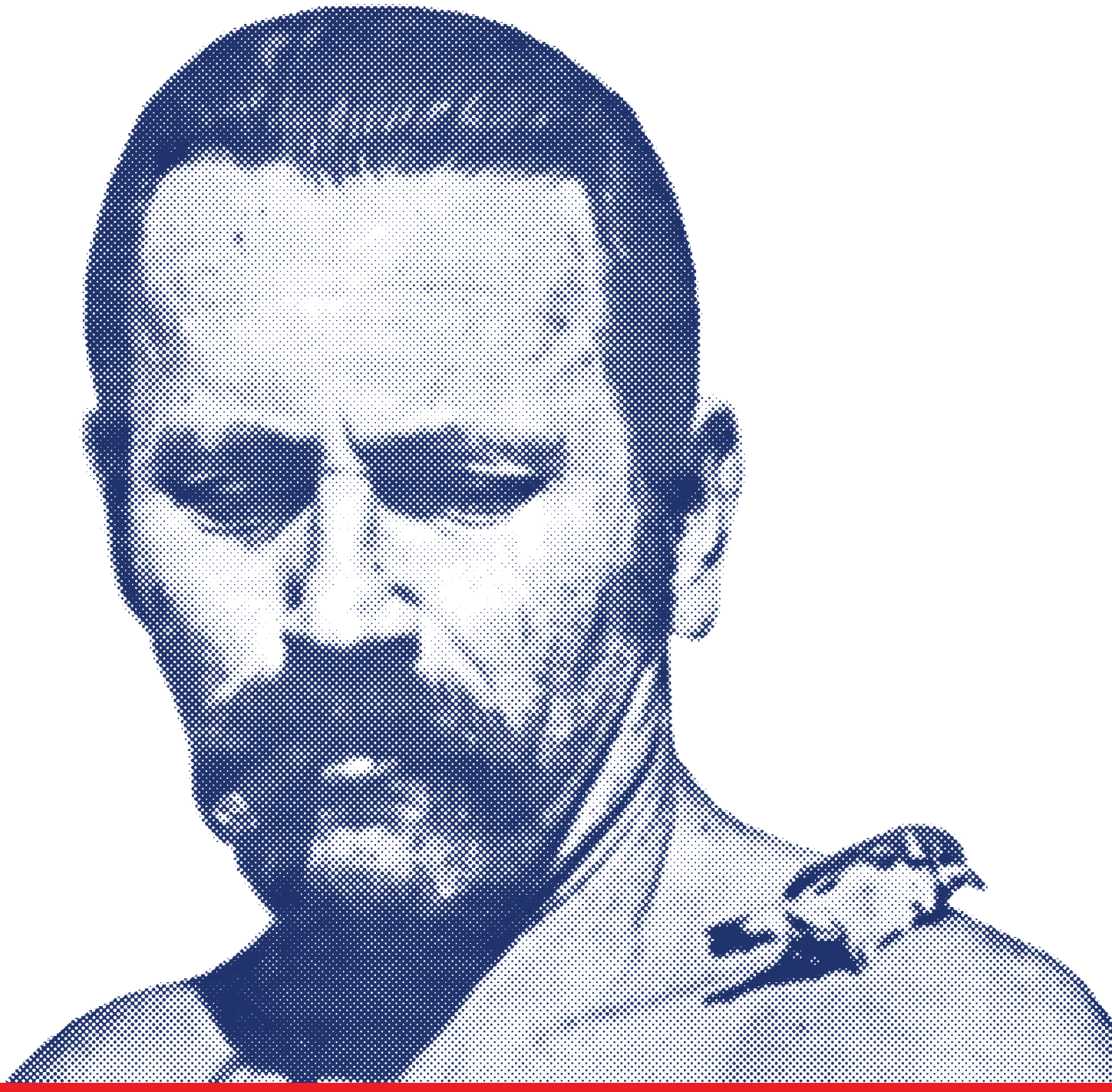
A Milorad Dodik je najavio da će napraviti partnerstvo sa HDZ-om i sa strankom "koja bude većinska kod Bošnjaka". Isto tako nema ništa protiv da formira vlast sa Strankom demokratske akcije.

"Napravit ćemo partnerstvo sa HDZ-om, ne vidim zašto ne bi bio dio strukture Savjeta ministara i rukovodstva Parlamenta. Ako SDP bude većinski kod Bošnjaka, biće SDP, ako bude SDA, nemam ništa protiv. Ja to ne mogu da biram, bitno nam je da imamo čvrstu politiku koja će se tamo voditi", kaže Dodik.

Jedan od razloga zašto je opozicija u Republici Srpskoj proglašena izdajničkom bilo je njeno sudjelovanje u koaliciji na nivou države u kojoj se nalazila Stranka demokratske akcije, te je bila optuživana da je produžena ruka Izetbegovića koji pokušava uništiti i pokoriti entitet. Kritičari koaliranja sa SDA sada, nakon izbornih rezultata, nisu gadljivi na novo-staro partnerstvo sa najjačom među bošnjačkim strankama.

Velika je zagonetka da li će ovo partnerstvo BiH i dalje ostaviti u stanju *status quo*, stanju stalne krize, patnje, nazadovanja i propadanja, stanju nefunkcionisanja, prihvaćenom kao njeno prirodno stanje ili će je dodatno destabilizovati, kao i čitav region, te iritirati i dalje međunarodnu zajednicu. ¶

TANJA TOPIĆ

Ilija Šoškić

—

Akcione forme

MUZEJ SAVREMENE UMETNOSTI VOJVODINE

Dunavska 37 • Novi Sad
radno vreme:
utorak–petak 10–18
subota–nedelja 10–14

msuv.org

12/10 – 24/12/2018

OTVARANJE IZLOŽBE: PETAK • 12/10 U 19 ČASOVA

muzej savremene umetnosti —beograd

Ušće 10 • Blok 15 • Novi Beograd
radno vreme: 10–18
četvrtak 10–22
utorkom zatvoreno

msub.org.rs

13/10 – 24/12/2018

OTVARANJE IZLOŽBE: SUBOTA • 13/10 U 13 ČASOVA

Foto: *pixelbay.com*

ŽIVOT U KOLEKTIVU:
Slepi miševi, poslanici Narodne skupštine, ptice selice

Uticaj slepih miševa

Dok smo u prethodnom skupštinskom periodu na dnevnom redu imali – najčešće – važne, teške i ozbiljne tačke o kojima se pak uglavnom neozbiljno i zbrzano raspravljalo, sada smo dobili beskrajnu, kvaziozbiljnu i veleučenu raspravu o više-manje rutinskim i sporednim stvarima, koje bi, u principu, mogle i trebale da se usvajaju an pasan i "pod razno". Kao što su, na primer, "Predlog zakona o potvrđivanju Sporazuma o očuvanju populacije slepih miševa u Evropi", ili "Predlog zakona o potvrđivanju Sporazuma o očuvanju afričko-evroazijskih migratornih ptica vodenih staništa"

Piše: **Đorđe Vukadinović**

Ako vam se učinilo da ovi izveštaji "iz skupštinske klupe" sve više liče na humoreske i satirične priloge – ne grešite mnogo. Ali to definitivno nije namera pisca ovih redova, a još manje urednika ovih novina. Naprotiv. Ovo je više nego ozbiljan nedeljnik (da ne kažem, "smrtno" ozbiljan), a i ja sam (bio) ozbiljan analitičar, koji je – e, sad već počinje onaj malčice komičan deo – ušao u političke vode rešen da testira i "praktično primeni" nešto od svojih analitičkih uvida i političkih uverenja.

Dakle, ne, nije mi do šale. Ali je materija(l) takvog tipa da se naprosto otima i opire pokušajima racionalne analize. I ma koliko se trudili da srpski politički – a naročito parlamentarni – život ozbiljno tretirate, on sve neodbranjivije prelazi u humoristički žanr. (Nešto slično Vučićevim konferencijama za štampu ili legendarnim skupštinskim govorima SNS doajena prof. dr Marka Atlagića.) Što, naravno, uopšte ne znači da nema ili ne može imati više nego ozbiljne političke i druge posledice.

"TAKVO TI JE ČOVEK ŽIVINČE"

Bilo kako bilo, drugog oktobra otpočelo je redovno jesenje zasedanje srpskog parlamenta. Predivan dan. Miholjsko leto. Skupštinsko zdanje koje uvek iznova fascinira otmenošću i lepotom. Svečana atmosfera. Postrojena garda. Himna. Crveni tepih. Nasmejana lica... I – šta ti je čovek?! Uvek se iznova nada, ma koliko puta da se uverio kako od tih nada na kraju neće biti ništa. Što bi rekao moj omiljeni "lajfkouč" Petrija (ne brkati je sa Stanijom): "Takvo ti je čovek živinče."

E, tako se i ovo, dolepotpisano živinče u jednom trenutku ponadalo, tačnije, na tren pomislilo kako bi, uz samo malo dobre volje, sve moglo biti drugačije. I nije ta nada bila baš toliko suluda kao što vam na prvi pogled deluje. Nije reč samo o tome da je svaki novi početak – bar teorijski – uvek i prilika za neko "resetovanje". Racionalna analiza bi, naime, mogla pokazati barem nekoliko razloga zbog kojih je i vladajućoj koaliciji moglo biti u interesu da malčice revidira i relaksira odnose u parlamentu i na političkoj sceni.

Pre svega, ako su međunarodne okolnosti zaista tako teške kao što Vučić i njegovi medijski i analitički trabanti neprestano govore ("nepodnošljivi pritisci" itd.), zar ne bi bilo normalno i logično da se poradi na "unutrašnjem" jedinstvu, konsenzusu, dijalogu i svemu što bi doprinelo političkoj i društvenoj koheziji, ne bi li se, je li, tim spoljnim pritiscima lakše odolelo? I ne bi li, u tom smislu, onda bilo za očekivati da se, kao što rekoh, atmosfera i u parlamentu bar malo poboljša, a ona, ionako malobrojna i višestruko deklasirana opozicija bar minimalno i makar kobajagi "ispoštuje"? I da se bar malo manje brutalno i bahato krše i zloupotrebljavaju ionako restriktivne

nastavak na str. 26 »

Foto: Dimitrije Goll /Tanjug

Foto: pixelbay.com

na srpsku demokratiju

Tako je govorio Marko Atlagić

"Pišanovići", "stanokradice", "pobegulje" i "šarlatani"

Uvaženi potpredsedniče Narodne skupštine, gospodine Arsiću, gospodine ministre sa saradnicima, dame i gospodo narodni poslanici, ja ću kratko o dva zakona o zaštiti životne sredine i izmeni finansijskog plana Republičkog zavoda za zdravstvo. (...)

Sergej Trifunović, zvani pišoje ili pišanović, poznat je po tome što je izjavio da će pišati po grobu predsednika Republike Srbije, gospodina Aleksandra Vučića, je svojom fondacijom "Produži život", ulagao milione prikupljene od SMS poruka i priloga građana za bolesne u slovenački privatni i investicioni fond "Ilirika" u iznosu od 15,5 miliona dinara, oročio na 14,5 meseci. Transakcijom "Ilirika" je vratila 10 miliona dinara, a 5,5 miliona dinara je isparilo, poštovani građani, pojela maca, iscurilo negde.

Dobro je što je pokrenut krivični postupak. Samo da napomenem da je to čovek koji je otišao u Hrvatsku i rekao u Zagrebu da su Srbi devedesetih godina okupirali 1/3 hrvatskih teritorija. I vrapci na grani znaju da ne možete okupirati svoje selo i svoj grad, jedino su se branili u to vreme.

Povodom zaštite životne sredine, gospodine ministre, ja sam i ranije predlagao da bi možda zakon, možda, ovo je moje razmišljanje, trebalo nositi naziv zakon o zaštiti i unapređivanju životne sredine. On je veoma važan, on je u stvari osnova našeg opstanka. Zato treba posvetiti dužnu pažnju životnoj sredini još od predškolskog vaspitanja.

Ja nameravam nekoliko rečenica reći šta vaspitno obrazovne ustanove čine i šta bi trebale činiti prilikom unapređivanja i zaštite životne sredine. Međutim, škola kao vaspitno obrazovna ustanova je jedan od najvažnijih faktora. Formiranje ekološke svesti i ekološkog vaspitanja i obrazovanja. Na to bacam akcenat na ekološkom vaspitanju i obrazovanju, jer je to osnova za unapređivanje, istinsko unapređivanje zaštite i unapređivanje životne sredine.

Moram da kažem da ovom veoma važnom problemu stranka bivšeg režima nije pridavala dužnu pažnju, već je preko svojih kadrova u liku ministra dr Olivera Dulića prala pare, odnosno otuđivala pare iz Fonda za zaštitu životne sredine. Doktor Oliver Dulić, bivši ministar bivšeg režima i predsednik Narodne skupštine Republike Srbije, je platio, citiram, bilborde sa parolom "Očistimo Srbiju" više od pola miliona evra, završen citat, izveštaj državnog revizora, a objavila "Politika" 22. 09. gospodnje 2012. godine.

Taj bivši ministar građevinarstva i prostornog planiranja, inače ortoped, je za oglašavanje, citiram, jednim dnevnim novinama platio više od pola miliona evra, završen citat, izveštaj državnog revizora, a objavila "Politika" 22. 09. gospodnje 2012. godine.

Ne samo to, taj bivši ministar građevine i prostornog planiranja, a pripadnik stranke bivšeg režima, inače ortoped, je, citiram, platio za izradu sajta "Očistimo Srbiju" 25.000 evra, završen citat, izveštaj državnog revizora, a objavila "Politika" 22. 09. gospodnje 2012. godine.

Međutim, naknadno je utvrđeno da je dr Dulić i Dulićevo ministarstvo platilo izdržavanje čak lavića na Paliću. Zato »

nastavak sa str. 24

» poslovničke procedure? Ako ni zbog čega drugog a ono makar zato da se zapuše usta domaćim i stranim kritičarima koji, eto, tupe nešto o "autoritarnosti", "diktaturi" i "uzurpaciji institucija".

Pored ovog, osnovnog, postojao je i jedan specifičniji razlog zbog kojeg, možda, nije bilo sasvim nerealno očekivati izvesno, makar i blago, "resetovanje". Naime, ugled parlamenta kao institucije se doslovno vuče po prašini. I ne samo ugled (on ni ranije nije bio na nekoj zavidnoj visini), nego se i skupštinski prenosi sve manje gledaju, delom zbog zasićenja javnosti, a delom i zbog toga što, uz sav trud pojedinih poslanika, tabloidni i rijaliti momenti skupštinske debate ipak vidno zaostaju za konkurencijom iz "Farme", "Zadruge" ili "Parova". Te, i u tom smislu, po vlast ne bi bilo nikakve štete, a moglo je biti neke opšte koristi, da su skupštini dali, odnosno povratili nešto "digniteta".

Ipak, ništa od tog (ne)očekivanog se nije dogodilo. Nije došlo ni do kakvog resetovanja odnosa prema opoziciji. (Naprotiv. Napadi na sve što se na opozicionoj sceni iole mrda nastavljeni su još žešće i bešnje.) Nije se odustalo od čuvenog, za čitavu instituciju ponižavajućeg zvonca, pa čak ni od onog skandaloznog i više puta javno žigosanog podnošenja više stotina besmislenih amandmana na sopstvene zakonske predloge, ne bi li se tako opoziciji "pojelo" i uzurpiralo vreme predviđeno za raspravu u pojedinostima.

A, recimo, moglo se racionalno očekivati da će parlamentarna većina odustati makar od ovog poslednjeg – jer je em

NARODNI TRIBUN: "Jurišnik" Atlagić (u sredini) na skupštinskom položaju
Foto: Tanja Valič /Tanjug

» je u narodu poznat dr Oliver Dulić, zvani uzgajivač lavića na Paliću u pokušaju.

I ne samo to, njegov kolega i bivši ministar finansija i guverner NBS, bivšeg režima, Mlađan Dinkić ga je optužio u ovom visokom Domu Narodne skupštine Republike Srbije na sednici održanoj 21. i 22. 09. gospodnje 2012. godine, citiram, izrekao u ovom visokom domu, da je

Oliver Dulić iz Fonda za zaštitu životne sredine nenamenski potrošio sredstva za predizbornu kampanju Demokratske stranke i za subvencionisanje firmi, gle čuda, koje uvoze akumulatore i otpadne gume da bi ih reciklirali, završen citat.

Gospodo iz bivšeg režima, tako ste otuđivali sredstva i punili svoje džepove, a narod i državu doveli ste na ivicu bankrota.

Gospodo i uvaženi narodni poslanici, svaka škola treba sačiniti program zaštite i unapređivanja životne sredine koji mora biti sastavni deo programa rada škole. To većina škola čini, ne sve ali većina. Trenutno, ekološki sadržaji zastupljeni su od prvog do četvrtog razreda osnovne škole u dva nastavna predmeta, Svet oko nas u prvom i drugom razredu i Priroda i društvo u trećem i četvrtom razredu, a od petog do osmog razreda osnovne škole u nastavnim predmetima: fizika, hemija, biologija i geografija.

Napominjem ne samo u njima, da u svakom nastavnom predmetu u osnovnoj i srednjoj školi postoje sadržaji koje nastavnici mogu u pojedinim nastavnim jedinicama koristiti, odnosno povezati sa zaštitom ili unapređivanjem životne sredine.

U srednjoškolskom obrazovanju školuju se i zanimanja tehničar za zaštitu životne sredine u preko 20 škola u Republici Srbiji. Ekologija se predaje na nivou srednjoškolskog obrazovanja, a ekološki sadržaji pojavljuju se u okviru opšteobrazovnih nastavnih predmeta, od hemije, fizike do biologije i geografije, ali i u okviru velikog broja područja rada i obrazovanja srednjih škola.

U domenu osnovnih, specijalističkih, master i doktorskih studija na fakultetima, odnosno univerzitetima predmeti iz oblasti zaštite i unapređivanja životne sredine zastupljeni su gotovo na svim fakultetima u manjem ili većem obimu, a neki fakulteti imaju departmane, odnosno smerove za sticanje visokog obrazovanja iz ekobezbednosti i zaštite životne sredine, a postoji i Fakultet za zaštitu životne sredine.

Značajnu ulogu, dame i gospodo narodni poslanici i poštovani građani Srbije, u formiranju ekološkog obrazovanja i vaspitanja imaju nastavnici, profesori srednjih, osnovnih škola i na univerzitetima, pa i za zaštitu pojedinaca od velikog smeća koji posipaju neki opozicioni lideri saveza za propast Srbije, na čelu sa Jankom Veselinovićem, zvanim stanokradicom jer je otuđio stan u Obrovcu, Milici Bađe, u Ulici Braće Kurjakovića broj 7, inače izbeglici iz bivše Republike Srpske Krajine, da se ne bi pojavljivali tipovi u liku akademika, prof. dr Dušana Teodorovića, zvanog pobegulja, jer je za pet meseci promenio tri stranke, koji je ovih dana promenio profesiju, gle čuda, i umesto profesora i akademika u analitičara, analitičar šarlatan koji zna jedino da pljuje i vređa stručne i odgovorne pojedince pa i neke političare i državnike.

Preporučujem uvaženom akademiku i profesoru iliti analitičaru šarlatanu da sve bljuvotine koje je izrekao o SNS, narodnim poslanicima SNS, predsedniku države i predsedniku SNS, gospodinu Aleksandru Vučiću, Srbima na KiM, Univerzitetu u Kosovskoj Mitrovici, uokviri i stavi u svoju dnevnu sobu da se podseća na domete svoje civilizacijske, naučne i demokratske misli i ubroji ih u svoje naučne radove, ako ne kao akademik, onda kao političar i analitičar šarlatan. Hvala.

Narodna skupština, petak 5. oktobar, 2018

potpuno bizarno, em potpuno očigledno i, istovremeno, potpuno nebranjivo u svakoj ozbiljnoj diskusiji. Ali vraga, ne samo da nisu odustali od stare prakse, nego su se još ljuće ostrvili na svakog ko bi se usudio da im tu praksu pomene. (Tako je, na primer, i moja malenkost fasovala čak dve uzastopne opomene samo zato što sam rekao da su nastavili da podnose "fantomske" amandmane.)

SVAKI GLUMAC ZNA DA "NEMA MALIH ULOGA"

Ali ovo jesenje zasedanje je ipak donelo i jedan kreativni pomak. U protekle dve godine, naime, parlamentarna degradacija i opstrukcija od strane vlasti se sastojala u: (1) već pomenutim lažnim amandmanima; (2) selektivnoj primeni poslovnika i uskraćivanju prava na reč poslanicima opozicije; (3) zakazivanju sednica po hitnom postupku, uz gomilanje bezbrojnih tačaka dnevnog reda, tako da često ni sami poslanici, a pogotovo javnost i građani u prenosu, pojma nisu imali šta je na dnevnom redu, o čemu se raspravlja i o čemu glasa; (4) namernom spuštanju nivoa rasprave, tolerisanju, pa i podsticanju nekulture, vulgarnosti, ličnih napada i uvreda svake vrste.

Sve to loše je ostalo i nastavilo se. Ali uz jednu novinu, koje nije bilo u toku ovog saziva. Naime, namerno "tanak" i siromašan dnevni red, o kojem se, tobože, ozbiljno debatuje danima i satima. Dakle, dok smo u prethodnom periodu na dnevnom redu imali – najčešće – važne, teške i ozbiljne tačke o kojima se pak uglavnom neozbiljno i zbrzano raspravljalo, sada smo dobili beskrajnu, kvaziozbiljnu i veleučenu raspravu o više-manje rutinskim i sporednim stvarima, koje bi, u principu, mogle i trebale da se usvajaju an pasan i "pod razno". Kao što su, na primer, "Predlog zakona o potvrđivanju Sporazuma o očuvanju populacije slepih miševa u Evropi", ili "Predlog zakona o potvrđivanju Sporazuma o očuvanju afričko-evroazijskih migratornih ptica vodenih staništa".

Ministar Trivan se zbog ovakve kvalifikacije mnogo ljuti. Iz njegovog ugla gledano, možda i s pravom. (Mada je, fakat, ako se već prvi put kao ministar ekologije pojavljuje u parlamentu, mogao pred poslanike doći i sa nekim krupnijim i sistemskijim zakonima.) Ali nije ovde stvar u tome da li mi shvatamo dovoljno značaj ekološke tematike, zaštite "migratornih ptica" i očuvanja nekoliko desetina vrsta populacije slepih miševa u Srbiji i Evropi (ok, shvatamo), već da li vlast shvata značaj očuvanja parlamentarne demokratije, institucije višestranačja i političkog pluralizma.

Svaki glumac zna da "nema malih uloga". Pa tako, valjda, misle u vladajućoj većini, nema ni "malih" i beznačajnih zakona. Ali u situaciji kada se svakog časa očekuje ulazak budžeta u skupštinsku proceduru, kada predsednik države "za kraj oktobra ili početak novembra" najavljuje amandmane za promenu Ustava, kada na dnevni red skupštine nikako ne stiže više puta tražena rasprava o Kosovu i Metohiji... U tom kontekstu i okolnostima, uz dužno poštovanje slepih miševa i migratornih ptica svih fela, petodnevno bavljenje – i još nije kraj – ovim i ovakvim dnevnim redom (uključujući i takođe nesporno povećanje sredstava u republičkom fondu za zdravstvo) ne može se razumeti drugačije nego kao (novo) zavitlavanje i još jedno zakucavanje eksera u kovčeg parlamentarizma u SNS Srbiji.

I kao još jedan dokaz da je sistem lične vladavine kakav praktikuje Aleksandar Vučić naprosto nespojiv sa samom idejom parlamentarne demokratije u bilo kom obliku. ¶

*Autor je narodni poslanik i urednik NSPM

Čarape Aje Jung

Čarape Aje Jung, "Vreme", broj 1448

Subota u Parizu. Iako obožavam šetnju, ovoga puta ću morati da uđem u metro. Žurim na sastanak sa Oreli Dipon. Treba da je zamolim da se probe Baleta pariske Opere prekinu na nekoliko dana tokom marta, kako bi čuveni koreograf Sidi Larbi Šerkauji došao da otvori 16. Beogradski festival igre. Nije baš jednostavno. Samo malo ranije srela sam se sa Rašidom Uramdanom, autorom jedne čudesne predstave za Koreografski centar iz Grenobla. "Vrteška" će se nakon dve godine neodustajanja naći na programu našeg narednog festivala! Očekuje me još susret sa Benžaminom Milepjeom. Značajan koreograf. Onima koji o igri slabo znaju, poznat kao muž lepe Natali Portman. Međutim, i on je lep i sposoban. Njegova privatna trupa iz Los Anđelesa ređa međunarodne uspehe, dok se on lavovski bori da za svoje igrače obezbedi filmske uslove... I možda ću opet morati u metro, jer sam sve poslove u Parizu "spakovala" u jedan dan. U mom Beogradu očekuje me mnogo posla. Sreća je da živim u centru grada, pa uglavnom svuda stižem peške na visokim štiklama. Onako kako su to činile i moje bake u Pozorišnoj, kasnije Francuskoj ulici. Ali, navijam da Beograd dobije metro. Zbog svih (beo)građana.

Inače, po svom sloganu i sastavu, naredni festival se bavi izostankom pozitivne energije i služi za obnovu prirodnih ljudskih osećanja. Boca sadrži koncentrat od 16ml dragocene supstance koja se ne sme čuvati na hladnom i suvom mestu. Od dobrih emocija nema zabeleženih kontraindikacija, pa za neograničenu upotrebu ne treba pitati ni lekara, ni farmaceuta. Takođe, koncentrat mora biti na dohvat ruke svoj deci, kako ne bi bila ružnjikava i zločesta kada porastu. Rok trajanja je od 22. marta do 12. aprila, kada će na 16. Beogradskom festivalu igre nastupiti 16 trupa iz 12 zemalja! Od Holandskog teatra igre iz Haga, koji publika festivala obožava, do ansambla Batševa iz Tel Aviva pod umetničkom palicom jednog od najvažnijih savremenih koreografa i večitog buntovnika Ohada Naharina. U Beograd stiže i Dada Masilo iz Johanesburga sa svojom glasno hvaljenom i osporavanom verzijom baleta "Žizela", ali i hrabra Eun Mi An iz Seula, koja je nekoliko godina istraživala strogo kontrolisan razvoj umetnosti u Severnoj Koreji, radeći na predstavi koju će nakon gostovanja u Parizu prikazati u Jugoslovenskom dramskom pozorištu. U moj grad će stići i Aleks Serano iz Barselone, sa spektakularnim komadom koji govori o migracijama, pa čudesna Mari Šuinar iz Montreala, popularni Erik Gotje iz Štutgarta... Zahvaljujući dugoj saradnji Beogradskog festivala igre i vojvođanskih gradova, sledeće godine u Novom Sadu i Vršcu gostuju trupe iz Rima, Frankfurta i Filadelfije... Deo programa možda stigne pred publiku Negotina i Kruševca.

I tako, u pariskom metrou razmišljam koliko je pogrešan onaj voz u koji je ušao čika Teofil Pančić. A kada je voz pogrešan, svaka stanica je pogrešna! I prosto mi je žao. Da mu pišem ili pošaljem neke lepe čarape? Od čipke. Vidim, mnogo je zapeo. Možda su mu čarape fetiš. Ko bi ga znao? Ili balerine, ako se nađe neka apolitična i mutava. Sa takvom bi se dalo (po)igrati naizgled britkim i velikim rečima, te nekakvom visokoumnošću i pravdoljubivošću kakva nabuja u nedostatku osnovnih informacija, te drugih vrednosti i sadržaja. Tu već ne mogu da pomognem, a nemam ni vremena.

Vizija, entuzijazam i mnogo rada jesu ključni sastojci uspeha u svakom poslu, a najviše u umetnosti. Međutim, za umetnost se mora obezbediti i novac. Ako ne pronađete pare, nećete imati program, odnosno festival. Bar je tako kada ste sami sebi osnivač i direktor! Ja sam ponosna da su misiju i značaj Beogradskog festivala igre tokom prethodnih 16 godina prepoznali mnogi. Od apolitičnog sveta i najšire publike, do brojnih političara. Nikada nisam zaboravila da je gospodin Tadić bio pokrovitelj jedne festivalske edicije, kao ni da je gospodin Pajtić sarađivao sa mnom i da smo zahvaljujući njegovoj podršci uspeli neke divne predstave da prikažemo u Vojvodini. Poznato je takođe onim "skretničarima" iz teksta (ili voza) čika Teofila Pančića da je u vreme gospodina Pajtića izdvajano skoro duplo više sredstava (u odnosu na 2018. godinu) za gostovanja Beogradskog festivala igre u Vojvodini, pa smo zato bili u Novom Sadu, Vršcu, Zrenjaninu, Pančevu, Somboru... Doveli smo i Barišnjikova u Novi Sad, 2009. godine! I Milepjea, pre nego što se oženio sa Portmanovom. Ne zaboravljam ni podršku gospođe Hrustanović u Beogradu, ili, ako ćete još dalje, gospodina Bogdanovića na samom početku stvaranja manifestacije. Nisam zaboravila ni da je baš ovaj nedeljnik bio jedan od najvećih medijskih prijatelja festivala dok nisu odlučili drugačije. Ne zaboravljam ni izgubljene bitke sa Đilasom i Vukosavljevićem, i uvek ih sa osmehom pominjem. Ja živim u vremenu sadašnjem i nemam neko drugo, dragi čika Teofile Pančiću (ne mislim na nedeljnik, jer nedeljnika ima mnogo). Čast mi je ako aktuelni predsednik ili premijer države smatraju da sam učinila nešto za svoju zemlju, i da projekat u koji sam ugradila svoj život treba da nastavi da se razvija, a ne da ga treba zgaziti na radost besposlenog društva iz kafanskog ćoška. Hvala im na tome. Isto važi i za Pokrajinu, ili Grad Novi Sad. Izračunajte ko je sve pomagao tokom proteklih 16 godina. A tek, ko će pomagati?!

Beogradski festival igre upisao je ove godine skoro 23.300 gledalaca. Dežurne mrzitelje i pljuvače nismo zapazili. Nisu dolazili ni ranijih godina jer igru možda ne razumeju, možda je se plaše ili uspeh teško vare. Tako da pljuckaju na slepo. I, uvek u vis! Zato tako tužno rđaju.

Nažalost, moram da prekinem pisanje jer izlazim iz metroa. Stanica je prava! Republika. Red je da pitam šta Vi radite ovih dana, čika Teofile Pančiću? Imate li posla? Ili uživate? Ne, ne morate mi reći u čemu da bih znala ko ste. ¶

AJA JUNG

Vip s ponosom podržava

BELGRADE DANCE FESTIVAL
bdf 16

ZA OBNOVU PRIRODNIH LJUDSKIH OSEĆANJA

— 1 ml	**22. mart, 20h** | Sava Centar **Eastman** | Brisel
— 2 ml	**24. mart, 20h** | Sava Centar **Holandski teatar igre** | Hag
— 3 ml	**25. mart, 17h i 21h** | Pozorište na Terazijama **Tie Break** | Lion
— 4 ml	**26. mart, 20h** | Beogradsko dramsko pozorište **Pere Faura** | Barselona
— 5 ml	**25. mart, 20h** | Srpsko narodno pozorište, Novi Sad **27. mart, 20h** | Beogradsko dramsko pozorište **28. mart, 20h** | Narodno pozorište, Vršac **Spellbound** | Rim
— 6 ml	**28. mart, 20h** | Opera Madlenianum **Gauthier Dance** | Štutgart
— 7 ml	**29. mart, 20h** | Srpsko narodno pozorište, Novi Sad **30. mart, 20h** | Opera Madlenianum **BalletX** | Filadelfija
— 8 ml	**31. mart, 18h i 21h** | Pozorište Atelje 212 **Dunja Jocić / Korzo teatar** | Hag
— 9 ml	**1. april, 17h i 20h** | Pozorište na Terazijama **Grupa gospodina Serana** | Barselona
— 10 ml	**2. april, 20h** | Pozorište Atelje 212 **Rašid Uramdan / Nkc** | Grenobl
— 11 ml	**3. april, 20h** | Beogradsko dramsko pozorište **Ambra Senatore / Nkc** | Nant
— 12 ml	**4. april, 20h** | Opera Madlenianum **Kompanija Mari Šuinar** | Montreal
— 13 ml	**6. april, 21h** | Jugoslovensko dramsko pozorište **Kompanija Eun-Me Ahn** | Seul
— 14 ml	**8. april, 20h** | Sava Centar **Batševa ansambl** | Tel Aviv
— 15 ml	**9. i 10. april, 20h** | Pozorište na Terazijama **Dada Masilo i Fabrika igre** | Johanesburg
— 16 ml	**11. april, 20h** | Sava Centar **12. april, 20h** | Srpsko narodno pozorište, Novi Sad **Dresden Frankfurt kompanija igre**

Република Србија Министарство културе и информисања
Београд
Делегација Европске уније у Републици Србији
ERSTE Bank #verujusebe
VISA
komunikacija u pokretu
vip
NESCAFÉ.
Hemofarm fondacija
DDOR OSIGURANJE

Ključni koraci ka rodnoj ravnopravnosti

Rodna neravnopravnost i nasilje nad ženama su dve strane iste medalje. Protiv oba se treba boriti podjednako i bez odlaganja. Ne možemo da rešavamo jedan problem, a da zapostavljamo drugi jer tako nećemo postići održive rezultate koji će promeniti njihov život

Piše:
Nj. e. Sem Fabrici

Autor je ambasador i šef Delegacije Evropske unije u Republici Srbiji

Životi miliona žena i devojčica širom sveta su ugroženi ili prekinuti usled svakodnevnog nasilja. Nasilje se u velikom broju slučajeva odigrava kod kuće tako da mnoge od njih nemaju kuda da pobegnu niti kome da se obrate za pomoć. Mesto koje nazivamo domom, koje bi trebalo da nam bude utočište u teškim trenucima, može biti mesto na kom smo najugroženiji.

Rodna neravnopravnost i nasilje nad ženama su dve strane iste medalje. Protiv oba se treba boriti podjednako i bez odlaganja. Ne možemo da rešavamo jedan problem, a da zapostavljamo drugi jer tako nećemo postići održive rezultate koji će promeniti njihov život.

Diskriminacija na osnovu pola, seksualno uznemiravanje i rodno uslovljeno nasilje su pitanja ljudskih prava. Način na koji te probleme rešavamo otkriva da li živimo u poštenom i pravičnom društvu.

No, pristup pravdi je još jedan u nizu velikih izazova. Čak i kada postoje zakoni koji bi trebalo da štite žene i krivično gone one koji ih diskriminišu i vrše nasilje nad njima, za veliki broj žena zaslužena pravda ostaje nedostižna.

Žene i devojčice koje su žrtve višestrukih vidova disriminacije suočene su sa daleko višim stepenom ugroženosti, marginalizacije i, u krajnjoj liniji, nasilja. Ovo se naročito odnosi na žene sa invaliditetom, na one iz manjinskih grupa, žene sa sela, kao i žene čija je seksualna orijentacija nekome neprihvatljiva.

Tolerancija prema bilo kom aspektu rodne neravnopravnosti, uključujući nasilje nam ženama, implicira narativ prema kome je ugnjetavanje jedne polovine društva prihvatljivo, dok život nastavlja da se odvija kao da se ništa nije dogodilo.

Promena takvog narativa je od ključnog značaja, a za to je neophodno uključiti čitavo društvo, mobilisati koaliciju snaga koje će doneti promenu.

Zahvaljujući društvenim promenama i doslednim politikama, u proteklih 60 godina postoji tendencija ka ostvarivanju rodne ravnopravnosti.

Evropska unija je oduvek bila snažna sila koja pokreće taj razvoj i nastavlja da igra važnu ulogu u očuvanju zamaha i daljem nadograđivanju na prethodna postignuća.

Jednakost između žena i muškaraca je osnovna vrednost Evropske unije, koja je u nju utkana od samog početka: Rimski ugovori (1957) sadrže odredbu kojom se poziva na jednaku zaradu za jednak rad.

Poslednjim ustavnim izmenama (Lisabonski ugovor), "Unija i njene države članice su se obavezale na borbu protiv svih vidova nasilja u porodici (...), na sprečavanje i kažnjavanje ovakvih krivičnih dela i na pružanje podrške žrtvama".

Sporazumi, konvencije i zakoni pružaju neophodni regulatorni okvir kome sistem pribegava, ali da bi oni bili primenjeni, neophodan je angažman.

Rodna ravnopravnost mora postati deo svakodnevnog života, a mi moramo da radimo na tome da se stvari menjaju na bolje. Zato EU podržava promene u cilju rodne ravnopravnosti u zemljama kandidatima za članstvo kao što je Srbija.

Srbija, kao svako savremeno društvo, deli iste vrednosti i težnje ka rodnoj ravnopravnosti kao i ostatak evropske porodice te čini niz koraka u tom pravcu uz punu podršku EU.

U Srbiji, kao i bilo gde drugde u svetu, neophodan je svakodnevni angažman svih kako bi se promene desile kod kuće, na poslu, u zajednicama i opštinama, a neophodno je i da taj angažman dodatno intenziviramo kako bismo do 2030. ostvarili punu rodnu ravnopravnost u skladu sa inicijativom "Planeta 50–50"

KLJUČNI KORACI KA RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI U SRBIJI

U partnerstvu sa Agencijom Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena u Srbiji (*UN Women)*, Delegacija EU u Srbiji trenutno sprovodi trogodišnji projekat pod nazivom "Ključni koraci ka rodnoj ravnopravnosti".

Cilj projekta je jačanje administrativnih kapaciteta za rodnu ravnopravnost i postizanje značajnog napretka u ispunjavanju evropskih i nacionalnih obaveza u pogledu rodne ravnopravnosti kroz proces integracije načela rodne ravnopravnosti u sve politike.

Ovaj projekat će prvo ojačati institucionalne kapacitete Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost tako što će se postarati o uspostavljanju administrativnih struktura i sistema upravljanja i zapošljavanja adekvatnog i kvalitetno obučenog kadra.

Drugi stub projekta se odnosi na pružanje podrške Ministarstvu za evropske integracije za integraciju načela rodne ravnopravnosti pri razvoju nacionalnih politika i strategija, programiranju nacionalnih i evropskih fondova, kao i pri sprovođenju i praćenju programa i projekata.

Treći stub projekta ima za cilj sprovođenje konkretnih mera koje će doprineti snažnijem uključivanju žena u tržište rada, osnaživanju ženskog preduzetništva i žena iz ruralnih oblasti, kroz dodelu najmanje 30 grantova ženskim organizacijama civilnog društva. Do sada je osam takvih organizacija dobilo grantove za sprovođenje mera i razmenu iskustava i dobrih praksi u primeni mera iz Akcionog plana za rodnu ravnopravnost.

Osim toga, grantove je dobilo i osam lokalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost za sprovođenje lokalnih akcionih planova za rodnu ravnopravnost odnosno primenu mera i aktivnosti koje proističu iz usvojenih lokalnih akcionih planova. Ove organizacije na taj način rešavaju probleme u različitim oblastima: položaj žena na tržištu rada; žensko preduzetništvo; i ekonomsko osnaživanje žena iz ruralnih oblasti. Istovremeno, te organizacije će raditi na promociji i sprovođenju Evropske povelje o jednakosti žena i muškaraca na lokalnom nivou.

Pored toga, jedna od agencija EU – Evropski institut za rodnu ravnopravnost – pruža tehničku pomoć Srbiji pri integraciji načela rodne ravnopravnosti u njene politike na putu ka članstvu u EU. To uključuje unapređeno prikupljanje statističkih podataka o stanju rodne ravnopravnosti, a naročito podataka o rodno uslovljenom nasilju i zaštiti žrtava, u skladu sa Instanbulskom konvencijom. Agencija ove godine pomaže pri razvoju nacionalnih indeksa rodne ravnopravnosti u regionu.

Vredi pomenuti da je Srbija 2016. prva među pristupnim zemljama izradila indeks rodne ravnopravnosti. Ona je bila prva zemlja izvan EU koja je izradila indeks prema modelu Evropskog instituta za rodnu ravnopravnost, zahvaljujući čemu je stanje u Srbiji moguće uporediti sa EU i njenim državama članicama.

Parafraziraću Emu Votson, globalnog ambasadora dobre volje u okviru kampanje "*HeForShe* – agenti promene": svi moraju da se uključe kako bismo stali na kraj rodnoj neravnopravnosti.

U Srbiji, kao i bilo gde drugde u svetu, neophodan je svakodnevni angažman svih kako bi se promene desile kod kuće, na poslu, u zajednicama i opštinama, a neophodno je i da taj angažman dodatno intenziviramo kako bismo do 2030. ostvarili punu rodnu ravnopravnost u skladu sa inicijativom "Planeta 50-50."

Rodna ravnopravnost je preduslov za celokupni održivi razvoj naših društava. ¶

Ovaj tekst nastao je kao deo projekta "Ključni koraci ka rodnoj ravnopravnosti" koji se realizuje u partnerstvu Agencije Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena u Srbiji (*UN Women)* i Delegacije EU u Srbiji.

Odšteta za užas

Nekakvu odštetu od Nemačke su tek nekoliko decenija posle rata dobili logoraši koji su u koncentracionim logorima boravili duže od šest meseci. Dvadesetak miliona prinudnih radnika u nacističkoj Nemačkoj nije dobilo ništa

Piše: **Ivan Ivanji**

Kadgod bi se razgovor poveo o prinudnom radu u nacističkoj Nemačkoj i zemljama koju je okupirala za vreme Drugog svetskog rata, ja sam pre svega mislio na zatvorenike koncentracionih logora. Znao sam, naravno, da je postojao veliki broj ratnih zarobljenika, ili takozvanih civilnih radnika koji su manje ili više dobrovoljno odlazili da rade u Nemačkoj. Poznavao sam, na primer, veoma dobro čoveka koji je kao ratni zarobljenik dodeljen na rad seoskom imanju čiji je vlasnik poginuo na Istočnom frontu. Nije samo radio, teglio, obrađivao zemlju i vodio računa o stoci, nego je jeo, pio i spavao sa gazdaricom, iako je za seksualne odnose stranaca sa Nemicama bila zaprećena smrtna kazna.

Posle oslobođenja iz logora aprila 1945. godine sve do 3. septembra bio sam u Magdeburgu sa oko dve hiljade Jugoslovena, većinom bivših ratnih zarobljenika, malo bivših logoraša, ali i čitavih porodica civilnih radnika koji su sa ženama i decom živeli i radili u Nemačkoj. Tako dugo smo čekali na povratak u zemlju zbog ratnih zarobljenika, jer su neki antikomunistički raspoloženi generali naložili da ne treba da se vrate u komunističku Jugoslaviju.

SMRT RADOM

Čuo sam za užase i muke naših "ratnih zarobljenika" u Norveškoj. Znao sam da se radilo o 4.268 Jugoslovena, pretežno Srba, ali nisam znao da to nisu bili ratni zarobljenici posle kapitulacije Jugoslavije, već da se radilo o "pobunjenicima", zarobljenim partizanima ili simpatizerima komunista koji su preko logora Staro sajmište i Jasenovac poslati na sever, jer je Nemcima očajno nedostajala radna snaga. Kod esesovaca je prevagnuo stav da je "korisnije" da rade do smrti, nego da ih pogube. Smrtnost kod tih ljudi, relativno mladih muškaraca, bila je gotovo 60 odsto, kao i u mnogim koncentracionim logorima. O tome je tek 2012. godine studiju napisala norveška publicistkinja Rakel Kamsvag, a knjigu norveški major i oficir Knut Fluvik Turesen.

Decenijama sam proučavao, pisao, učestvovao na tribinama o koncentracionim logorima, stekao predrasudu da smo mi logoraši mučenička elita. Najčešće se kao žrtve pominju zatvorenici koncentracionih logora koje su nacističke vlasti smatrale "rasno minornim", Jevreji i Cigani, a odmah posle njih građani Sovjetskog Saveza. Dodao bih da je danas u Nemačkoj i Austriji neprihvatljivo reći Cigani, to se smatra uvredljivim, pa se kaže "Romi". Za Srbiju taj problem ne postoji, jer su ovdašnji Cigani svi Romi, Sintija na ovdašnjim meridijanima nema, ali u Francuskoj i Španiji žive i Manuši, podvarijanta Sintija, najpoznatiji među njima je Đango Rajnhart. Nacistima je to bilo svejedno. U Berlinu na spomeniku ciganskim žrtvama piše da je posvećen "Sintima i Romima koji su ubijani kao Cigani."

RATNI ZAROBLJENICI

Ratnih zarobljenika, koji su u Nemačkoj prisiljavani na rad, bilo je oko 4,6 miliona. Vojnici i podoficiri bili su u logorima koje su zvali "štalag" (*Stalag*, skraćenica od *Stammlager*, u prevodu "osnovni logor"), a oficiri u "oflazima" (*Offizierslager*). Na osnovu međunarodnog prava, "Sporazuma o tretmanu ratnih zarobljenika", koji je i Nemačka potpisala 1929. godine, izričito je dozvoljeno da se oni upošljavaju kao radna snaga, a podoficiri kao nadzornici takvog rada, i to bez ikakve naknade, pod uslovom da ne smeju da se angažuju za rad koji bi bio povezan sa "ratnim dejstvima" niti na opasnim radnim mestima. Zarobljeni oficiri su pošteđeni rada.

Kod nas je bilo reči o tome da ratni zarobljenici, za razliku od zatvorenika koncentracionih logora, nisu primili nikakvu odštetu, iako je to jugoslovenska strana često pokretala, a nemačka uvek odbijala. Na internetu sam pronašao da kod nas postoji "Zajednica udruženja Drugog svetskog rata". Na njihovom

"RAD OSLOBAĐA":
Prinudni radnici iz Poljske
Foto: Bundes arhiv

sajtu piše da je logore za ratne zarobljenike preživelo 170.000 ratnih zarobljenika iz Srbije. Pitanje da li je poslednjih godina bilo ikakvog pomaka u tom pogledu ili pokušaja da se traži odšteta postavio sam SUBNOR-u, Savezu udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata. Preko telefona mi je rečeno da se time niko više ne bavi.

Prema nemačkim podacima, na prinudnom radu bilo je oko 110.000 ratnih zarobljenika iz Srbije i Slovenije. Ratni zarobljenici iz Hrvatske odmah su pušteni, Bosna i Hercegovina smatrana je sastavnim delom ustaške "Nezavisne države Horvatske", pa su tretirani kao Hrvati, a pretpostavljam da su se Crnogorci i Makedonci smatrali Srbima. Takođe se kaže da je "civilnih radnika" iz Srbije i Slovenije u Nemačkoj bilo oko 100.000.

NACISTIČKI ROBOVI

U Nemačkoj je pre dve godine organizovana velika putujuća izložba sa naslovom: "Prinudni rad. Nemci, prinudni radnici i rat". Pošto se ove jeseni navršava osamdeset godina od kada je započeo prinudni rad u Nemačkoj, turneja je završena. Na njoj je prikazano da su nacisti na rad prisilili više od dvadeset miliona muškaraca, žena i dece. Poslednje godine rata u samoj Nemačkoj svaka treća osoba bila je prinudni radnik. Njihovi uslovi života bili su veoma različiti, ali mnogi, ne samo Jugosloveni u Norveškoj, nego milioni pre svega Poljaka, građana Sovjetskog Saveza, a posle pada Musolinija i Italijana, živeli su kao robovi pod nečovečnim uslovima kao u koncentracionim logorima Buhenvald, Dahau ili Mauthauzen uz sličan procenat smrtnosti.

Tokom vremena, a pogotovu sa razvojem ratnih događaja i neophodnosti da se radi "za front", "za pobedu", odnos prema radu čak i najprezrenijeg dela prinudnog radništva postepeno se menjao, na neki način čak može da se kaže da se ublažavao, jer su bili potrebni za vojnu industriju. U tom pogledu svakako nije beznačajno ni što je sve više Nemaca shvatalo da je rat izgubljen i da će uslediti odmazda.

RAD OPLEMENJUJE

Posle dolaska na vlast, Hitlerova nacistička partija u okviru svoje propagande propovedala je da "rad oplemenjuje". Tvrdilo se da se ukida klasna borba, jer se ujedinjuju "radnici koji rade čelom sa radnicima koji rade pesnicom". Istovremeno su se otvarali prvi koncentracioni logori za komuniste, socijaldemokrate, sindikalne rukovodioce, "asocijalne elemente". Zatvorenicima je saopšteno da će od sada biti "bez prava i bez časti" i prisiljavani su bezdušno da fizički rade do potpune iscrpljenosti, međutim, isključivo besmislene poslove, kao što je premeštanje stena s jednog mesta na drugo u kamenolomu ili u močvarama. Taj rad nije trebalo da bude "koristan", nije smeo da "oplemenjuje".

Očajni, mladi Jevrejin poljskog porekla Heršel Grinspan 1938. godine ubio je savetnika ambasade u Parizu Eduarda fon Rata. To je bio povod da se u noći između 9. i 10. novembra u Nemačkoj otpočne sa pogromima. Tom prilikom ubijeno je 400 Jevreja, spaljeno 1.400 sinagoga, rušena su jevrejska groblja, opljačkane radnje i robne kuće čiji su vlasnici bili Jevreji. Dan kasnije počelo je prebacivanje jevrejskih muškaraca u logore Buhenvald, Dahau i Zaksenhauzen.

U Nemačkoj je početkom te godine živelo oko 350.000 Jevreja, sa aneksijom Austrije, koja je postala deo Nemačke, u "Rajhu" se našlo još 192.000 Jevreja. Mnogi su pokušali da pobegnu u zapadne, demokratske zemlje, koje su, međutim, zatvorile granice za Jevreje, nazivajući ih "nepoželjnim izbeglicama".

U međuvremenu se situacija u celoj zemlji promenila, nije više bilo nezaposlenih, naprotiv, nedostajala je radna snaga, jer je ubrzano naoružavanje Nemačke, počele su pripreme za rat, pa se promenila i "filozofija" da zatvorenike treba mučiti "neproduktivnim radom". Radnu »

NACISTIČKI ROBOVI: Radnici iz osvojenih zemalja (nepoznati radnik na sečenju drveta; Jevreji iz Jugoslavije; francuske švalje)
Fotografije: Bundesarhiv

snagu koja se gomilala u sve većem broju sve većih logora i njihovim "radnim komandosima" trebalo je iskoristiti, ne samo mučiti i ubijati. Sa početkom rata, septembra 1939. godine nemački muškarci su pozivani u vojsku, poslati u borbe, tako da je sve zahtevnijoj privredi sve više nedostajalo radnika i tako je svaka vrsta prinudnog rada postajala sve važnija za "ostvarivanje ratnih ciljeva". To je poprimilo ekstremne razmere kada je 18. februara 1943. godine Gebels pozvao na "totalni rat", što je značilo da se svi društveni resursi stavljaju u službu ratnih naprezanja.

SEKUNDARNA STRUKTURA SMISLA

Manfred Griger koji rukovodi "istorijskom komunikacijom" Folksvagena i gostujući je profesor na Univerzitetu u Getingenu, u svom eseju "Uništavanje radom u nacističkom sistemu prinudnog rada" konstatuje: "Milioni prinudnih civilnih radnika i zatvorenika koncentracionih logora, koji su faktički poticali iz cele Evrope, bitno su doprineli tome da je vojna industrija tako dugo održala svoju funkcionalnost." Kaže, takođe, da je rad unutar sistema koncentracionih logora predstavljao šifru koja je u okviru organizovanog ubijanja logorašima privremeno omogućavala "preživljavanje kao sekundarnu strukturu smisla."

Ja njegovom visokoučenom radu, tim visokoparnim rečima, koje sigurno počivaju na mnogim izvorima, što dokazuje i bezbroj fusnota njegove studije, mogu da dodam neka svoja iskustva u okviru "sistema preživljavanja", jer lično očigledno nikako, a kamoli "bitno", nisam doprineo "funkcionalnosti" nemačke vojne industrije. Pošto prikazuju drugačije aspekte, od onih koji bi se na ovom mestu očekivali, upozoravam da se to meni događalo u poslednjoj godini rata. Naravno da nisam važan ja, nego što je to bilo tipično za ono vreme.

U Magdeburgu, radnom komandosu Buhenvalda, gradili smo neke džinovske bunkere. Posle rata bio sam više puta tamo, saznao da su bile namenjene firmi "Brabag", koja je trebalo da od mrkog uglja napravi benzin, ali do toga nikad nije došlo, znači, samo smo uzalud trošili betonsko gvožđe, čelik, električnu struju, šta ja znam šta još, što je drugde aktivno moglo da pomogne vojnoj industriji.

Vraćen sam u centralni logor Buhenvald, po savetu starijih logoraša prijavio sam da sam zidarski šegrt, ali poslali su me kao "kvalifikovanog radnika" u Nideroršel, gde su zatvorenici radili na konstrukciji krila za borbene avione fabrike "Junkers". Dodeljen sam limarskoj radionici, proglašen kvalifikovan za to, trebalo je sastavljati neke delove za pokretanje krila aviona. U grupi od nas osmorice bila su samo dvojica pravih limara, majstora koji su od duraluminijuma, skupog specijalnog materijala za avione, pravili lonce, kutlače, pa i igračke. Njih je naš predradnik, Nemac, po zanimanju krojač, invalid koji je na istočnom frontu izgubio nogu, krišom iznosio, a u zamenu unosio nam dodatnu hranu.

Mi ostali smo radili po nekim planovima, a pošto sam bio dovoljno bezobrazan da se šetam po fabrici, otišao sam i na mesto gde su se te naše stvarčice umontiravale u krila. Pošto ništa nisu valjale tamo su ih nemački civilni majstori rašrafljivali i ponovo sastavljali, mogli su da nas prijave čak i za sabotažu, što bi nas sigurno poslalo u smrt, ali nisu.

Posle rata sam proveravao, neki od tih lonaca, kutlača i igračaka izloženi su u posebnoj vitrini u gradskoj većnici sa objašnjenjem o čemu se radi.

Oslobođenje sam dočekao u logoru Langenštajn-Cviberge opet kao kvalifikovani radnik. Većina logoraša gradila je tunele u obližnjem brdu, nas "kvalifikovane" takođe su terali svakog dana u već izgrađene delove, ali nismo radili ništa, jer mašine i materijal nisu stigli. Posle rata sam saznao da je tu pod zemljom trebalo da se izgradi fabrika za rakete.

Meni je, dakle, "sistem preživljavanja", kako to profesor Griger naziva, zaista pomogao ne samo da od tada poživim evo već 73 godine, već da mogu da se tešim da nisam nimalo doprineo "održavanju" ratnih napora Hitlerove Nemačke. Takvih primera takođe ima mnogo.

BEZ NAPRETKA PRAVDE

U okviru veoma obimne, pretežno naučne diskusije u Nemačkoj o prinudnom radu za vreme nacističke vladavine, iskristalisale su se četiri teorije – neki nemački ugledni profesori vole da kažu "četiri narativa". Meni je najbliže mišljenje profesora Luca Nithamera koji se mnogo bavio tom problematikom. On piše da visoko ceni "javni proces gajenja sećanja" (na zločine nacizma), ali konstatuje da nedostaje "bitni napredak pravde".

Sve do pred kraj osamdesetih godina prošlog veka nemački sudovi su odbijali brojne pojedinačne tužbe i zahteve za materijalnu odštetu lica koja su prisiljena na rad. Nemačka javnost jedva da je o tome išta saznavala jer mediji o tim slučajevima i toj temi ništa nisu objavljivali. Ukoliko bi se na međunarodnom planu pokretalo pitanje o naknadi za prinudni rad, odgovaralo se da to mora da pričeka do formalnog sklapanja mira. Do njega nikad nije došlo. Nemačka je potpisala bezuslovnu kapitulaciju, podeljena je na četiri okupacione zone, zatim su se na njenom tlu stvorile dve nemačke države, a posle njihovog ujedinjenja "formalnosti" kao "sklapanja mira" su zaboravljene.

Otada je, ipak, obeštećenje na ovaj ili onaj način dobilo 1.700.000 fizičkih lica. (Ovde nije reč o ratnoj odšteti, koju je Nemačka platila državama-pobednicima, niti o 3 milijarde maraka, koju je platila državi Izrael na osnovu posebnog ugovora sa tom državom potpisanim u Luksemburgu 10. septembra 1952.) Najbolje su prošli jevrejski zatvorenici koncentracionih logora, jer su se jevrejske organizacije udružile u *Conference on Jewish Material Claims against Germany*, koja se uz veliku pomoć američkih advokata izborila za njihova prava. Po mom mišljenju je nepravedno što sam ja, na primer, dobio i dobijam odštetu i pomoć, a nemački Jehovin svedok, koji je bio pored mene, radio isto što i ja, prošao iste muke i smrtne opasnosti kao ja – ništa, ni pfeninga, ili što su bivši logoraši u istočnoevropskim zemljama i Jugoslaviji dobijali upola manje od mene, koji sam se registrovao u Austriji.

NEMOGUĆA RAČUNICA

Svi oni koji su više od šest meseci bili u koncentracionom logoru, pa tako i ja, dobili su preko fondacije "Sećanje, odgovornost i budućnost", koju je osnovala nemačka vlada 17. jula 2000 godine, 15.000 maraka u dve rate, a otada svakog meseca 300 evra doživotno, a mi u Beogradu preko jevrejske opštine, prema potrebi, geronto-domaćicu, materijal za održava-

nje higijene u domaćinstvu, a ako koristimo privatne medicinske usluge, na osnovu konkretne molbe troškovi se refundiraju. (U to nije uračunato što posebno na osnovu zakona Srbije pojedinačno treba da dobijemo.)

Sve u svemu, to u životu pojedinca nije malo. Obezbeđuje kakvu-takvu normalnu starost. Međutim, može da se uspostavi i druga računica. Da li je time isplaćen i doprinos prinudnog rada nemačkoj ratnoj privredi, trajno oštećenje zdravlja i "duševni bol" zbog užasa koncentracionog logora u kome svaki minut predstavlja i strah od nasilne smrti? Da li je pravično što isto važi za svakog ko je u tim logorima bio "duže od šest meseci", jer ja sam bio 11 meseci, a neko je u njima proveo i 7 godina. Ne umem da napravim računicu za sve ostale žrtve nacizma, ovde mogu da govorim samo o principu.

Pomenuta fondacija je od nemačke vlade i privrede dobila osnovni kapital od 5,2 milijarde evra, od toga je 4,4 milijarde raspodelila na 1,66 miliona bivših logoraša. Odlučivanje o isplatama je definitivno zaključeno 2007. godine, novi zahtevi se više ne primaju. Od tada Fondacija svake godine ima na raspolaganju 7,5 miliona evra za podržavanje projekata koji služe podsećanju na nacističke ratne zločine pretežno u vezi sa prinudnim radom. Koliko ja znam, Srbija ni za jedan projekat nije tražila podršku, a mogla bi, sigurno bi za dobro obrazloženi projekat lako dobila prilična sredstva.

Profesor Univerziteta u Bohumu Konstantin Gošler tvrdi: "Osnivanjem Fondacije 'Sećanje, odgovornost i budućnost' valjda je rasprava o obeštećenju prinudnih radnika u nemačkoj ratnoj privredi završena." Sležem ramenima, slažem se da je tako, ali na duši mi je da naglasim još nešto.

Još malo, pa nas bivših logoraša neće biti među živima. Baš me briga kako će se unuci i praunuci nemačkih nacista sećati svojih predaka. Ako postoji humanost, empatija, volja i snaga da se pomogne ojađenima, danas treba da se bavimo onim milionima ljudi koji iz njima znanih razloga beže odnekuda, beže nekuda i pate i umiru, dave se u morima, zlostavljaju ih na raznim granicama, i to sada, sada dok ovo pišem, sada dok neko čita ovaj tekst, sada. ¶

Nisam pristao na

“Danas u Hrvatskoj, a vjerojatno je i ovdje isto jer to su preslične zemlje da ne bi bilo isto, ako niste u neizmjernom, javnom lupanju u prsa da ste zaljubljeni u vlastitu domovinu, odmah ste sumnjivi da ste Srbin, Jugoslaven, Židov ili nešto još strašnije. Prema tome, neshvatljivo je bilo kojem čovjeku koji živi u koordinacijama nacionalnim da postoje ljudi koji mogu biti možda iz iste nacije, a ne misliti isto. Nacionalizam je ovdje ukinuo apsolutno pravo na drugačije mišljenje”

Fotografije: Marija Janković

crno-beli svet

Samo jednom se ljubi, film Rajka Grlića o ljubavi između mladog udbaša i balerine iz buržujske porodice, trebalo je da bude zabranjen. Spasilo ga je Grlićevo naučeno iskustvo sa studija u Pragu. Ovaj reditelj, scenarista, producent i profesor na Univerzitetu Ohajo, do raspada Jugoslavije snimio je sedam dugometražnih igranih filmova među kojima su kultni *U raljama života* i *Čaruga*. Od '91. skoro deset godina nije snimao, bio je u nemilosti novih hrvatskih vlasti, živeo i predavao u SAD. Zatim je snimio još četiri filma, od kojih su najpoznatiji *Karaula* i *Ustav Republike Hrvatske*, u kome je glavnu ulogu imao Nebojša Glogovac.

Grlić je nedavno objavio knjigu *Neispričane priče* (izdavač u Srbiji "Laguna"), čija je beogradska promocija održana u prepunoj sali Jugoslovenske kinoteke. *Neispričane priče* je knjiga koncipirana kao leksikon filmskih pojmova i izraza na engleskom, a svaki od njih prate prevod, objašnjenje i prigodna, sada već ispričana priča. Iako se čini da se *Neispričane priče* mogu čitati i s kraja i iz sredine ili odakle god vam padne na pamet, nije tako. Ova knjiga ima čvrstu dramaturgiju i logičan hronološki redosled. Grlić piše o filmovima, svojim i tuđim, o nenapisanim scenarijima, nesnimljenim filmovima, o roditeljima, o ćerki i supruzi, o prijateljima i neprijateljima i – o sebi.

"VREME": Rekli ste da ste se uvek krili iza svojih junaka. Da li je ova knjiga, na neki način, i vaše traganje za samim sobom?

RAJKO GRLIĆ: Mislim da je svaki čin koji dopušta nekom trećem da vidi šta ti radiš neko tvoje traganje za samim sobom. Svaki film, svaki čin ima neko traganje, slažući priču čovjek vidi kako on sebe čita. Prema tome, da. To jeste traganje. Toga niste svjesni dok zapisujete, ali kad jednog dana, kao što sam ja 30 godina punio taj fajl sa milion raznih bilježaka, crteža, jadaca-palaca, odjednom čovjek pogleda, i da – to si možda ti. Čovjek ne piše zabilješke s namjerom da otkrije sebe, ali kad gleda unazad počinje otkrivati stvari o sebi, stvari koje nije znao.

Davno je bilo kad vas je Žarko, otac Branka Cvejića, pitao: "A šta ste vi u stvari?"

Da. (smeh) Sa dubokim basom. To nije obično pitanje, to je bilo oooo...

Još uvek pokušavate da dođete do toga šta ste u stvari, ili ste još onda znali odgovor?

Ne, znao sam da ne bih u taj svijet tako lako ulazio. Nisam bio nijedna od te dvije kategorije, tako da je bilo lako. On me je pitao: "Šta si, sinko? Da li si ti Srbin?" Ja sam rekao: "Nisam." "Da li si komunista?" "Nisam." U njegovom svijetu su postojale te dvije kategorije. Postojali su Srbi, postojali su komunisti. Kako nisam spadao ni u jednu od te dvije kategorije, ja sam mu odgovorio.

U ona vremena to nije bilo tako neuobičajeno pitanje. Bilo je uvreženo mišljenje da ako neko iz Hrvatske ima projugoslovenske ideje, onda je ili Srbin ili komunista.

Da. I danas je tako. Danas u Hrvatskoj, a vjerojatno je i ovdje isto jer to su preslične zemlje da ne bi bilo isto, ako niste u neizmjernom, javnom lupanju u prsa da ste zaljubljeni u vlastitu domovinu, odmah ste sumnjivi da ste Srbin, Jugoslaven, Židov ili nešto još strašnije. Prema tome, neshvatljivo je bilo kojem čovjeku koji živi u koordinacijama nacionalnim, crno-belim, da postoje ljudi koji mogu biti možda iz iste nacije, a ne misliti isto. Nacionalizam je ovdje ukinuo apsolutno pravo na drugačije mišljenje. Znači, ako smo pripadnici istog stada, onda isto mislimo, imamo istog vođu, idemo istim putem. Pa i za logore se zaboravlja da nisu samo Židovi i Srbi stradali, u Jasenovcu su završili mnogi Hrvati jer su drugačije mislili u okviru jednog sistema. Nacionalizam je tako sagrađen, jednodimenzijalno. Da nikad ne sumnja u to da bi neko mogao sumnjati u nacionalizam. Taj koji to čini je neprijatelj, pripadnik drugog plemena.

Da li ste zbog toga imali problema u Jugoslaviji sedamdesetih i osamdesetih?

Ne. Mene nikad niko nije pitao da li sam član Partije. Ja nisam bio član Partije. Prema tome, to je floskula da se nije moglo snimati filmove. Ja sam bio iz familije u kojoj otac baš nije bio označen kao prijatelj sistema, a nikada nisam osjetio nikakav trag da bih zbog toga dobio ili ne dobio film. Ili ja nisam nikad čitao tako. Možda je to bilo, ali ja nisam znao to čitati. Nakon sedamdesete se, tako, po kavanama propitkivalo ko si. Ali, to je bilo benigno, još uvijek. To je imalo kavanski nivo. I, onda je ta kavana »

"Filmovi su uvijek bili republički problem. Zato je Žika Pavlović mogao slikati u Ljubljani, jer tamo niko nije odgovarao za njega. Ja sam slikao svoj najzagrebačkiji film *U raljama života* sa beogradskom produkcijom. I nisam morao ići na zagrebačku cenzuru. To je bilo idealno. Zato ja kažem, ova djeca danas nemaju taj luksuz da bježe. U Hrvatskoj može iz Zagreba u Rijeku, ovdje može iz Beograda pobjeći u Čačak. I šta s tim da radi"

postala rijaliti '91. Onda se ozbiljno propitkivalo. Onda je bilo crno-bijeli svijet. Ja nisam na taj svijet nikad želio pristati. Što bi Ljuba Tadić rekao: "Nacionalnost mi nije zanimanje. Imam drugi posao u životu."

To je bio razlog da odete iz Zagreba?

Razlog je bio malo kompliciraniji. Bilo je vrlo jasno da je tamo snimati filmove sa mojim pogledom na svijet dosta teško – hajmo reći nemoguće. Stavljen sam, tako su barem doušnici javljali, na sve moguće crne liste. Znači da je meni valjalo da se potpuno, kao i stotine drugih oko mene, preokrenem: obučem drugačiju košulju, naučim drugi jezik, naučim drugi način razmišljanja i da uđem u sve to sa nadom da će mi dati da radim. Ja mislim, i da sam to napravio, ne bi mi dali. Zaključio sam da mi je glupo da pljunem na pokušaj da budem nezavisan minulih 25 godina i pravim filmove. S tim da bih se dokopao još jednog filma, pa bih ja njima sve to morao vratiti. Nije mi se uvlačilo ni u čije dupe. Imao sam taj neki svoj bezobrazluk, bez pokrića, zapravo. Idem van, pa ću se snaći, pa ću praviti neki drugi život. Ne vidim neko elementarno dostojanstvo. Ne vidim kako bih ja u tome opstao prekosutra. I da mi daju film, šta ću s njim?

Na beogradskoj promociji vaše knjige rekli ste da je *Čaruga* poslednji jugoslovenski, a da je 2000. proglašen za prvi hrvatski film. Da li je to zvaničan podatak?

Da. Istovremeno su se radili *Čaruga* i *Virdžina*, ja sam u obadva bio umiješan: *Čarugu* sam režirao ja, a *Virdžinu* Srđan Karanović, dok sam ja bio producent njegovog filma. *Virdžina* je završena posle *Čaruge*, prema tome, taj film je službeno trebao biti posljednji. Ali, moj su film tako tretirali, ali je tretiran i kao četnički film. Zbog toga nije postojao jedno desetak godina u hrvatskoj kinematografiji, nije bio spominjan. Ali, onda je izašla neka knjiga koja se bavila kronologijom, koja je pokušala vidjeti me. I stavila je da je *Čaruga* terminski prvi hrvatski film. Od tada se tako tretira.

U međuvremenu je prošlo deset godina u kojima ste vi bili izbrisani iz hrvatske umetnosti. Ne samo *Čaruga* već svi vaši filmovi.

Ni Lordana Zafranovića ni mene nije bilo deset godina ni na televiziji ni u kinu. Nijedan kadar iz naših filmova nije prikazan. Deset godina! Ili devet, hajmo točnije to da navedemo. Izvadili su nas iz enciklopedija, meni su ukinuli socijalno, ukinuli su mi status umjetnika... Potpuno poništen.

Išlo je prilično daleko. Kao nekad u zemljama Istočnog bloka.

Da. Samo, ja sam mogao otići i vratiti se, a Rusi to nisu mogli.

Bilo je još takvih kao vi?

Puno. Pisci Dubravka Ugrešić, Slavenka Drakulić, Predrag Matvejević. Muzičari, o fizičarima, doktorima i ostalima da i ne govorimo. I to vrlo različitih nacionalnosti. Ali sve ih je krasilo to da nisu vjernici jednodimenzionalni. Ja sam ih sretao po svijetu. Ovo su samo neki prijatelji o kojima vam mogu reći. Rade Šerbedžija, na primjer, glumci. I, svi smo se vratili i nismo se vratili, to je vrlo zanimljivo. Svi smo zadržali manjinske adrese.

Vi ste se, uprkos svemu, svake godine vraćali u Zagreb, majka vam je tamo živela. Da li se tokom godina menjao odnos prema vama?

Da. U početku su glumci s kojima sam radio prelazili na drugu stranu ulice. Isti oni koji su se dvije godine ranije kleli u mene. Sjećam se da su mi ljudi prilazili, okretali glavu od mene da ih nitko ne vidi da razgovaramo i rekli bi tiho: "Mi volimo vaše filmove." Ali, to je brzo prošlo, prestalo je već devedeset četvrte, pete.

Stičem utisak da je vama lično nametnuto pitanje identiteta. Možda ste i celu knjigu tome posvetili: šaljivo ste izračunali tačno u procenat koje su nacije vaša krvna zrnca. U emotivnom pismu vašoj petnaestogodišnjoj ćerki vi niste u stanju da joj objasnite, kako vi to formulišete, "gdje sam to ja, gdje ja to pripadam i zašto sam tu, a ne tamo?", a kasnije opisujete vaš proces dobijanja američkog državljanstva. Da li sve vreme sebe pitate: "Ko sam ja?"

Ne, mislim da ste krivo pitanje postavili. Nije "ko sam ja", nego "gdje sam ja". Ja sam ja. To ne mijenja sjedenje u Mažestiku ili u hotelu Bonavia u Rijeci. Lokacija je druga stvar. Zato sam i otišao da se ne moram mijenjati. Mijenjam lokacije i pitam se šta ja tu radim. Zašto sam tu, a ne tamo? Naravno da je sve potraga za identitetom, ali ovo je više potraga za nalaženjem života u nekim potpuno novim i drugačijim situacijama. Kako se mi tu možemo prilagoditi životu? I da li je onaj život bolji ili gori? Moja ćerka, kad je završila fakultet, počela raditi i imala briljantnu karijeru, rekla je: "Ja idem nazad u Zagreb da probam godinu, dvije vidjeti da li sam se zeznula. Došla sam kao mala u Ameriku, hoću ići vidjeti, možda ću tamo biti sretna, možda je tamo moj život." Otišla je i nakon dvije godine mi rekla: "Tata, ja idem kući u Njujork." Ona je probala vidjeti da li je lokacija mijenja. Nas mijenjaju lokacije, mi smo kameleoni prema lokacijama, ali pokušamo iznutra ostati isti.

Imate li malo grize savesti što ste otišli?

Ne (smeh). Što bi Lordan rekao, njima je odahnulo kad smo otišli. Prema tome, ni oni nemaju grižnju savjesti. Ta kinematografija nije imala grižnju savjesti.

U trenutku kad ste vi i Lordan Zafranović izopšteni iz hrvatske kinematografije, vas dvojica ste u ličnoj svađi.

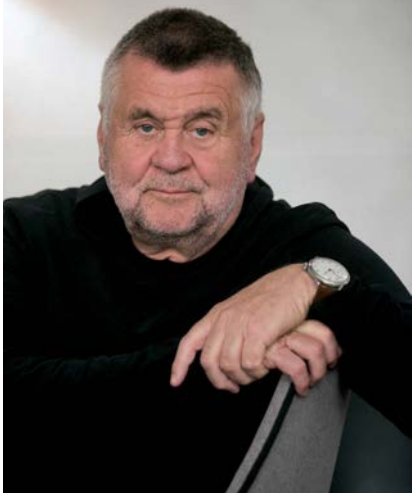
Da (smeh). Život piše romane, ponekad i televizijske serije.

Šta je prelomilo da se pomirite? Samo vreme?

Vrijeme. Ono liječi razne stvari. Sukobi od prije petnaest godina postanu smiješni. Život ide dalje.

Nije bilo tako smešno kad se desilo. Povod je Bijela knjiga Stipe Šuvara iz 1984. u kojoj su mnogi jugoslovenski intelektualci označeni kao ideološki neprijatelji. Vi ste bili jedan od njih, a Lordan Zafranović je bio među onima koji su knjigu uređivali.

Ne, nije bilo uopće smiješno. Ni bezbolno. Lordan je bio s jedne, a ja s druge stra-

ne. I to me je povrijedilo. Njegova teza je bila da je bolje što je to objavljeno, jer je on imao osjećaj da je to popis za hapšenje. I da je objavljivanjem onemogućeno hapšenje.

Malo je teško iz ove perspektive sve to shvatiti, ali koliko je to bilo ozbiljno?

Pa, bilo je dosta ozbiljno. Biti u Bijeloj knjizi je značilo da ste javni neprijatelj države. Oni su vas proglasili neprijateljem države. Ne znam šta bi očitije od toga moglo biti.

A, jeste li vi imali neku...

Ćitabu da ste neprijatelj (smeh)?

Ne, nego je li to bio leksikon, samo popis imena? Šta je pisalo za vas?

Meni su bile posvećene četiri stranice. Ja se sjećam da su bili moji navodi iz raznih intervjua u periodu od preko deset godina. Znači, neko je sustavno pratio i iz raznih intervjua izvlačio po rečenicu, dvije, a ponekad samo pola rečenice, i onda to komentirao. Tako da je bilo jedno tridesetak citata, uz komentare koji su dokazivali vašu neljubav prema državi i državnom uređenju. To je bilo ozbiljno, to nije bilo zezanje (smeh). Mislim da je za književnike bilo i citata iz njihovih knjiga, ali kod nas nije bilo citata. Bilo je pet filmskih režisera: Žika Pavlović, Makavejev, Saša Petrović, Žilnik i ja. I bio je jedan stranac – Ernest Ljubič. Ljubič je bio optužen da je *Ninočka* mračan, antikomunistički film (smeh).

Pa, *Ninočka* to jeste. To nisu pogrešili.

Pošto je i Milan Kundera, moj profesor, bio na toj listi, ja sam njemu odnio Bijelu knjigu. Sjećam se, sjedili smo kod njega u Parizu, onda je Kundera zvao svog asistenta, rekao mu da izvadi sve podatke o bijelim knjigama. Prva bijela knjiga je Pariška komuna. Zadnja bijela knjiga, prije ove zagrebačke, bila je praška. Rusi su, kad su došli u Prag, izdali bijelu knjigu čeških zlodjela prema socijalizmu. Onda su, to mi je žao što nisam napisao, ispraznili cijeli izlog jedne velike knjižare na Vaclavaku, izložili tu bijelu knjigu, a iznad je pisalo: "Čtení v pokračování" – čitanje u nastavcima. Svaki dan su okrenuli jednu stranicu.

U knjizi ste naveli da je vaš film *Samo jednom se ljubi* spasilo to što ste tajno jednu kopiju poslali u Pariz, gde je film primljen na Kanski festival. Kako ste to izveli?

To je urađeno u dogovoru s Kapićem, direktorom Jadran filma. Znali smo da to neće tako lako proći. Onda su napravljene dvije kopije, a u knjige laboratorije je ušla samo jedna, druga nije bilježena. Tu drugu, nepostojeću, ja sam odnio na aerodrom i preko jedne stjuardese JAT-a poslao sestri u Pariz. A to sam naučio od Agnješke Holand. Ona mi je pričala da je tako Andžej Vajda spasio svoj film *Čovjek od mramora*. Moja sestra je odnijela kopiju u ured Kanskog festivala. Oni su nakon petnaest dana poslali pismo Jadran filmu da je film u službenom programu Kana. Tu se ne ulazi svaki dan. Meni je to bilo u tri godine drugi put. To je bila velika vijest. U svim novinama je objavljeno da je film u Kanu. Niko nije znao da je film zabranjen.

Onda je Jadran film probao naći političara koji će imati hrabrosti i reći da to može ići, i nijedan političar nije se htio igrati s tim. I onda je Semka Sokolović, koja je bila glumica i članica Centralnog komiteta, vidjela film, oduševila se i napravila neko igranje bridža, pa je Ivicu Račana u deset naveče odvela na projekciju. Ja sam čekao i imao sam pregovore sa Račanom. Dva sata smo hodali oko bloka. Ide u Kan, ali da se prikazuje u jednom kinu – Triglav. To je kao da prikazujete u nekom malom kinu u Zemunu. Ja sam tražio kino u centru Zagreba, mjesec dana prikazivanja. Mi tu trgujemo. On je predsjednik ideološke komisije CK. Moćan čovjek.

Da li se to završava na nivou Hrvatske, ne ide na savezni nivo?

Ne, to je hrvatski problem. Filmovi su uvijek bili republički problem. Zato je Žika Pavlović mogao slikati u Ljubljani, jer tamo niko nije odgovarao za njega (smeh). Ja sam slikao svoj najzagrebačkiji film *U raljama života* sa beogradskom produkcijom. I nisam morao ići na zagrebačku cenzuru. Branko Bauer je svoje filmove slikao u Skoplju, jer tamo nikog nije bilo briga za ovog koji je došao. Za to niko ne odgovara, ti odgovaraš za ono što su tvoji napravili. To je bilo idealno. Zato ja kažem, ova djeca danas nemaju taj luksuz da bježe. U Hrvatskoj može iz Zagreba u Rijeku, ovdje može iz Beograda pobjeći u Čačak. I šta s tim da radi? (smeh)

Kako se završilo s Račanom? Šta ste na kraju istrgovali?

Mjesec dana kina i da film ide u Pulu, ali nema nagrade. Znači, oni su apsolutno kontrolirali nagrade. Još mi je rekao da će poslati jednog čovjeka u Kan da vidi kako je to tamo prošlo. Poslali su dvojicu. A u Kanu je bilo... Filmovi ili imaju ili nemaju sreće. Taj dan kad je išao *Samo jednom se ljubi* prikazan je i *Vrata raja* Majkla Ćimina. Američka kritika je sahranila *Vrata raja*, a to je inače sjajan film. Zamjerali su da je najskuplji film, Ćimino im je išao na živce... Onda ga je dočekala evropska kritika, i ona ga je sahranila, to je bilo strašno. Oni su taj dan trebali nešto drugo, i na moju pres konferenciju došlo je abnormalno puno ljudi. Talijani su počeli pucati: "Ovo je najveličanstveniji film festivala!" Ja sam znao da su to rečenice koje ovoj dvojici idu u uho. Talijani su govorili: "To je hrabra zemlja koja o sebi ovakve filmove radi. Bla, bla, bla..." I znao sam da smo mi na sigurnom.

Na dva mesta u knjizi opisali ste kako ste hteli da odustanete na vrhuncu uspeha: posle deset godina festivala u Motovunu, čiji ste bili osnivač i direktor, bili ste spremni da ga ukinete, a zatim ste posle premijere *Ustava Republike Hrvatske* rekli koscenaristi Anti Tomiću da bi možda trebalo da prekinete saradnju.

Da, Anti sam rekao: "Bolje od ovoga ne može." Ovo s Motovunom, ja sam bio za Bitls verziju. Da ostane zapakirano nešto što je bilo divno i da se ne da prilika da se to razvodni. Kao Bitlsi, da staneš. Igor Mirković, koji me je molio da nastavimo, vjerovao je u Rolingstouns koncept: sviraš dok hodaš. I on već deset godina svira i hoda. I dobar je. Festival i dalje postoji.

Ali, ipak sa Antom i dalje svirate Stonse?

Vidjećemo (smeh). Lijepo nam je da povremeno pišemo zajedno. Tako je on u proljeće bio kod mene u Americi, pa smo složili prvu verziju, pa smo ovo ljeto drugu, pa prije par dana treću. Ne žuri nam se nigdje, nije panika. Moramo tekst zašarafit do kraja. Za to će još puno ruku trebati. ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

Za svakog po nešto

Kakvu budućnost Bemusu donosi stav da njegov program treba da bude svima pristupačan, koji je jedna od osnova koncepta ovogodišnjeg Bemusa nazvanog Zlatni?

Koncertom Najdžela Kenedija ove srede počeo je 50. Bemus. Njegovi organizatori i kreatori programa kažu da su u devet ovogodišnjih koncerata sumirali najvažnije programske segmente koji su tokom pola veka ove manifestacije bili njen prepoznatljivi deo – od klasika simfonijskog, operskog, solističkog i kamernog repertoara, preko izvorne narodne muzike, predstavljanja mladih muzičara, do savremenih dela i preplitanja muzičkih žanrova. Osim već pomenutog globalno poznatog britanskog violiniste, među učesnicima su i tenor Ramon Vargas, ruski pijanista Vadim Rudenko, korejski violinista Edvin E. S. Kim, Šarun ansambl Berlinske filharmonije, Brodski kvartet i Beogradska filharmonija. "Program je biran jako pažljivo, za muzičke sladokusce kako i dolikuje jubilarnom izdanju Bemusa", izjavio je predstavljajući program Damir Handanović, v.d. direktora Cebefa, organizatora Bemusa.

Program ovogodišnjeg Bemusa nije izabrao umetnički direktor Bemusa, dakle, akademik Svetislav Božić, zato što je Odbor festivala letos odbio ceo program koji im je predložio. Bio bi preveliki posao proveravati, ali vrlo je moguće da se u istoriji institucije odbora festivala i ustanova kulture ovako nešto nije desilo. O ovom presedanu saznalo se polovinom avgusta iz intervjua koji je Svetislav Božić dao "Politici". Odbijanje svog predloga Božić je opisao kao krupan incident koji ne vređa samo njegovo dostojanstvo, već govori o nameri da se Bemus sklopi i sastavlja, a ne umetnički valorizuje. Rekao je i da su Cebef i određene strukture gradskog Sekretarijata za kulturu stvorili paralelni program, kao i da sve to "govori o nameri koja je kao reka ponornica odavno pripremana i samo izvučena na scenu." Da li zbog godišnjih odmora ili nečeg drugog, tek javnost na ovo nije reagovala, organizatori takođe, a ni osnivač Bemusa, Skupština grada. Izabran je nov Odbor festivala, i pre mesec dana predstavljen je nov program 50. Bemusa. O prethodnom nije bilo ni reči. (Inače, akademik Božić je još uvek umetnički direktor, smatra da ne treba da napusti Bemus, a Skupština grada koja ga je imenovala na to mesto nije se o tome izjasnila.)

Milica Kadić, predsednica Odbora Bemusa i urednica muzičkog programa Cebefa, kaže za "Vreme" da se u jednom trenutku "činilo da 50. Bemusa neće biti". Ona je, uz Jelenu Janković Beguš, takođe članicu Odbora, najviše učinila da do toga ipak ne dođe. "Mi smo muzikolozi, obe radimo više od 15 godina na produkciji Bemusa i smatrale smo našom ličnom odgovornošću prema struci da ovaj posao mora da se uradi, da mora da se uradi novi program". Urađen je, kaže, kolektivno, za dva meseca, i negira optužbu umetničkog direktora o zaveri.

Šta je nedostajalo programu akademika Božića, o kome se zna samo da je predlagao koncert Simfonijskog orkestra Marijinskog teatra iz Sankt Peterburga i naručenu kompoziciju akademika Ivana Jevtića? Milica Kadić kaže da je Božićev predlog bio interni dokument i ne bi da ga otkriva. "Razlozi zašto ga je Odbor odbio su estetski i umetnički. Predloženi su koncerti za koje je Odbor smatrao da ne odgovaraju visokom umetničkom nivou kakav priliči Bemusu, i muzičari koji su u skorije vreme već nastupali u Beogradu. Na primer, Orkestar Marijinskog teatra je gostovao prošle godine, a i njihov dolazak bi prekoračio okvire našeg budžeta."

POČECI: Prve fanfare i ...

Na primedbu da ni Najdželu Kenediju ni Kvartetu Brodski ovogodišnji Bemus nije prvi koncert u Beogradu, Milica Kadić naglašava da je pred našom publikom Kenedi gostovao pre pet godina i da sad dolazi "sa novim projektom. I ranije su na Bemus dolazile velike zvezde koje su nam se već predstavile, bitno je samo da imamo povod zašto dolaze." Kenedi je prvi put svirao u Beogradu 1997. godine, održao je sedam koncerata, a po jedan u Nišu i Novom Sadu. Zatim je došao nakon dve godine i bio prvi inostrani umetnik koji je održao koncert u Beogradu posle NATO bombardovanja. Na otvaranju ovogodišnjeg Bemusa predstavio je svoj najnoviji program, "Od Baha do Geršvina". Milica Kadić podseća da je barok jedan od zaštitnih znakova Kenedijevog muziciranja, a da je tek skoro, nakon velikog istraživanja uspeo da pronađe svoju interpretaciju Geršvina "što znači da je Bemus predstavio najnovijeg Kenedija. Ima ljudi koji misle da je to ležerni džezerski program, međutim, to je izuzetno ozbiljan program,

VELIKI USPEH:
Milica Kadić
Foto: Marija Janković

... koncert Beogradske filharmonije, dirigent Živojin Zdravković
Fotografije: Arhiva Bemusa

vrlo dobro osmišljen i zaokružen. Vrlo je važno da se Kenedi u svom rok fazonu pojavi na sceni Bemusa, što ne znači da tradicionalna publika neće uživati u njegovom koncertu, kao što će ona manje tradicionalna uživati u koncertima dva po formaciji klasična ansambla, Šarunu i Brodskom. Na njihovom redovnom repertoaru su i savremeni kompozitori – podsetiću da je Brodski u Beogradu svirao muziku Isidore Žebeljan, njihova izvođenja su na neupitno visokom nivou, što je standard koji priliči Bemusovoj publici. Istovremeno, sigurni smo da vrhunski umetnički sadržaj Bemusa treba da bude za svakoga, a ne autističan i hermetičan."

Najčešće reakcije javnosti, istina ne javne, o programu izabranom da obeleži jubilej Bemusa, odnose se upravo na pomenuti stav da Bemus treba da bude za svakog. Zamolili smo nekoliko stručnjaka, ljude koji kreiraju i utiču na našu muzičku scenu, da ocene program. Odbili su, izbegavajući eventualnu polemiku, svesni da neiskazanim nezadovoljstvom ne zaustavljaju nestajanje Bemusa kome, kako kažu, već godinama prisustvujemo.

Milica Kadić smatra da su loše slutnje neosnovane. Smatra da su ovogodišnji učesnici dostojni nastavljači prethodnih i podseća da u prilog tome govori i povećan budžet ovogodišnjeg Bemusa. "Naša publika je navikla da čuje ruske izvođače, pa smo zato pozvali Vadima Rudenka, dvostrukog laureata takmičenja "Čajkovski". Poslednji put je gostovao u Beogradu pre dve decenije, a da je njegovo muziciranje i dalje na visokom nivou, dokazuju koncerti koje ima širom sveta. Ramon Vargas, jedan od najvećih tenora današnjice, dolazi na Bemus iz Los Anđelesa gde je sa Plasidom Domingom imao nekoliko izvođenja opere *Don Karlos.* Nama će, sa Horom i Orkestrom RTS-a i dirigentom Bojanom Sudićem, predstaviti dela Leonarda Bernštajna i najlepše stranice tenorskog repertoara. Prvi put na Bemusu je korejski violinista Edvin E. S. Kim, solisti Berlinske filharmonije Šarun ansambla takođe."

Gradski sekretarijat za kulturu je odvojio 20 miliona dinara za ovogodišnji Bemus što je više nego ranijih godina, a Ministarstvo kulture – pet miliona što je po oceni Milice Kadić drugi argument da je sa Bemusom sve u redu. "Na konkursu Ministarstva za savremeno stvaralaštvo dobili smo maksimalan iznos čime je prepoznat značaj jubileja, a na konkursu za digitalizaciju, prihvaćen je naš projekat arhive Bemusa. Vrlo je važno da se svedoci istorije ne ostave na papirima po ormanima, već da budu dostupni javnosti. Niz godina je Jugokoncert brižljivo radio na programima Bemusa, njihova arhiva je fascinantna i pokazuje odnos prema umetnosti u ne tako davnim vremenima."

Prethodna tri Bemusa predstavila su po jednu kompoziciju naručenu od mladih kompozitora. Ove godine očekivala se kompozicija akademika Ivana Jevtića, ali je odbijena zajedno sa predloženim Božićevim programom, a za novu narudžbu nije bilo dovoljno vremena. (Nedavno je premijerno izvedena Jevtićeva šesnaestominutna simfonijska poema *Za život i mir*, posvećena "Rusiji, večnoj i V.V. Putinu", nismo uspeli da saznamo da li je pisana kao narudžbina Bemusa.) Milica Kadić kaže da je tokom prethodnih godina bilo raznih načina kojima je Bemus podsticao stvaralaštvo, pa i konkurs čija je nagrada izvođenje najbolje kompozicije, i najavljuje da će ta praksa biti nastavljena.

Bemus će biti zatvoren 20. oktobra koncertom Beogradske filharmonije. S obzirom da je Ivan Tasovac, direktor ove institucije, prethodnih deset godina uporno odbijao pozive Bemusa i rado javno govorio o takvoj svojoj odluci, ova promena iznenađuje. Milica Kadić kaže da "Cebef ima odličnu profesionalnu saradnju sa timom Beogradske filharmonije. Mislim da je gospodinu Tasovcu do sada smetao koncept i program Bemusa, a prirodno je što želi da bude deo dobrog festivala. Dugo smo pripremali ovaj koncert, smatrajući da 50. Bemus ne može da prođe bez nekog ko je učestvovao u osnivanju festivala." Milica Kadić priča da je bilo nekoliko predloga o delima koja će biti izvedena, ali su se prirodno nametnula dela kojima je 1969. godine otvoren i zatvoren prvi Bemus: poema *Beograd* Dragutina Gostuškog i *Deveta simfonija* Ludviga van Betovena. Beogradska filharmonija će ih izvesti sa horom Slovenačke filharmonije, pod upravom Gabrijela Felca. "Ovaj koncert je omaž prvom Bemusu. Tada nije bilo neobično da jedan orkestar učestvuje dva puta tokom istog izdanju Bemusa, pa je tako Beogradska filharmonija svirala poemu *Beograd* na otvaranju, a zatim i *Devetu* Betovenovu na njegovom zatvaranju. Tadašnji dirigent ovog orkestra bio je Živojin Zdravković, jedan od osnivača Bemusa i njegov dugogodišnji umetnički direktor, neko ko je velikom snagom vodio ovaj festival i učinio da postane respektabilan u svetu."

U utorak, dakle, dan pre nego što će fanfare označiti početak 50. Bemusa, ulaznice za sve koncerte su gotovo rasprodate. Ispostaviće se da ipak publika odlučuje o sudbini nekog festivala a ne javnost, bez obzira što je stručna. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Dan bezbednosti,

U pet prvih oktobarskih dana, čak tri važne i signifikantne beogradske premijere: *Vrat od stakla*, *Ničiji sin* i *Balkanski špijun*; i jedan zajednički "tajni" sastojak koji ih povezuje

I mnogi koji nikada nisu ništa Krležino pročitali znaju za onu njegovu rezigniranu, od kojekoga već bezbroj puta variranu i prežvakanu misao (koja je utoliko odavno depersonalizovana i gotovo deautorizovana, pa je postala nekom vrstom opšte svojine): "Sačuvaj me bože srpskoga junaštva i hrvatske kulture". Slovence u tom kontekstu Gromovnik sa Gvozda nije spominjao, no jedino Slovenci u ovom delu sveta imaju pravi pravcati kulturni praznik, koji je oficijelni, državni neradni dan: još od vremena socijalizma, Slovenci za 8. februar, Prešernov dan, ostaju kod kuće. Možda ne bi bilo loše da Srbija (a bogme i Hrvatska) takođe dobije kulturni praznik. U redu, ali koji? Autor ovog teksta predlaže 13. maj, nekadašnji Dan bezbednosti (u SFRJ). Zašto baš taj? Pa, toliko je relevantnih kulturnih i umetničkih referenci koje se tiču famozne UDBE, u svim njenim alotropskim modifikacijama od Postanka do današnjih dana, da nekako ispada da je neiskorenjiva Služba, i sve što je prati, jedna od ključnih, i pri tome svevremenih kulturnih referenci, čiji značaj ne bledi ni duboko u XXI veku. Evo, u prvih su se jedva pet oktobarskih dana u beogradskim pozorištima sabile i zgusnule čak tri pozorišne premijere – od kojih jedna praizvedba – u kojima Služba, njeni javni akteri, tajni saradnici i svakovrsne žrtve, predstavljaju manje ili više okosnicu priče, ili u najmanju ruku važan tematsko-motivski rukavac. Pri tome, sve su tri priče savremene, dešavaju se danas i ovde (ili u komšiluku). Tu se, na toj čvorovićevskoj tački ukrštanja ("A za Dan bezbednosti ako me se sete, sete...") njihova srodnost uglavnom i završava, ali nismo mogli da ne primetimo ovu zgodnu, bizarnu, a verovatno i znakovitu podudarnost.

Foto: Nenad Petrović

Vrat od stakla

Dugih se sedam godina čekalo na novi "pravi" komad Biljane Srbljanović, još od "Bicikla" (jer *Mali mi je ovaj grob* odbijamo da ozbiljno shvatimo, to je suvišna aberacija, kao *Metal Machine Music* u opusu Lou Reeda); ***Vrat od stakla*** u Jugoslovenskom je dramskom pozorištu postavio Jagoš Marković – što je, valja priznati, bio razlog za izvesnu strepnju, pošto su u međuvremenu odrasle već nekolike generacije pozorišnih gledalaca koje nikada nisu imale prilike da lično vide neku *gledljivu* predstavu ovog reditelja, nego su samo od starijih slušale o tome da je i takvih predstava kadgod bilo. Čitanje komada pre odgledane predstave tu je strepnju samo pojačalo: auh, šta li će od ovoga uopšte ostati kad prođe kroz Jagoševu odlično podmazanu mašinu za tobožnju karnevalizaciju a zapravo iritantnu banalizaciju? Pa, čak je i jedan Pirandelo nedužan poginuo u tom kontraalhemijskom procesu, a o Nušiću da i ne govorimo! Srećom, reditelj ovaj put nije preterivao u *kreativnosti*, nego je razložno pustio komad da na sceni demonstrira svoje realne mogućnosti – doduše, i nedostatke – pa kako bude. Inherentne slabosti komada nije ispeglao, niti bi to trebalo u ovakvoj prigodi od bilo koga očekivati, ali nije, bogme, ništa bitno ni pokvario. Predstavu je ostvario bez velikih režijskih uzleta, na zanat i na rutinu, isturivši u prvi plan autorkin glas i glumačke kreacije. A njega, za budući Dan kulture ako se sete – sete...

Šalu na stranu. *Vrat od stakla* pripada onom magistralnom, zapravo jedino važnom (ali, to uopšte nije malo, naprotiv!) toku Biljaninog dramskog pisma koji možemo, po njenom ranom i sjajnom komadu, nazvati *porodične priče*: gotovo sve dobro, važno i ključno što je napisala nahodi se prilično čvrsto i duboko unutar tih koordinata, od njenih prvih dvaju komada, pa do (i dalje nenadmašenih) *Skakavaca*, te *Barbela* i *Nije smrt biciklo*. Rizikujući da zapadnem u suvišno, pa možda i neprilično psihologizovanje, ne mogu se oteti (starom i istrajnom) dojmu da se njeni komadi mogu – dakako: ugrubo, pojednostavljeno – podeliti na one koji su progonjeni nečim što je se duboko intimno tiče i dotiče, te na one koji su nastajali više iz nekog "štrebersko"-aktivističkog poriva, zato što se autorki u datom momentu činilo da tako treba i da bi tako valjalo, zarad ovog ili onog "spoljnog" činioca. Dakako, ovi su potonji daleko slabiji. Čitajući *Vrat od stakla*, sa zadovoljstvom sam prepoznavao njegovu pripadnost prvom toku; gledajući ga, doduše, jasnije sam osetio ili lakše definisao nešto što me je proganjalo i tokom čitanja: ima tu, ipak, i još nečega, nečega starijeg... Pa da! Kao da gledaš *Otvorena vrata* (televizijski proto-sitcom iz devedesetih, za koji je mlada B. S. pisala scenario), ali oplemenjena u međuvremenu

kulturni praznik

Foto: BDP

Ničiji sin

nataloženom bittersweet liričnom ironijom najfinije vrste; koja se, pak, bolje vidi u spisateljičinim napomenama i didaskalijama, nego u pozorišnom gledanju, lišenom te dimenzije.

Ova se, pak, scenska porodica sastoji od prevejane, zamajane, možda staračkI (ili svedobno, ipak) samožive *alpha female* (Jelisaveta Sablić), profesorke u penziji, večite šezdesetosmašice kojoj se vlastita uloga u "svetskoj revoluciji" čini groteskno važnijom nego što jeste, a koja se u današnjici pretvorila u "uticajnu tviterašicu" (da li samo ja umišljam da tu ima i dragocenog zrnceta autorkinog ironijskog samoodmaka?), dakle, u impersonalizaciju jalovosti bunta kao benigne korporativne zajebancije, pardon, zanimacije, njene udate (sjajna Vesna Trivalić) i neudate kćeri (tačna, možda na premijeri za nijansu još "podigrana" Anita Mančić) i njonjavog zeta komunalnog policajca koji bi da nekako prespava što veći deo sopstvenog života (Dragan Mićanović), te unuke (Milica Gojković) od svih i svega što je okružuje samoodbrambeno a ipak duboko nemoćno odmaknute generacijsko-kulturno-tehnološkom poluneprozirnom zavesom koja je, međutim, ni od čega neće sačuvati. Tu je i porodični advokat i "babin" švaler (neskladno, preterano šmirantski Irfan Mensur; ipak je *jagošizam* morao negde i na nečija usta da progovori, ili šta?), a u priču će se uplesti, u višnjikovskom maniru, i restitucijom vraćeni naslednik "pravog" vlasnika njihovog stana (vrlo dobar, savršeno odmeren Marko Janketić) i još neki, da ne zalazimo u sve rukavce priče odigrane u preko dva sata uglavnom rezonski potrošenog pozorišnog vremena. Priča o restituciji, o prinudnom raseljenju u socijalizmu stasale građanske klase koju će odmeniti njena, hm, epohalna prethodnica motivski dosta podseća na *Tri zime* Tene Štivičić (što joj po sebi nije ni vrlina ni mana). No, sve je to naposletku samo posledica: pravi ključ rastakanja porodice zapretan je mnogo dublje, i neposredno je povezan sa međusobnim izdajama o kojima se predugo ćutalo, od babine višegodišnje saradnje sa "Udbom" (dakako iznuđene, jer "takvo je bilo vreme") i potkazivanja najbližih (koje razjeda i rastače narativ autoheroizacije) pa do zetove uloge u pozivanju i odvođenju ljudi u rat, čak i sopstvenog brata. Ispod tanušne paučine porodičnih veza i lojalnosti – u kojoj svakako ima mesta i za ljubav, ali i ona je krhka u sudaru s htonskim silama Istorije – zjape ponori Ništavila mnogo strašnijeg od puke neminovnosti smrti; taj zjap Biljana Srbljanović odlično oseća i dobro ga dopričava, čime zaslužuje i da joj se "oproste" slabija mesta, nekolike prebanalne dosetke i tome slično. Publika će voleti ovu predstavu, mada joj se nije podilazilo preko mere: voleće pre svega taj dobar razmer ironijskog i melanholičnog, tu mutnjikavu vodicu epohe u kojoj se svi kupamo, čuj kupamo, zaronjeni u nju provodimo svoje živote.

Mate Matišić u poslednjih je dvadesetak godina možda i vodeći hrvatski dramski pisac, no iz nekih razloga nije, za razliku od nekih drugih, bio naročito (ili uopšte) prisutan na pozorišnim scenama u Srbiji. Ima u tome i toga što on nije poznat iz jugoslovenskih vremena (kao Šnajder, Brešan, Gavran...), ali nisu to ni, recimo, Tena Štivičić ili Ivor Martinić, pa su ovde uveliko "usvojeni". No, čini se da je nakon senzacionalnog uspeha gostovanja zagrebačkog HNK-a na Sterijinom pozorju sa Matišićevim *Ljudima od voska* došao trenutak kada će ovaj pisac napokon biti "izvezen" preko Batrovaca. I, evo ga: Beogradsko dramsko pozorište postavilo je komad ***Ničiji sin*** – s velikim uspehom igran u Hrvatskoj, i s bitno manjim uspehom ekranizovan – u režiji mladog Marka Misirače. Matišić je pomalo čudan svat, smatran je u javnosti (a možda se i sam smatra) nekom vrstom svetonazornog konzervativca, "nacionalno" i katolički orijentisanog, ali kad sedne za radni sto da piše skoro uvek tako nekako ispadne da najviše iznervira i najdublje isprovocira upravo "domoljube" i (turbo)katolike... Da je bar *komunjara i Jugoslaven* još bi mu se i moglo halaliti "udaranje na svetinje" (to jest, ništa se drugo ne bi ni očekivalo), ali ovako, sto mu muka... Kao kad biste zamislili Sinišu Kovačevića koji nikada nije izašao (bar ne udesno) iz faze *Svetog Save*. Kako god, *Ničiji sin*, deo vrlo uspešne trilogije komada koji se sasvim lako mogu igrati zasebno, kroz lucidno provetravanje poslovičnog haosa porodičnih mikrokosmosa propituje neke od utemeljiteljskih mitova savremene Hrvatske, te solidnost stubova na kojima je ona nastala – a naročito solidnost tzv. ljudskog materijala. U porodičnom domu nekadašnjeg političkog robijaša (i još nekadašnjijeg člana SKJ...) koji je svoj ranije proskribovani "hrvatski nacionalizam" nakon raspada Jugoslavije unovčio u visok društveni položaj i ugled, a namera mu je da se »

Foto: Vukica Mikača

Balkanski špijun

popne još više – pri čemu se neće libiti ni podmuklog udaranja na masovni sentiment u vidu (zlo)upotrebe tragedije vlastitog sina, ratnog invalida – iznenada se pojavljuje stanoviti Simo, opskurni i beskrupulozni mutljaroš, nekadašnji zatvorski čuvar (i kako ime jasno signalizuje – Srbin) koji je bivšeg robijaša tobože tetošio i čuvao ga od gore pogibelji, pa bi sada, kada su se uloge i položaji u društvu tako drastično promenili, da mu se uzvrati usluga, može i u kešu... Simo je naizgled snishodljiv, ali kad naiđe na otpor otkriće svoje karte: uceniće domaćina kompromitujućim materijalom o njemu, koji uključuje i njegovu saradnju s jugoslovenskom – a šta drugo nego – "Udbom". Bio bi to neslavan kraj karijere autostilizovanog hrvatskog martira, ali to nije još ni po jada: pokazaće se da se Simo, dok je "martir" robijao, vrlo intimno družio s njegovom ženom, pa će se ispostaviti i da je on zapravo biološki otac sinu sumnjivog domoljuba, što će reći da je mladić koji je izgubio noge za hrvatsku stvar – polusrbin... Što će u njemu, pak, ionako odavno načetom, gotovo istrošenom, izazvati identitetsku i svaku drugu pometnju kakva se ne može sanirati, barem ne ako ste naučeni da živite samo unutar sistema vrednosti u kojem vlada tzv. identitarni teror. Simo će skončati mrtav i tajno sahranjen, ali to neće rešiti problem tročlane familije sklone truležnom raspadanju, naprotiv... Sve bi možda moglo da zvuči kao komedija zabune da istorijska potka priče nije tako beznadno krvava, da ulozi nisu tako visoki, a ljudi tako sitni. U priči u kojoj, bar među očevima i materama, nema nedužnih i "dobrih", Matišić secira (k)varljivost ljudskih karaktera pred manjim i većim iskušenjima, i u tom je kontekstu njegova "hrvatska" priča zapravo univerzalna. Misirača predstavu postavlja prilično klasično, razgovetno i tačno, mada bi bilo bolje da se s glumcima malo više ili drugačije radilo, pa bi zaslužni bard (ne samo beogradskih nego bogme i zagrebačkih scena) i s razlogom pozdravljeni pozorišni povratnik Miodrag Krivokapić manje urlao i kad treba i kad ne treba, a Danica Ristovski ne bi... hm, ne, zaboravite, tu ne bi ništa pomoglo. Ostali su korektni unutar svojih zadanih koordinata, a predstava je vredna gledanja već i kao dobrodošlica piscu koji i s ove strane Bajakova i te kako ima šta da kaže.

Na kraju, ali nikako najmanje važno: kako bi pozorišni omaž Danu bezbednosti mogao da prođe bez *Balkanskog špijuna* Dušana Kovačevića? Tanja Mandić Rigonat poduhvatila se (u Narodnom pozorištu) "rekonstrukcije" ovog komada kroz njegovo osavremenjivanje, shvaćeno vrlo doslovno: ne dira se tu u sam komad – osim tamo gde se to baš ne može izbeći – nego se ovaj pažljivo rekontekstualizuje, to jest prenosi i "prevodi" u današnje vreme i okolnosti. Ono što pri tom transferu izostaje detalji su koji pripadaju manje-više ekskluzivno epohi u kojoj su nastale kaverne ispunjavaju jesu znakovi, jezik i običaji "novog doba". Tanjin Ilija Čvorović (vrlo siguran, moćan, a opet suptilan Ljubomir Bandović) nije "informbiroovac" koji drži Staljinovu sliku u podrumu, nego nekadašnji naivno-srčani i bezinteresni jugoslovenski patriota koji se isto tako nekritički prelevio u srpskog patriotu, tj. u "državotvorca" ovisnog o režimskoj propagandi, nabrušenog na neprijatelje revoluc... pardon, Otadžbine. Ideološki je predznak donekle promenjen (donekle, jer je i "posrbljeni" Ilija zakleti neprijatelj imperijalizma kao poslednjeg stadijuma kapitalizma i prozorljivi vidilac svakovrsnih belosve'ckih zavera; tu rediteljka mudro podvlači suštinu: svaki je ovdašnji autoritarizam nužno *antizapadni*, bilo da se ogrće "levom" ili "desnom" retorikom); Danica Čvorović (sjajna Nela Mihailović, kičma i duša ove predstave; scena Daničine žučne rasprave s ćerkom – Katarina Marković, dostojna partnerka – i njene apologije pomahnitalog Ilije vrhunac je predstave) ista je kakvu je znamo od onomad: apolitična, lojalna supružnica, koja će sopstveni zdrav razum spremno žrtvovati na oltaru slepe lojalnosti voljenom muškarcu. Brat Đura u rediteljskoj interpretaciji Tanje Mandić postao je sestra Đurđa zvana Đura, koju namerno kabasto i četvrtasto igra Dušanka Stojanović Glid; travestijska dosetka s transformacijom Đure u Đurđu idejno je zanimljiva, između ostalog zato što naglašava da ni ideološka paranoja, ni autoritarnost i njemu primereno nasilje, ni ksenofobija ni uostalom sam patrijarhat nipošto nisu ekskluzivno muško vlasništvo, ali scenskim ovaploćenjem te ideje nismo bog zna šta dobili, za razliku npr. od antologijske travestije *Gospođe ministarke* u izvedbi Gorana Jevtića. Podstanar Jakovljević, povratnik iz imperijalističkog Pariza, (pre)mladi je Milutin Milošević; njegova relativna mladost opravdana je činjenicom da se radi o momku koji je potkraj devedesetih zbrisao iz poludele Miloševićeve Srbije, ali nam ta postavka i dalje malo škripi, Milošević je dobar i tačan, ali nedostaje nam rezigniranost i gorka, praštajuća pomirenost sa zavičajnim ludostima i toksičnim paranojama u izvedbi nekoga kao što je bio Bora Todorović, nedostaje nam taj gorki talog iskustva koji to lice u toj dobi emanira...

Zadatak koji je sebi rediteljka postavila bio je blizak "nemogućoj misiji": kako preseliti *Balkanskog špijuna* u novi vek, a ne izneveriti ga ni u jednom iole bitnom smislu, pogledu, toku, rukavcu. U tome je u velikoj meri uspela, a to što su najupečatljiviji delovi predstave mahom oni momenti koji su nam poznati i iz izvornih inkarnacija *Balkanskog špijuna* nije nedostatak ovog tumačenja i izvođenja nego samo još jedna potvrda trajne snage jezgra ovog komada, ali i neprolaznosti kulturno-političke patologije kojom se njen pisac pozabavio (godinama pre nego što će, avaj, i sam pomalo postati njen deo). ¶

TEOFIL PANČIĆ

Normalan život?

Deset filmova savremene nemačke kinematografije ovogodišnjeg Getefesta, većinom nagrađenih na velikim festivalima, postaviće niz pitanja o Nemačkoj, svetu, smislu života

Film je, kao što svi znamo, najkomunikativnija umetnost, najlakši i najsigurniji način da se nekom prenesu informacija i stav, da se pokaže nešto što moguće nikad neće videti. Getefest, filmska manifestacija koju Goethe Institut u Srbiji održava sedmi put, koristi upravo to svojstvo filma s namerom da ovdašnjoj publici približi Nemačku, pre svega njenu kulturu i savremeni život. Od 11. do 16. februara deset nagrađenih i zapaženih filmskih ostvarenja nove nemačke produkcije preneće Beograđanima lične sudbine, različita životna shvatanja i postaviti niz pitanja o Nemačkoj, svetu, smislu života. Nakon Beograda, filmovi Getefesta biće prikazani u Novom Sadu i u Nišu.

Manifesto

Axolotl Overkill

Delo bez autora

Sunčica Šido, koordinatorka programa kulture u Goethe Institutu u Beogradu kaže za "Vreme" da je centar interesovanja nemačke kulturne scene pitanje dekolonijalizacije, tranzicije, posttranzitog perioda i fluidnost identiteta. Najveći deo programa Getefesta selektovan je na međunarodnim filmskim festivalima poput Berlinala, Minhena, Kluža, u čemu sarađuju sa rediteljem Stefanom Arsenijevićem. Gospođa Šido priča da je prošle godine bila članica nemačkog nacionalnog žirija na filmskom festivalu Šlingel u Kemnicu u Nemačkoj gde je otkrila izuzetno zanimljiv fenomen na nemačkoj kulturnoj sceni. "U pitanju je autorka i rediteljka Helene Hegeman koja je napisala prvi roman *Axolotl Roadkill* i po njemu je snimila svoj prvi film *Axolotl Overkill*. Može se reći da su teme zastupljene u ovom filmu, poput ispitivanja granica, tipične za mlađe generacije nemačkih filmskih stvaralaca. Festival otvaramo filmom Andine Pintili *Touch me not* krunisanim Zlatnim medvedom. Film se bavi temama telesnosti i intimnosti. Preporučila bih i film Larsa Krauma *Minut ćutanja* koji nas vraća u Istočnu Nemačku 50-ih godina, zatim film *Delo bez autora* oskarovca Florijana Henkela fon Donersmarka koji je inspirisan životom Gerharda Rihtera. U Veneciji gde je premijerno prikazan, film je izazvao veoma podeljena stanovišta, pre svega zbog scene u gasnoj komori.

Izdvojila bih i film Tomasa Štubera *Među rafovima*, za koji je Franc Rogovski dobio Veliku nemačku nagradu kao najbolji glavni glumac, ali i jedinstvenu filmsku instalaciju *Manifest* Julijana Rozefelda, eksperimentalni film u kome američka glumica Kejt Blanšet u 12 epizoda igra 12 različitih uloga, dok svaki od karaktera izražava jedan kulturno-istorijski ili politički manifest."

Moto ovogodišnjeg Getefesta "Normalan život?" je višeznačan. S tim u vezi, gospođa Šido kaže da izabranim filmovima žele da omoguće gledaocima "uvid u neke od tema koje zaokupljaju pažnju nemačkih reditelja. Takođe, trudimo se da u svakom festivalskom izdanju zastupimo kako debitantska ostvarenja tako i dela velikih rediteljskih i glumačkih imena. Beograd je neverovatno bogat filmskim festivalima, tako da uopšte nije lako izboriti se za licence za filmove koje bismo želeli da prikažemo. Zato se o tome dogovaramo sa prijateljima i partnerima festivalima poput Slobodne zone ili Festivala autorskog filma.

Želja nam je da pokrenemo diskusije u publici nakon projekcija filmova u ovogodišnjoj selekciji."

Da je srpska publika itekako zainteresovana za savremena nemačka filmska ostvarenja dokazuje činjenica da se za većinu projekcija traži karta više. "Ako uzmete u obzir da je ove godine Berlinale posetilo skoro pola miliona gledalaca iz celog sveta, onda verovatno ne čudi ni to što u Beogradu, Novom Sadu i Nišu vlada veliko interesovanje za neke od filmova koji su upravo na Berlinalu doživeli premijeru", smatra gospođa Šido i napominje da dalja sudbina filmova, da li će oni biti na redovnom bioskopskom repertoaru, ne zavisi od Getefesta. Sunčica Šido pretpostavlja da će se "mnogi verovatno saglasiti sa mišljenjem da ovi filmovi konačno pričaju priče koje je odavno trebalo ispričati, ali će drugi u njima možda videti samo tipično nemačku sklonost ka teškim temama. Naravno, nećemo biti uskraćeni ni za ironiju, a ni za lakoću, samo što nam one ove godine dolaze tiho, kao iz potaje." ¶

S.Ć.

TRIJUMF KONZERV

Imenovanjem Breta Kavana za sudiju Vrhovnog suda konzervativci imaju većinu u najvišoj instanci sudskih vlasti Amerike. Ne samo da će to uticati na razvoj američkog društva u narednim decenijama, već su dovedene u pitanje i do skora neupitne liberalne vrednosti kao što su pravo na abortus ili pravo na istopolne brakove

Foto: AP Photo / Andrew Harnik

Mi ne znamo da li je Bret Kavano (53) osamdesetih godina prošlog veka kao srednjoškolac ili kasnije kao student pijan ili trezan seksualno napastvovao jednu ili više žena. Za to ga je optužila i pred Senatom svedočila ugledna univerzitetska profesorka psihologije Kristin Blejzi Ford (51). Njen primer sledile su još dve žene.

Znamo da je Federalni istražni biro (FBI) na brzinu po nalogu Senata sproveo istragu, da je predsednik tog odbora republikanac Čak Grasli rekao da u izveštaju FBI "nema naznaka o neprikladnom ponašanju Kavana", dok su demokrate navele da izveštaj deluje "kao proizvod nepotpune istrage". Republikanci su u ovom slučaju pošli od pretpostavke nevinosti, demokrate od pretpostavke krivice.

Znamo i da se Tramp izrugivao Kristijan Blejzi Ford, da je od samog početka od Kavana pravio žrtvu zlonamernih liberalnih medija i zavere demokrata. Znamo da se imenovanje Kavana za sudiju Vrhovnog suda pretvorilo u rijaliti šou, kao i sve što radi Donald Tramp. Znamo da se već do granice pucanja podeljeno američko društvo oko Kavana još više podelilo. I znamo da će prevaga konzervativaca koju Kavano donosi u Vrhovnom sudu, sastavljenom od devet članova, imati uticaja na razvoj američkog društva narednih decenija, jer se sudije Vrhovnog suda biraju doživotno.

PUŠTENI S LANCA

Kavano je zamenio sudiju Entonija Kenedija koji je otišao u penziju. Iako ga je za sudiju Vrhovnog suda 1987. predložio republikanski predsednik Ronald Regan, po ličnom opredeljenju umereno konzervativni Kenedi važio je za ideološki odmerenog pravnika koji se rukovodio pravom i koji nije bio podložan bilo kakvoj političkoj instrumentalizaciji. Kenedi je bio Reganov treći izbor, nakon što je demokratska većina u Senatu kao isuviše konzervativnog odbacila sudiju Roberta Borka, a sudija Daglas H. Ginsburg sam povukao svoju kandidaturu zbog optužbi da je kao mladić konzumirao marihuanu.

Kenedi je decenijama važio za glas razuma, bio je *swing vote* sudija koji je između četiri konzervativne sudije, koje su kandidovali republikanski predsednici, i četiri liberalne sudije, koje su za najvišu sudsku instancu kandidovali demokratski predsednici, glasao po sopstvenom nahođenju od slučaja do slučaja za jednu ili drugu stranu. Desno orijentisane sudije nisu se usuđivale da idu predaleko da ne bi izgubile Kenedija kao saveznika, koji je pogotovu u predmetima koju su se odnosili na socijalna pitanja često glasao na strani liberalnih sudija.

Pristalice demokrata kažu da je to vreme sada prošlo, da su konzervativne su-

VATIVNE AMERIKE

Foto: AP Photo / Alex Brandon

SUDIJA KOJI JE UZBURKAO STRASTI: Bret Kavano; demonstracije protiv njegovog imenovanja u Vrhovni sud

dije "puštene s lanca", jer je, za razliku od sudije Kenedija, Kavano "pouzdani republikanac" koji potiče iz republikanskog establišmenta i koga je formiralo političko iskustvo u Vašingtonu. Kavano je bio u timu Keneta Stara koji je vodio istragu protiv Bila Klintona, pod Džordžom Bušem juniorom radio je kao pravnik u Beloj kući, da bi zatim postao sudija Apelacionog suda u Vašingtonu, drugog po važnosti suda u državi. Na toj funkciji je sudio u korist deregulacije, protiv prava potrošača i protivno interesima zaštitnika životne sredine.

Iako je nesumnjivo sudija konzervativnih opredeljenja, umereni republikanci koji su ga podržali smatraju da ništa ne govori u prilog optužbama da je Kavano nekakav "desničarski hardlajner". Sa druge strane, afroamerička organizacija za građanska prava NAACP piše da je Kavano "opasan ideolog" koji će Vrhovni sud pretvoriti u "naličje Donalda Trampa", te da će to dalekosežno promeniti odnos između vlade, preduzeća i građana u korist moćnika. Liberalne organizacije smatraju da će prevaga konzervativaca u Vrhovnom sudu dovesti do povlačenja odredbi koje su štitile životnu sredinu, radnike i manjine.

Osim optužbi za seksualno napastvovanje, u središtu diskusije o povlačenju sudije Kenedija i imenovanja Kavana na njegovo mesto našla se presuda Vrhovnog suda iz 1973. godine koja je prvi put ženama u SAD odobrila principijelno pravo na abortus, a za koju je glasao Kenedi. Kenedi je to pravo žena svojim glasom još jednom potvrdio 1992. Protivnici abortusa posle više decenija sada su nanjušili šansu da zakonski ponovo ospore pravo na abortus. Donald Tramp je još u izbornoj kampanji obećao da će za Vrhovni sud kandidovati samo sudije koje su spremne da ukinu pravo na pobačaj. Posle sudije Nila Gorsuča Kavano je drugi sudija koji je na Trampov predlog izabran u Vrhovni sud.

RASPOLUĆENO DRUŠTVO

Do koje mere su se u Sjedinjenim Američkim Državama poslednjih decenija promenile društvene i političke okolnosti govori i da je sudija Entoni Kenedi bio jednoglasno potvrđen u senatu, dok je za Kavana nakon burne i glasne rasprave glasalo 50 senatora, dok je 48 bilo protiv. Prema ranijem pravilniku Senata, za imenovanje sudije Vrhovnog suda moralo je da glasa najmanje 60 od 100 senatora. Takav pravilnik je obezbeđivao ideološku neutralnost, doprineo tome da Vrhovni sud, osnovan 1789. godine, stekne reputaciju svojevrsnog "veća staraca" čije su odluke svi poštovali. To je ulivalo poverenje u američki pravosudni sistem. Zbog večitih sukoba za prevlast taj pravilnik su postepeno ukinuli i republikanci i demokrate.

»

Iako republikanci u ovom trenutku imaju svog predsednika, većinu i u Senatu i u Predstavničkom domu i u Vrhovnom sudu, čini se da zemlja od građanskog rata (1861–1865) nije bila toliko podeljena.

Nakon što je Senat potvrdio imenovanje Kavana, mediji izveštavaju o "još dubljim brazdama" u ionako "ideološki raspolućenoj" zemlji. Pojmovi kao što su "konsenzus" i "dogovor" nestali su iz političke upotrebe. Umesto nadmetanja, politika se pretvorila u rat do konačnog obračuna. Sukobi su do te mere eskalirali, da bi Donald Tramp, čija se vladavina zasniva na podelama i potenciranju podela i projekcijama unutrašnjih i spoljnih neprijatelja, mogao da izgubi kontrolu nad sistemom koji je sam stvorio. Posmatrajući sa zebnjom sa strane prilike u SAD, nemački nedeljnik "Špigel" piše o podeljenoj naciji koja je u klinču sama sa sobom, rastrzana između prošlosti i budućnosti, nazadovanja i napretka. *Let's Make America Great Again*, bio je slogan Ronalda Regana koji je preuzeo Donald Tramp. Iz njegovih usta zvuči kao objava rata.

Sama kandidatura Kavana bila je kao zemljotres koji je na površinu izbacio sve američke podele: žene protiv muškaraca; belci protiv svih koji nemaju belu boju kože; stari protiv mladih; ratnici protiv pacifista; bogati protiv siromašnih; hrišćani protiv muslimana i ateista; Donald Tramp i njegove pristalice protiv svih. Niko ni sa kim ne razgovara, niko i ne pokušava da razume drugu stranu, svi su ili anđeli ili đavoli. Svi sami sebe vide kao žrtve, drugu stranu kao nasilničku.

Pod Donaldom Trampom, zvezdom sopstvenih rijaliti programa koji deluje kao karikatura američkog predsednika, osvetnikom "zaboravljene Amerike", ma šta to značilo, belci sebe predstavljaju kao žrtve rasizma, muškarci optuženi za seksualno zlostavljanje kao žrtve osvetoljubivih, histeričnih žena, Donald Tramp sebe kao žrtvu "liberalnih medija" i apsolutno svakoga ko ne misli da je Donald Tramp najveći, najpametniji i najmuževniji državnik svih vremena.

Za belce, koji se plaše da ne postanu demografska manjina, za hrišćane, koji se plaše islamizacije i sekularizacije, za muškarce, koji se boje da je patrijarhatu odzvonilo, za stare, koji se boje da im mladi otimaju egzistenciju, za konzervativce koji se plaše liberalizacije, za kapitaliste, koji se boje gubitka privilegija Kavano predstavlja nadu da bi vrhovna sudska instanca zemlje mogla da zaustavi trendove koji traju decenijama.

Trampova politika se nesumnjivo zasniva na produbljivanju starih i konstrukciji novih podela. Međutim, erupciju podela, netrpeljivosti i nezauzdane mržnje u SAD izazvala je zapravo pobeda Baraka Obame na predsedničkim izborima 2009. godine kada je ustala "bela, hrišćanska Amerika" protiv "islamističkog, socijalističkog crnca". Sam Obama je priznao da je njegov najveći neuspeh u dva četvorogodišnja mandata, što se uprkos svom trudu i apelima da se prevaziđe, jaz u društvu produbio a politika radikalizovala.

IZBORI ZA KONGRES

Mada se nije direktno izjašnjavao o škakljivim pitanjima kao što su abortus i istopolni brakovi, saslušanje Kavana pred Senatom pokazalo je njegovu jasnu partijsku i ideološku opredeljenost. Njegovo imenovanje je trijumf Donalda Trampa, koji bi mogao da mobilizuje republikansko biračko telo pred izbore za Kongres 6. novembra. Borba se vodi za 435 mandata u Predstavničkom domu i 35 u Senatu, a u 33 savezne države biraće se guverneri. Potvrda republikanske većine mogla bi da bude osnova za drugi predsednički mandat Donalda Trampa za dve godine, poraz uvod u njegov kraj.

Ma koliko se jedan deo republikanaca gnušao pojave, nastupa, izjava, tvitova, svega što predstavlja i što jeste Donald Tramp, ni jednog konzervativnog Amerikanca ne ostavlja ravnodušnim što je upravo pod ovim predsednikom Vrhovni sud za dugi niz godina zacementiran kao ideološki branik hrišćanskih, konzervativnih vrednosti. Pošto se pravosudni sistem SAD zasniva na presedanima, odluke Vrhovnog suda decenijama imaju uticaj na razvoj američkog društva i politike. A prilike u Sjedinjenim Američkim Državama imaju uticaja na čitav svet. ¶

ANDREJ IVANJI

Presek

Kineski Beli papir govori o spoljnotrgovinskom deficitu SAD čak sa 102 zemlje, o upotrebi dolara kao "danka feudalnom gospodaru", o zloupotrebi kontrole trgovine zasnovane na "nacionalnoj bezbednosti" i o 39 milijardi profita američkih firmi u poslovima s Kinom

trgovinskog rata

Karikatura: Vladimir Stankovski

Politika "*America First*" administracije američkog predsednika Donalda Trampa je 2018. godine izvela američku privredu, po obimu od 19,4 biliona dolara u dominantnu svetu, na "liniju sudara" sa privredom Kine, po obimu od 12 biliona dolara najvećom među zemljama u razvoju.

Varničilo je i na drugim frontovima – od bliskog susreta američkog razarača Dekatur i kineskog razarača Landžou u Južnom kineskom moru, preko američke isporuke vojne opreme Tajvanu, ili američkih sankcija Kini zbog kupovine ruskog oružja.

Vašington je optužio Peking za "ekonomsku agresiju", trgovinski suficit (375 milijardi dolara 2017), ugrožavanje američke nacionalne bezbednosti smanjivanjem globalne konkurentnosti američke proizvodnje, državno subvencionisanje preduzeća, primoravanje američkih firmi da prenose tehnologiju u Kinu, za krađu podataka o 18 miliona američkih građana i, nakon beskonačnog "rašagejta", još i za navodno mešanje u američke izbore.

Agencija Blumberg prenosi i optužbe da su Kinezi podmetnuli špijunske mikročipove veličine zrna pirinča koje su u serverima uvezenim iz Kine otkrile kompanije *Amazon* i *Apple*.

EKONOMIJA I "DUBOKA DRŽAVA"

Iza tih izgovora očito stoji od "duboke države" inspirisana promena kursa Trampove administracije, koja Kinu više ne opisuje kao strateškog partnera, pa ni kao konkurenta, već kao "opasnog protivnika".

U izveštaju pod naslovom "Procena i jačanje proizvodne i odbrambene industrijske baze i otpornosti lanca snabdevanja Sjedinjenih Država" (*Assessing and Strengthening the Manufacturing and Defense Industrial Base and Supply Chain Resiliency of the United States*), koji je američka Međuagencijska radna grupa, koju čini 300 ljudi, u septembru 2018. uputila predsedniku Trampu, konstatuje se da je "industrijska politika stranih konkurenata smanjila globalnu konkurentnost američke proizvodnje, ponekad kao kolateralnu štetu globalizacije, ali i zbog specifičnih ciljeva velikih sila kao što je Kina". »

Barometar uticaja

Istraživanje američkog istraživačkog centra Pju u 25 zemalja: 70 odsto ispitanika smatra da Kina u svetu igra važniju ulogu nego pre deset godina, ali 63 odsto njih smatra da je za svet bolje da SAD zadrže primat

Neki ljudi u SAD tvrde da ojačana Kina predstavlja pretnju za vodeću poziciju Amerike u svetu, njene interese i njenu budućnost, konstatovao je kineski ministar spoljnih poslova Ji Vang na 73. sednici Generalne skupštine UN 28. septembra 2018, naglasivši da su to "samo umišljene" sumnje koje pojačavaju probleme u odnosima između dve zemlje. Poručio je da Kina ne teži hegemoniji, da ne želi da osporava američko globalno liderstvo niti da ga preuzme.

Ipak, da Kina u svetu igra važniju ulogu nego pre deset godina ocenjuje 70 odsto ispitanika u istraživanju koje je u 25 država na uzorku od 26.112 osoba od 20. maja do 12. avgusta 2018. sproveo američki istraživački centar Pju (*Pew Research Center*). Tako ocenjuje polovina, ili više od polovine anketiranih u 23 od 25 zemalja u kojima je sprovedena anketa (izuzetak su Indonezija i Filipini).

Koja zemlja ima veći uticaj nego pre deset godina?

Zemlja	veći uticaj	isti	manji
Kina	**70**	**16**	**8**
Rusija	**41**	**28**	**19**
Nemačka	**35**	**34**	**18**
SAD	**31**	**35**	**25**
Indija	**27**	**34**	**32**
Francuska	**22**	**40**	**32**
Velika Britanija	**21**	**36**	**30**

Međutim, da SAD dalje imaju vodeću ulogu u svetu smatra 39 odsto anketiranih (za 5 procenata više od procenta onih koji smatraju da je to Kina).

Japan je jedina zemlja u kojoj većina (55 odsto) ocenjuje da SAD sada igraju manje važnu ulogu nego pre deset godina, ali tamo je broj onih koji pozitivnije ocenjuju aktuelnu globalnu ulogu SAD u odnosu na prethodnu anketu povećan za deset procentnih poena.

Da li bi za svet bilo bolje američko ili kinesko vođstvo?

Zemlja anketiranih	SAD	obe / ne zna	Kina
Japan	**81**	11	**8**
Filipini	**77**	11	**12**
Švedska	**76**	10	**14**
Južna Koreja	**73**	15	**11**
Australija	**72**	14	**14**
Indonezija	**72**	14	**14**
Kanada	**71**	13	**15**
Holandija	**71**	13	**16**
Poljska	**68**	27	**6**
Velika Britanija	**67**	17	**17**
Francuska	**65**	14	**21**
Izrael	**65**	21	**13**
Kenija	**65**	4	**30**
Španija	**63**	12	**26**
Prosek za 25 zemalja	**63**	15	**19**
Nemačka	**58**	24	**19**
Brazil	**51**	21	**28**
Meksiko	**48**	12	**41**
Grčka	**45**	29	**26**
Mađarska	**45**	47	**9**
Italija	**37**	46	**17**
Argentina	**33**	32	**35**
Tunis	**26**	10	**64**
Južna Afrika	**45**	17	**38**
Rusija	**13**	53	**35**

U drugim delovima istraživanja se vidi da u proseku 50 odsto ispitanika u 25 zemalja izražava pozitivno mišljenje o ulozi SAD u rešavanju globalnih problema, a 43 odsto negativno.

Ispitanici u zemljama EU, koje se tradicionalno smatraju ame-

U tom dokumentu se identifikuje nekih 300 po američku bezbednost rizičnih uticaja u 16 sektora. Nabraja se da je Kina jedini američki snabdevač kad su u pitanju specijalne hemikalije koje se upotrebljavaju za izgradnju municije i raketa, da azijsko tržište (Kina, Tajvan, Južna Koreja) dominira kad su u pitanju za američku vojsku važne litijumske baterije, da Kina sada zauzima 50 odsto globalnog tržišnog udela kad su u pitanju štampane ploče, dok je udeo SAD smanjen sa 25 odsto u 1998. na manje od 5 odsto u 2015. godini.

Upozorava se da je u Kini proizvodnja alatnih mašina porasla na 24,7 milijardi dolara, dok je takva američka proizvodnja iznosila samo 4,6 milijardi dolara, što je manje nego ne samo u Kini nego i u Japanu, Nemačkoj, Italiji i Južnoj Koreji.

"Ovi izazovi u ukupnom proizvodnom sektoru smanjuju sposobnost i kapacitet odbrambene proizvodnje u SAD, uz potencijalne dugoročne posledice na industrijsku bazu, nacionalnu bezbednost i američku ekonomiju...", kaže se u tom međuagencijskom izveštaju, u kome je pomenuto i da je proizvodnja brodova za američku mornaricu zbog oslabljene konkurencije u SAD često svedena na jednog jedinog snabdevača.

KINESKI ODGOVOR

Kineska vlada je svoj pogled na kinesko-američke odnose objavila u dosijeu pod naslovom "Fakti i kineska pozicija o trgovinskom sukobu Kina–SAD" (*The*

ričkim saveznicima, prema SAD odnose se na srednjem nivou, ali ipak lošije nego u Aziji, Africi i Južnoj Americi.

U Francuskoj 81 odsto misli da SAD ne uzimaju u obzir interese njihove zemlje.

U Nemačkoj tri četvrtine anketiranih kaže da SAD sada manje nego ranije rade na rešavanju svetskih problema, a broj onih koji smatraju da SAD poštuju lične slobode manji je za 35 procentnih poena nego 2008.

U Rusiji samo 26 odsto ispitanika izražava povoljno mišljenje o SAD, za razliku od 41 odsto u 2017, ali je imidž Amerike povoljniji u vreme mandata Donalda Trampa nego u vreme Obamine administracije (8 odsto 2013).

Najbolji odnos prema ulozi SAD u svetu iskazuju ispitanici na Filipinima (83 odsto), u Izraelu (83 odsto) i u Južnoj Koreji (80 odsto).

Mladi, u proseku, bolje ocenjuju SAD nego stariji – najveća razlika je u Brazilu (42 odsto pozitivnih mišljenja onih od 50 godina i 72 odsto onih između 18 i 29). U Rusiji, Sjedinjene Države pozitivno ocenjuje 44 odsto mladih, a 17 odsto starijih.

Rejting lidera kao odraz tenzija u svetu

Imidž američkog predsednika Trampa je lošiji od renomea ruskog, kineskog i francuskog predsednika i nemačke kancelarke

Lider	poverenje	nepoverenje
Donald Tramp	**27**	**70**
Si Đinping	**34**	**56**
Vladimir Putin	**39**	**62**
Emanuel Makron	**46**	**34**
Angela Merkel	**52**	**31**

Odnos podrške i osporavanja *američkog predsednika Donalda Trampa* u svetu iznosi 27:70, a u Evropi 18:82. Procenat "trampofoba" je visok u Španiji (93 odsto), Francuskoj (90 odsto), Nemačkoj (90 odsto), Grčkoj (83 odsto), Švedskoj (82 odsto), Holandiji (81 odsto ispitanika). U Evropi Trampa podržavaju ekstremni desničari – 53 odsto pristalica britanske Partije nezavisnosti UK, 32 odsto pripadnika Švedskih demokrata, 32 odsto pripadnika holandske Partije slobode, 28 odsto glasača francuskog Nacionalnog fronta, 38 odsto simpatizera italijanske Lige za sever, 25 odsto glasača Alternative za Nemačku.

Pozitivno ocenjuje Trampa samo 6 odsto Meksikanaca, 9 odsto Francuza, 10 odsto Nemaca, 25 odsto Kanađana, svaki treći Japanac.

U Rusiji je procenat onih koji imaju pozitivno mišljenje o Trampu tokom protekle godine opao sa 55 odsto na 19 odsto.

Najizrazitiji "trampofili" su Filipinci (podržava ga 78 odsto njih), zatim Izraelci (69 odsto podrške, što je povećanje u odnosu na 56 odsto 2017) i Nigerijci (59 odsto).

Kineski predsednik Si Đinping najveću podršku uživa na Filipinima (58), u Keniji, Nigeriji i Tunisu (53 odsto; porasla za 22 indeksna poena). U Rusiji ga podržava 50 odsto anketiranih. Podrška Si Đinpingu je porasla za 12 indeksnih poena i u Kanadi gde ga podržava 42 odsto ispitanika.

U Evropi njegov rejting je niži nego u Africi: podržava ga 39 odsto ispitanika u Holandiji, 35 odsto u Velikoj Britaniji, 30 odsto u Nemačkoj, a samo 11 odsto u Grčkoj i 9 odsto u Poljskoj (više ga podržavaju mlađe nego starije generacije).

U EU broj onih koji se negativno odnose prema Kini veći je od broja onih koji joj daju pozitivnu ocenu.

Ruskog predsednika Vladimira Putina podržava 80 odsto Rusa, više od polovine Filipinaca i Tunižana. U evropskim zemljama najveću podršku Putin ima u Grčkoj (45 odsto ispitanika) i u Nemačkoj (35 odsto), a najmanju u Poljskoj – samo 7 odsto. Da je uticaj Rusije u svetu povećan smatra većina ispitanika u Grčkoj, Izraelu, Tunisu i u samoj Rusiji.

Prema *predsedniku Francuske Emanuelu Makronu* izražava poverenje sedam od deset Nemaca, Holanđana i Šveđana (više onih sa desnice i sa centra nego sa levice).

Nemačka kancelarka Angela Merkel najjaču podršku ima u Holandiji (85 odsto), Švedskoj (82 odsto) i Francuskoj (78 odsto), pa tek onda u Nemačkoj (68 odsto; smanjena za 13 procentnih poena od 2017). Njena najslabija podrška u Evropi je u Grčkoj (15 odsto), Mađarskoj (31 odsto) i Poljskoj (37 odsto).

Da je Nemačka sada uticajnija nego ranije ocenjuje većina Evropljana, koji misle da je uticaj Velike Britanije sada manje važan. ¶

Facts and China's Position on China-US Trade Friction), dostupnom na engleskom jeziku na sajtu dnevnika "China daily".

Glavna poruka glasi da Kina nastoji da održi stabilan odnos sa SAD, a ne da vodi trgovinski rat, a da američka administracija zloupotrebljava instrument kontrole zasnovan na "nacionalnoj bezbednosti" ("*national security review*", član 232 Zakona o proširenju trgovine iz 1962. godine), na osnovu koga je u aprilu 2017. pokrenula istragu protiv kineskih proizvođača čelika i aluminijuma, a u julu 2018. uvoza automobila iz EU, Japana, Kanade, Koreje i Meksika.

Kina je poslala delegaciju u SAD na pregovore o trgovini krajem februara i početkom marta 2018, ali su 3. aprila SAD uvele carine od 25 posto na kinesku izvoznu robu u vrednosti od 50 milijardi dolara.

Na zahtev Vašingtona, Kina je poslala još jednu delegaciju u SAD, koja je u pregovorima od 15. do 19. maja s Amerikancima postigla konsenzus o "borbi protiv trgovinskog rata", po kome je Kina trebalo da značajno poveća kupovinu roba i usluga SAD, da usvoji relevantne izmene i dopune svojih zakona u oblasti zaštite intelektualne svojine i patenata, da iz SAD izvozi više energije i da kupuje znatne količine poljoprivrednih proizvoda. Do sada je, na primer, 57 odsto američke soje odlazilo na kinesko tržište.

Samo 10 dana kasnije, 29. maja, američ- »

SUŠTA SUPROTNOST:
Si Điping i Donald Tramp
Foto: Thomas Peter / Pool Photo via AP

ka administracija je pocepala zajedničku izjavu i sredinom leta zavela nove carine na kineske proizvode u vrednosti od 200 milijardi dolara.

Kinezi su odgovorili carinjenjem oko 60 milijardi dolara vredne američke robe, ali američki analitičari zaključuju da ona ne može adekvatno odgovoriti, s obzirom na to da je u međusobnoj razmeni kineski uvoz manji od američkog.

KINESKI SUFICIT I PROFIT AMERIČKIH KOMPANIJA

U Kinu je išlo oko 8 odsto američkog izvoza vrednog 129,89 milijardi dolara (25 odsto avioni boing, 20 odsto automobila, 14 odsto elektronskih komponenata i integrisanih kola).

Trgovina robom između Kine i SAD je 2017. dostigla 583,7 milijardi dolara, što je predstavljalo uvećanje za 233 odsto u odnosu na 1979, kada su dve zemlje uspostavile ekonomske odnose.

U poslovanju sa Kinom SAD su, prema kineskim podacima, ostvarivale suficit od osamdesetih do ranih devedesetih godina prošlog veka, a od 1992. Kina sa SAD posluje sa suficitom.

Prema Kineskoj carini, 59 odsto kineskog trgovinskog suficita sa SAD 2017. godine činila je roba stranih investitora u Kini, među njima i oko 68.000 američkih preduzeća. Na primer, uređaji *iPhone* su dizajnirani u SAD, proizvedeni i sastavljeni u Kini, a prodaju se po celom svetu.

Američki biro za ekonomske analize (BEA), na koji se poziva kineska analiza, beleži da su američke kompanije u Kini 2016. ostvarile profit od 39 milijardi dolara. Godine 2017,samo američka automobilska industrija ostvarila je u Kini 7,44 milijarde dolara profita prodavši 3,04 miliona američkih putničkih vozila. *General Motors* je sa preko deset zajedničkih preduzeća (*joint ventures*) u Kini realizovao 40 odsto svoje globalne proizvodnje. Intel je u Kini (uključujući Hong Kong) ostvario 23,6 odsto svojih prihoda, a *Apple* 19,5 odsto.

U SAD sada odlazi 19 odsto vrednosti kineskog izvoza (čijih 53,5 odsto vrednosti čine električne mašine, oprema i komponente, mehanički aparati, nameštaj, svetiljke i slično).

Gledajući s druge strane, američka Međuresorska grupa alarmantno upozorava da Kina proizvodi više od 70 odsto solarnih ćelija u svetu, 28 odsto automobila, 41 odsto brodova, više od 50 odsto frižidera, preko 60 odsto televizora, preko 80 klima-uređaja i računara i 90 odsto mobilnih telefona.

ROBE, USLUGE, STUDIJE

Kineska računica ukupnog trgovinskog salda obuhvata tri faktora – trgovinu robom, trgovinu uslugama i prihode koje ostvaruju lokalne podružnice velikih kineskih kompanija u trećim zemljama. Prema podacima kineskog ministarstva finansija, SAD su, na primer, ostvarile višak od 54,1 milijarde u trgovini uslugama s Kinom.

U kineskom Belom papiru se konstatuje da su kineski "posetioci Amerike", čiji se broj u dvanaest od poslednjih trinaest godina uvećavao dvocifrenim stopama, u SAD 2017. potrošili 51 milijardu dolara – na obrazovanje, lečenje i drugo.

Što se obrazovanja tiče, SAD su najveća prekomorska destinacija kineskih studenata, kojih je 2017. u SAD bilo oko 420.000 i koji su tamo potrošili 18 milijardi dolara.

INTELEKTUALNA SVOJINA

Optužbe američke administracije da Kina "krade" napredne tehnologije, u kineskom Belom papiru se kvalifikuju kao pokušaj ocrnjivanja kineskog napora da ostvari naučni i tehnološki napredak.

Tvrdi se da Kina nije primoravala strana preduzeća na transfer tehnologije, već da su multinacionalne kompanije u Kinu, na osnovu slobodno sklopljenih ugovora, prenosile tehnologije i licence koje su ili zastarele ili standardizovane za zemlje u razvoju, sa idejom da profitiraju od starih tehnologija.

Zahvaljujući premeštanju proizvodnje američkih kompanija u Kinu, SAD su bile u mogućnosti da ulažu više novca i resursa u inovacije i upravljanje i da se usredsrede na vrhunsku proizvodnju i savremene usluge, da unaprede svoju industriju i visoku tehnologiju, te da tako obez-

MADE IN CHINA: Američki brend
Foto: AP Photo / Andy Wong

bede dodatnu vrednost, da štede energiju i da smanje pritisak na životnu sredinu kod kuće.

Naglašava se da je Kina u poslednjih šest godina duplirala količinu novca datog za korišćenje oko 28.000 američkih patenata – sa 3,46 milijardi dolara 2011. na 7,2 milijarde dolara 2017.

Kaže se i da kineska vlada godinama mnogo ulaže u tehnologiju, inovacije, nauku i obrazovanje, da ima 2613 institucija visokog obrazovanja, 10.900 istraživačkih institucija svih vrsta, te da je 6,21 milion ljudi angažovano u istraživanjima.

Od 2000. godine kineska ulaganja u istraživanje i razvoj (R&D) rasla su po stopi od 20 odsto. U 2017. Kina je na R&D trošila 2,13 odsto svog BDP-a i približila se nivou takvih ulaganja u zemljama OECD-a.

U tom kontekstu Kinezi su citirali bivšeg američkog sekretara za finansije Larija Samersa, koji je rekao: "Pitate me odakle dolazi kineski progres. Dolazi od strašnih preduzimača koji imaju korist od velikih vladinih ulaganja u bazične nauke – a ne od učešća u nekoj američkoj kompaniji."

U odgovoru na američke zamerke da kineska vlada subvencioniše proizvodnju i tako krši pravila slobodne trgovine, kineska strana odgovara tvrdnjom da je, prema američkoj organizaciji koja prati subvencije *Good Jobs First*, između 2000. i 2015. godine američka administracija obezbedila najmanje 68 milijardi dolara grantova i specijalnih poreskih kredita za spasavanje bar 582 velika preduzeća (motorna vozila i vojni snabdevači, električna i elektronska oprema, nafta i gas, finansijske usluge, hemikalije, metali, informacione tehnologije, vazduhoplovstvo). Na primer, *Boeing* je od 2000. do 2011. dobio od američke federalne administracije i vlada na različitim nivoima (od država Vašington, Kanzas i Ilinois i od lokalnih uprava) 14,5 milijardi dolara.

Citirani su i podaci Komisije za međunarodnu trgovinu Sjedinjenih Država, koji govore o tome da su do 17. jula 2018. godine u SAD bile na snazi 44 antidamping mere, koje su kao glavne ciljeve imale Kinu, EU i Japan.

Kinezi podsećaju da je američka administracija kršila pravila liberalne ekonomije kada je zahtevala da, na primer, *Apple* i neke druge američke kompanije vrate svoje inostrane pogone nazad u SAD; mada bi, prema proceni banke *Goldman Sachs* iz 2018, troškovi proizvodnje *Apple Inc.* bili uvećani za 37 odsto, ako bi sva proizvodnja te kompanije bila premeštena iz Kine u SAD.

SMANJENJE RADNIČKE KLASE

Po kineskoj analizi, spoljnotrgovinski deficit SAD je endogen, strukturalan i dugoročan ekonomski fenomen. SAD su još 1971. počele da posluju sa spoljnotrgovinskim deficitom, a 2017. su zabeležile spoljnotrgovinski deficit čak sa 102 zemlje.

Ranije su Japan, Južna Koreja i druge zemlje Istočne Azije imale trgovinski višak u poslovima sa SAD, ali je njihovo učešće u ukupnom trgovinskom deficitu SAD opalo sa 53,3 odsto u 1990. na 11 odsto u 2017. godini, dok je kinesko učešće u američkom deficitu poraslo sa 9,4 odsto na 46,3 odsto u istom periodu.

Većina robe koju Kina izvozi u SAD jeste rezultat radno intenzivnog procesa proizvodnje i činjenice da su multinacionalne kompanije osnivale fabrike u Kini kako bi, zahvaljujući niskim proizvodnim troškovima, jeftinije proizvodile robu i prodavale je u Kini, u SAD i na globalnom tržištu.

Kineska radna snaga (786,7 miliona ljudi, prema podacima Svetske banke) ubrzano je uvećana tokom protekle decenije – ali sada kineski radni bum dolazi do kraja. U poslednjih pet godina SAD, Turska, Meksiko i EU – kao i više od desetak zemalja u razvoju – imali su veće uvećanje broja radnika od Kine. Njena radna snaga počela je prošle godine, prvi put u pet decenija, da se smanjuje, kao što je to slučaj s Rusijom, Japanom, Italijom i Španijom. To neće promeniti činjenicu da je više od petine svetske radne snage locirano u Kini, ali ilustruje kako se njena ekonomija menja.

I kapital se menja na sličan način. Prema podacima Univerziteta Groningen, 2000. godine zaliha kapitala po osobi u SAD je bila oko 12 puta veća nego u Kini, a do 2014. taj odnos je pao na oko tri puta.

Kinezi prigovaraju i da Amerikanci svoj trgovinski deficit kompenzuju koristeći kao "preteranu privilegiju" sistem iz Breton Vudsa, baziran 1944. na američkom dolaru. U tom kontekstu pominje se izraz *seignorage*, danak feudalnom gospodaru.

Ipak, Kina je svoje rezerve od 1,18 biliona dolara u američkim državnim obveznicama tokom 2018. smanjila samo za simbolične tri milijarde, dakle nije reagovala kao, na primer, zbog novih američkih sankcija zabrinuti Rusi, koji su tokom 2018. svoje devizne rezerve u obveznicama američkog trezora sa 100 milijardi dolara sveli na 14 milijardi dolara i prebacili ih u zlato i druge valute.

O SIROMAŠTVU I HEGEMONIJI

U kineskoj analizi se prigovara da svojom verzijom fer trgovine SAD ignorišu postojanje objektivnih razlika između dve zemlje u pogledu faze razvoja i tako krše princip nediskriminacije i ignorišu pravo nerazvijenih zemalja da se razvijaju.

Prema statistikama MMF-a citiranim u kineskom dosijeu, 2017. godine BDP po glavi 1,39 milijardi stanovnika Kine iznosio je 8643 dolara, što je samo 14,5 odsto BDP-a SAD. Po tom parametru Kina je 71. u svetu.

Kineski ministar spoljnih poslova Ji Vang je naglasio da je Kina podigla oko 800 miliona ljudi iz siromaštva, ali, kako se konstatuje u Belom papiru, krajem 2017. u siromaštvu je živelo 30,46 miliona ljudi u ruralnim područjima Kine.

Kina poručuje da ne želi trgovinski rat, ali da ga se ne plaši i da će se, ako treba, boriti protiv njega i pomoći svoje najugroženije firme. Poziva se na svoju otpornu ekonomiju, samopouzdanje, odlučnost, sposobnost i jedinstvo kineskog naroda, kao i na podršku zemalja koje odbacuju protekcionizam, unilateralizam i hegemoniju SAD. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

ČIČA DRAŽA NA BUNDEV

Narod tumara i gužva se oko oranija sa čvarcima, odsvud dim i jara, odvrnuli Cecu, samo čuješ Eeej, samo čuješ Oooj, i samo čuješ, Mešaj, ne popuštaj... a ima i da, u sve to, suze roniš i zapevaš: Neću da pijem sam, 'oću u društvu

U nedelju je, takoreći sabajle, RTS javio da je u Valjevu u toku privredno-turistička manifestacija što se zove Festival duvan čvaraka. Javljeno i da sve miriše na čvarke, da je mast zdravija nego ranije, da je to prva i najpopularnija manifestacija, da su pored duvan čvaraka izmišljeni i šoder čvarci, i da zbog zato sve traje dva dana. Reporteru "Vremena" je samo preostalo da se suoči sa još jednim izazovom.

BELI BUBREZI

Novinar priđe čvarcima sa istoka, odma vidi i shvati da je sve to još veće i još dominantnije. Prvo bio suhomesnati štand "Mesoprodukta", koji se popeo i opkolio Spomenik šahu Milomira Jevtića. Onda reporter uze beleži, nakit od nerđajućeg medicinskog čelika, drvene kućice za 'tice, kožusi od kože, "končići sreće", grnčarija, med, kiselo grožđe u teglice, čajna mešavina protiv svih stanja i oboljenja, prostate, želuca, hemoroida, upale jajnika, zatvora... Pa idu licideraska srca i lulice, alva, vunene čarape, rakija, žele bombone, srećne odžačarske četkice, šajkače, sve od aronije, kiseli krastavci, tulumbe, zelene jabuke "gren smit", ajvar, "organik" kupinovo vino, drvene ukrasne kutije, bele kecelje, narukvice za sreću, suve šljive, medenjaci, kola Hitne pomoći, medenjaci, džem od šipka, slatko od dunja, prazni čokanjčići...

Pred Dom kulture veliki opanak, prodavnica sa razne drangulije, tu i velika bina, preko nje natpis "Festival duvan čvaraka". Tu salaz na obalu Kolubare, desno velika zelena šatra, ispred koje ograda od drvenog kolja opletena prućem. Kako se očekivao dolazak predsednika Vučića, sve je podignuto na najviši nivo. U to ime preko Kolubare proširen improvizovani most, metalne šipke od građevinske skele, na ogradu okačene saksije sa belo i ljubičasto cveće.

Levo od svečane i zelene šatre, sa zelenim stolicama i belim stolnjacima, duž obale, bile tezge. A na tezge sve od aronije, sve suhomesnato, paprika u pavlaci, veliko i veštačko cveće, med u velike tegle, komovica, pletene korpe, čarape od češljanog pamuka, drvene kuhinjske daske, još aronije, još medenjaka, pa brojanice, duvan čvarci, šoder čvarci, još jedan proširen most, sa obešene saksije u kojima žuto i ljubičasto cveće, pa slanina, vez, duborez, od tezge, do tezge aber, dolazi Vučić.

Onda bile brojanice i svirale, pečeni kukuruz, beli luk, ljuta tucana paprika, satovi na daskama koje oslikane sa svi sveci, zlatiborski sir, zlatiborski kajmak, dimnjena tucana paprika, grudara za ceđenje sira, juneći škembić u konzervi, sudžuk, domaća slaninica, još jedan most od metalnih građevinskih šipki, na njemu saksije sa ljubičasto i narandžasto cveće...

Na drugoj obali Kolubare beli čadori, ispred kojih su oranije u kojima se kuvaju čvarci. Reporter pređe preko trećeg mosta, izbi pravo na posadu "Četnici Valjevo", zaboli svečanu zastavu Srbije, na stočić met'uli dve veće bundeve na kojima je rezbaren lik Čiča Draže. Jedan, sa Čiča Draža majicom, natisom Srbija, uze promotivno promeša čvarke za potrebe slikanja.

Ceca je nešto pevala preko odvrnutih pojačala, *Živiš za to da patiš za njim*, novinar sagleda prasiće na ražnju, upisa ekipu "El čvarinjo", kad, eto ti posade Pokret snaga Srbije, istakli Bogoljub knjigu *Zelena salata*, pred kojom original zelena salata. Da se upiše i ekipa "Bata Sajla", "NIS Gasprom", jedan što viko, Izvolte, vruće pečenje!

Posada koje spremaju čvarke vazda, napred oranije, prodaje se pečenje, kavurma, pihtije, iza stolovi na kojima se mezi i drma i drmusa. Redom, "Telekom", JKP Vodovod, JKP Čistoća, ekipa koja stavila somun od dva metra... Ispred svega toga se gužva narod, motaju se Šapićevi aktivisti u "SPAS" crvenim majicama, odasvud galami i cigulja.

Pred novinara ispade narodni pesnik Srba, ima umetnost, pruži 'artiju, obave

SVI SASTOJCI PRISUTNI: Bundeve; Bogoljub i salata; Vučićev saksija most br. 1 i "Hepi" koleginica
Fotografije: D. Todorović

zno da mu se navede CV: Čuveni narodni pesnik Srba Simeunović, dobitnik majstorskog pisma, kao oraganizator i učesnik svih festivala duvan čvaraka, tvorac velike poeme i hvalospeva "Oranijo, svaka tebi čast/ mešaj mala, izgore ti mast"! Pa izvadi Srba poeziju: Dogoreva na vatri suvarak/ Kolovođa duvan čvarak/ A za njime, ko skakavci/ Landre, šoder i pičkavci...

Da se ubeleži i "Ravnogorac", "Dva brata", Sindikat "Gorenja", jedan koji veli, gledajući u zelenu šatru preko vode, Saćemo d'idemo u onaj šator! Kroz sve su se probijali crni kožni prsluci kojima na leđima pisalo "Sorabi", jedan u svečanu zelenu uniformu, so crne kožne čizme, koji je za sobom vod'o potčinjenog u plavoj uniformi.

Još da se ubeleži da se "beli bubrezi samo ubace u vrelu vodu, i ogule", da se, u prisustvu slike mangulice u blatu, nudila slanina od mangulice, sa, i bez kože, brka koji je prodavao male drvene jarmove sa krstom i beloglavog supa od drveta, narod koji se sve sudar'o, i sve se pozdravlj'o pozdravom "Al' uživate", pesma "Imala si šta si htela", stočić pored reke, sa karirani stolnjak, za kojim se mandžila pržena džigerica, gospodin u godinama, koji je u sve to priseo, i vedemesterom uzeo da bište jagnjeću glavu...

MINISTAR ODBI RAKIJU

Bližilo se podne i ta kulminacija, do Kolubare stade ekskluzivno žensko, plava kosa vezana u repić, minđuše 'volike, bluza plava, pa svilena, bela domindžos suknjica, čizmice preko kolena, tek kad joj kamerman doturi plavi Hepi mikrofon, a ona mlatnu gajtanom, reporter se opasulji da se to kolegica javlja sa lica mesta i uživo.

Uto, sa bine, trubači dunuše nešto teško i srpsko, pred binu nagrnuše kamere, SNS rukovaoci rukovodećih položaja, desno od bine ministar Nedimović, jok bilo Vučića, upućeni potvrdiše da je mor'o kod Šredera na svadbu. Do ministra SNS gradonačelnik, tu i "Idejni tvorac festivala" sa zeleno-belu kapu, još tog SNS materijala u ljudstvu.

Javi se voditeljka, Dobrodošli na 13. Festival duvan čvaraka, ovaj čuveni festival je postao brend... prerasta u značajnu manifestaciju, koja je u redovnom gradskom kalendaru... trajemo i bićemo sve bolji... da bismo počeli, moramo početi... Izađe ministar poljoprivrede u plavu šuškavu jaknu, na patike, Nedimović, prvo sve pozdravi, reče da razgovar'o sa poljoprivrednicima, ministarstvo izašlo sa režimom proizvodnje na kućnom pragu... i reče da je on, od 2000, 13. ministar poljoprivrede, da mu se posrećilo da otvori 13. Festival, koji je predivna manifestacija...

Siđoše sa bine, pa do reke, prođoše pored pletene ograde opletene Vučiću u čast, stupiše na prošireni Vučić most, ukrašen obešenim saksijama sa cvećem bele i narandžaste boje, u pratnji obezbeđenja SNS gradonačelnika – koje imalo crne majice na kojima pisalo "Dekapolit", i koje imalo žute ambleme sa crnim krstom – uspešno prođoše na drugu stranu. Dočekaše ih pred belim čadorom Poljoprivredne škole.

Sedoše, sto je bio postavljen, čvarci, sir, kajmak, pogačice, flaša rakije. No, ministar se diže, kaže se u kameru, prvi pos'o koji im'o bilo mešanje čvaraka, deda ga ter'o, ali to nisu bili ovi, nego sremski čvarci. Još se kaza da je budućnost u organskoj, a ne komercijalnoj, hrani, donosi veće pare... Ministar se vrati za sto, uze čvarak, sipaše mu rakiju, odbi, 'oće pivo, dadoše mu pivo, kucnuše se, ministar uze još jedan čvarak, dade misao da je organika naša budućnost...

U to se mesar Milanče izjavi za RTS, čvarci se prodaju, svuda se prodaju, svakodnevno idu zas Kanadu, Kinu, za Australiju, nema države u koju ne idu, to je brend, to je kvalitet, odlična manifestacija, Kolubara ima dužinu, velike količine čvaraka... Novinarka mu čestita, Al' ste rekli, svaka vam čast! Preko reke je i "Hepi" žensko bilo u akciji, povuče se za repić, pa osmehnuto poturi mikrofon osmehnutoj, u tesne pantalone upicanjenoj, direktorki Turističke organizacije...

Samo što narodni pesnik reče novinaru, Dok su se kod nas jeli čvarci, Jenkiji su još bili divljaci, ministar se diže od stola, obezbeđenje SNS gradonačelnika ga upravi na prošireni Vučića most sa obešenim saksijama sa cvećem, pređoše na drugu stranu, popeše se na plato, ministar još jednoj televiziji reče da ga deda ter'o da meša čvarke, i da je Organik proizvodnja budućnost, provedoše ga pored kola Hitne pomoći, i ministar ode u dalju proizvodnju.

A 'vamo, narod tumara, gužva se oko oranija sa čvarcima, samo čuješ, "Ja gledam 'de si ti", samo čuješ Eeeej, Oooj, u sve to jedan plače i zapeva, Neću da pijem sam, 'oću u društvu. Odasvud dim i jara, odvrnuta Ceca, *Da sam sad na mostu, odma bi se bacila,* sudaraju se uzvici, Mešaj, ne popuštaj... I kod četnika, do kojih "Sorabi", ne popušta, mezi se, i zamanjuje rukama, među nji i unuka Nikole Kalabića, u civilu, strogo se drži gibanice... ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Koliko puta kažeš Vučić

Po analizi urađenoj za potrebe ovog teksta, najfrekventnija imenica u "Vremenu" tokom poslednjih deset godina je "godina", Srbija je prva među državama, a ove godine najčešće pominjana vlastita imena su Aleksandar Vučić i Ana Brnabić

Ove godine navršava se 15 godina od kako je na veb postavljen korpus savremenog srpskog jezika (http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/), a 25 od početka rada na razvoju elektronskog rečnika srpskog. Ova dva važna jezička resursa predstavljaju deo osnovnog i nezaobilaznog inventara potrebnog jednom jeziku kako bi se održao u informatičko doba. Njihova primena je dvostruka. S jedne strane, oni obezbeđuju empirijsku građu neophodnu u lingvističkim i leksikografskim istraživanjima, a sa druge, pružaju potrebne podatke za razvoj računarskih programa koji obrađuju tekstove na srpskom jeziku.

Prva verzija korpusa iz 2003. godine sadržavala je oko 23 miliona reči, dok ih u današnjoj verziji ima oko 122 miliona. Ove reči su uključene sa svojim kontekstom i osnovnim bibliografskim podacima, a grupisane su po funkcionalnim stilovima. Svakoj reči je dodeljena i lema (odnosno uobičajeni rečnički oblik) i pridružen podatak o vrsti reči. Korpus koristi više od 700 domaćih i inostranih istraživača i studenta.

ŠTA JE E-REČNIK

Činjenica da je korpus u elektronskom obliku, omogućava da se na osnovu njegovog sadržaja automatski sračunaju frekvencije upotrebljenih reči i njihovih lema. Sračunati su i statistički jezički modeli, a to su frekvencije uzastopnih pojavljivanja dve, tri i više reči. Ovi podaci se koriste, pre svega, za usmeravanje procesa obrade u statističkim prilazima obradi jezika. Računanje frekvencija je među najjednostavnijim zadacima koji se postavljaju u automatskoj obradi teksta. Za složenije obrade i pouzdaniji opis samog jezika neophodno je raspolagati formalizovanim opisom i preciznom klasifikacijom svojstava reči. Takav opis pruža elektronski rečnik (skr. e-rečnik) koji, pored drugih podataka, može sadržavati i frekvenciju reči.

E-rečnik je resurs koji je namenjen programima za obradu teksta na prirodnom jeziku. Naime, u digitalnom tekstu u kome čitalac prepoznaje lako reči i rekonstruiše njihovo značenje, računar "ne vidi" jezički organizovan materijal. Kao sredstvo da se rečima dodele jezički relevantne informacije koristi se ova vrsta rečnika.

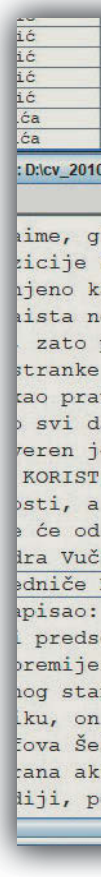
Njihov najjednostavniji oblik su oni rečnici koje koriste programi za otkrivanje tipografskih grešaka (engl. spell checker). Oni se sastoje obično iz obimnog spiska reči, bez drugih informacija, a provera se sastoji u sravnjivanju reči iz teksta sa rečima iz rečnika. Kada u rečniku nema neke reči iz teksta, signalizira se greška i moguća ispravka. Nešto složeniji primer je onaj e-rečnik koji je ugrađen u elektronske knjige kao što je Kindl ("Vreme", 1091). Tu čitalac može pozvati u pomoć tradicionalni rečnik za reč koju ne poznaje. Ova operacija je složenija od prethodne: Kindl treba da poveže oblik reči iz teksta sa odgovarajućom odrednicom u rečniku. Sličan problem, ali u suprotnom smeru, predstavlja pretraga gde za zadatu reč (obično u obliku rečničke odrednice) treba pronaći sva pojavljivanja njenih različitih oblika. Na primer, pretraga arhive "Vremena" na vebu sa odrednicom "kompaktan" morala bi pronaći i oblik "najkompaktniji" iako se on pojavio samo jednom u poslednjoj deceniji ("Vreme", 1162).

Za još složenije obrade teksta potrebni su e-rečnici koji ne uspostavljaju samo vezu između leme i njenih oblika, već opisuju odnos leme i oblika u gramatičkim kategorijama, kao i leksička svojstva same leme. Na primer, lema *crn* treba tada da bude opisana kao pridev koji označava boju, a oblik *najcrnji* kao jedan od oblika superlativa ovog prideva. Ako bismo sada poželeli da pronađemo jednim upitom u arhivi "Vremena" sve superlative prideva koji tokom poslednje decenije opisuju boje, onda bismo morali imati e-rečnik u kome su leme prideva koji označavaju boje povezane sa oblicima njihovog superlativa. Sa takvim rečnikom se tada pronalazi da su od 2010. u "Vremenu" upotrebljena 53 superlativa ovakvih prideva, da je najčešći oblik *najcrnje*, ali da se javljaju još i oblici superlativa prideva *zelen*, *žut* i *crven*.

OPISMENJAVANJE RAČUNARA

Dalje komplikacije u opismenjavanju računara dolaze od izraza čija se gramatička funkcija ili značenje ne mogu izračunati iz reči od kojih se on sastoji. Na primer, *crna ovca* nije ni crna, ni ovca, već osoba sa određenim osobinama, a promena ovog izraza po padežima nije prosti zbir mogućih oblika prideva *crn* i imenice *ovca*. Slično, izraz *s vremena na vreme* ima u tekstu prilošku funkciju koja se ne može sračunati iz njegovih delova. Dakle, za iscrpnu obradu teksta potrebno je sastaviti i popis ovakvih izraza i opisati njihove gramatičke i leksičke specifičnosti.

Ovde nije kraj onoga što će računarima praviti problem u analizi teksta. Čitave klase složenih izraza pripadaju pre enciklopedijskom nego rečničkom inventaru reči. Ovo se posebno odnosi na vlastita imena, datume, različite mere, skraćenice i druge slične reči. Potrebno je i njih popisati i dodeliti im odgovarajuće atribute. Na primer, reč *Beograd* treba u reč-

niku da ima naznačeno, pored gramatičkih svojstava, i da je u pitanju vlastito ime za grad koji se nalazi u Srbiji. Sa rečnikom u kome su na ovaj način obeleženi toponimi, mogu se automatski izdvojiti iz arhive svi tekstova u kojima se pominje bilo koje mesto u Srbiji. A ako poželimo da identifikujemo sve datume u tekstu, potrebno je opisati čitav jedan mali podjezik u kome će se, pored reči, naći cifre i razni interpunkcijski znaci. Značaj prepoznavanja ovakvih reči dolazi do izražaja kada je

Ilustracija: VREME/IH

potrebno obeležiti za dokumentarističke potrebe tekstove o tome ko je kada i gde nešto rekao ili učinio.

Sve ove operacije i mnoge druge mogu se izvršiti nad tekstom na srpskom jeziku pomoću e-rečnika čiji razvoj vodi prof. Cvetana Krstev sa Katedre za bibliotekarstvo i informatiku na Filološkom fakultetu. Sam rečnik sadrži oko 160.000 lema i više od 6.000.000 njihovih oblika, a razvija se i dalje. Model i metodologiju njegove konstrukcije razvijao je počev od 1988. francuski lingvista Moris Gros u okviru teorije leksikon-gramatike. Pod njegovim uticajem, u istom formatu izgrađeni su rečnici za više evropskih jezika, a od slovenskih, pored srpskog postoje i rečnici ruskog, bugarskog i poljskog. Sa ovakvim rečnikom moguće je rešiti sve gore navedene probleme u obradi teksta počev od pronalaženja tipografskih grešaka, otkrivanje svih oblika jedne leme prostim upitom, ali i otkrivanje složenih objekata u tekstu kao što su polileksemske jedinice, izrazi datuma ili nizovi vlastitih imena.

E-rečnici se koriste kao deo različitih informatičkih aplikacija ili kroz sistem Unitex (http://unitexgramlab.org/), slobodni softver inicijalno razvijen na Univerzitetu Pariz-Istok, a u čijem su razvoju učestvovali i beogradski matematičari-informatičari. Ovaj sistem je platforma za obradu korpusa koja se zasniva na eksploataciji sadržaja e-rečnika i koristi se prvenstveno u različitim filološkim istraživanjima i u izgradnji formalizovanih modela jezika.

IZ ARHIVE "VREMENA"

Kao primer primene e-rečnika srpskog i Unitex-a, za potrebe ovog teksta formiran je korpus hronološki uređenih članaka iz arhive "Vremena" od 2010. naovamo. Ovaj korpus se sastoji od oko 13 miliona reči, a sastavljen je od oko 422.000 različitih oblika reči. Od ovih različitih oblika reči, oni koji su se pojavili samo jednom čine 44 odsto svih upotrebljenih oblika. I pored obimnosti e-rečnika srpskog, u njemu se ne nalazi oko 46.000 oblika, a to su ili reči iz drugih jezika (warehouse, dromedarius...), tipografske greške ili nove i neobične reči (kalakurdija, kakotrebajuće, webdžije...) kojih nema ni u rečnicima Matice srpske. Ipak, u odnosu na ukupan broj pojavljivanja reči u ovom korpusu, ove "nepoznate" reči čine manje od 1 odsto.

Najčešće reči u "Vremenu" su iste kao i u korpusu savremenog srpskog jezika sa 122 miliona reči. To su *i, je, da, u, se*... Najčešćih 10 reči čini 18,43 odsto svih upotrebljenih reči u korpusu "Vremena", a najčešćih 100 – 32,89 odsto. To znači da »

je petina svih napisa od 2010. do avgusta 2018. sastavljena sa svega 10 reči, a trećina – sa svega 100 reči. Ali ovo nije svojstvo samo tekstova u "Vremenu", već svojstvo raspodele učestanosti reči u srpskom jeziku: skoro istih 10 reči su najčešće i u Andrićevoj *Travničkoj hronici* gde čine oko 20 odsto teksta. U sloju visokofrekventnih reči u "Vremenu" nalazi se i poneka imenica kao što je *godina, Srbija, ljudi, dan, vreme* ili glagoli *moći, kazati, trebati*.

Same frekvencije izolovanih reči ne pokazuju kako su one upotrebljene, niti kako se propagiraju kroz korpus. Na primer, najčešća imenica *godina* javlja se 57.240 puta što čini 0,44 odsto svih reči u korpusu. Koristeći se svojstvima e-rečnika, mogu se potražiti izrazi koji sadrže reč *godina*, a koji opisuju određeni datum ili period. Takvi izrazi će se u korpusu pojaviti 15.506 puta, a popunjavaju korpus u istom procentu kao i sama imenica *godina* jer apsorbuju veći broj reči. Primeri takvih izraza su u sekvencama "trista pedeset i četiri godine", "od 7. septembra 2017. do 14. januara 2018. godine" ili "1,2 miliona godina".

Reči koje nisu u tradicionalnim rečnicima, kao što su vlastita imena ili skraćenice različitih organizacija, čine, po pravilu, oko 12 odsto novinskih korpusa nezavisno od jezika, a ovo potvrđuje i korpus "Vremena". Najčešće vlastito ime u ovom korpusu je Srbija sa 42.268 pojavljivanja. Od imena država po učestalosti slede SAD, Nemačka, Hrvatska, Jugoslavija... a od toponima unutar Srbije najčešće se javlja Beograd (14.677), Kosovo (6.305), Vojvodina (1.830), Novi Sad (1.684), Priština (1.071), Niš (850), Kragujevac (676)... Razni toponimi Srbije pominju se ukupno oko 100.000 puta.

Reči gube ili dobijaju na značaju u funkciji vremena. Reč *Tviter* se u "Vremenu" prvi put javlja 2009. godine i u korpusu koji se sastoji od tekstova iz ove godine javlja se svega dva puta. Tokom ove decenije, tviter dobija na značaju, ali ne samo kao određeni servis na vebu. Uz ovu reč se razvila i cela porodica reči: tvit, tviteraš, tviterašica, tviterašenje, tvitovanje, tviterašenje, zatim glagoli tvitovati, tvitnuti, tvitati i retvitovati, pridevi tviteraški i tviterski itd. Na ovom primeru vidimo kako jedna reč koja se pojavila 2009. ne samo da je dobila na značaju već je razvila i niz drugih povezanih reči. Sličan fenomen je zabeležila i reč *blog*, mada ne tako plodan (bloger, blogerka, blogovanje, blogovati, mikroblog, blogerski, blogovski). S druge strane, podjednako popularni servisi na mrežama, kao što su skajp ili viber, ostali su ograničeni na svoj osnovni oblik premda nema jezičkih prepreka za konstrukciju sličnih familija reči. Za razliku od tvitera koji se širi, nacionalni *ćevapčić*, koji se u tom obliku razlio po celom svetu, u savremenom srpskom jeziku nestaje, a to potvrđuje i korpus "Vremena". Ova se reč javlja 4 puta 2010, 2 puta 2013, još jednom 2014, a onda nestaje. Zamenio ju je *ćevap* koji je, pak, promenio svoje nekadašnje značenje.

Ovi primeri nam pokazuju da se sudbina reči ne može predvideti. A tu nailazimo i na leksikografski izazov opisivanja novonastale leksike. Za neke jezike, e-rečnik se koristi svakodnevno da bi se "ulovile" nove reči, pre svega, u novinskim tekstovima. Ovo otvara zanimljive mogućnosti za različite leksikografske projekte kao što su rečnici novih ili "divljih" reči.

Kako su u e-rečniku opisana i vlastita imena, moguće je pratiti njihovu popularnost tokom vremena. Ako se potraže u korpusima "Vremena" po godištima najčešće pominjane muške i ženske ličnosti imenom i prezimenom, onda se za poslednjih 18 godina slika "popularnosti" veoma menja. Godine 2001. najčešće muško ime je Slobodan Milošević, a žensko Karla del Ponte. Pet godina kasnije najčešća su Zoran Đinđić i Angela Merkel, dok su 2010. to Boris Tadić i Hilari Klinton. Imena Aleksandra Vučića i Angele Merkel nalaze se na vrhu liste 2015, dok je u prvih 8 meseci ove godine, prvo mesto zadržao Vučić, dok se kao žensko ime prvi put na čelu javlja Ana Brnabić. Ne treba ni napominjati da se najčešće žensko ime i prezime javlja 4-5 puta ređe od najčešćeg muškog, kao i da je broj pomenutih ženskih osoba znatno manji od muških. Zanimljivo je da ime prethodnog predsednika Srbije Nikolića nikada nije došlo na vrh liste. U vreme izbora 2012. i dalje je Tadićevo ime na vrhu prema broju pojavljivanja, a već 2013. to mesto preuzima do tada malo zastupljeno ime Vučića.

Opisani sistem e-rečnika srpskog koristi se u različitim informatičkim aplikacijama. Neke od njih su teme odbranjenih doktorskih

disertacija: analiza uzajamnih referenci u zakonima republike Srbije (Nebojša Vasiljević), anonimizacija korpusa koja se sastoji u zameni stvarnih izmišljenim imenima što je od značaja u analizi medicinske dokumentacije (Jelena Jaćimović), u transformaciji starinskih kuvarskih tekstova na savremeni format recepata (Staša Vujičić-Stanković), u određivanju polariteta stavova i raspoloženja u velikim kolekcijama tekstova (Miljana Mladenović)... ili objavljenih radova o analizi zastupljenosti ženskih imena u medijima (Cvetana Krstev, Sandra Gucul, Miloš Utvić i Jelena Jaćimović) ili o razlikama i sličnostima između srpskog i hrvatskog jezičkog uzusa (Ljubomir Popović, Cvetana Krstev, Anđelka Zečević i Dušan Vitas). Takođe, ovi rečnici su osnova i za veb-aplikacije kao što je pretraga dvojezičnih tekstova (Ranka Stanković) ili veb-servisa koji su u pripremi za restauraciju dijakritičkih znakova u tekstu sa "ošišanom" latinicom i za korekturu o-ce-er-ovanih tekstova ili pretragu korpusa starijih pisaca. ¶

DUŠKO VITAS,
profesor Matematičkog fakulteta

ZORAN STANOJEVIĆ

Revolucija sa klavijaturom

Ako želite da saznate više o stvarnom stanju nekog društva, pogledajte male oglase. Šta se prodaje, šta se kupuje. Tako je pisao Vitomil Zupan u knjizi *Levitan*, gde je opisivao svoje zatvorske dane u socijalističkoj državi u nastajanju, kao i razloge zašto se u zatvoru našao. Primetio je da je već pet-šest godina posle rata i narodne revolucije opet poraslo interesovanje za klavire. Što je za njega bio znak da se društvo vraća građanskim vrednostima, uprkos snažnoj komunističkoj propagandi rešenoj da nametne drugačiji sistem.

Ta odlična knjiga naučila me je da oglasne strane posmatram s najvećom ozbiljnošću. Stoga me je prilično zainteresovala informacija koju sam dobio od najvećeg oglasnog portala u Srbiji, KupujemProdajem, da je na njihovoj adresi odnedavno aktivno dva miliona malih oglasa. Ovaj sajt zauzima, otprilike, dve trećine oglasnog tržišta Srbije pa je lako izračunati da, statistički posmatrano, gotovo polovina građana trguje nečim na internetu. Ako su Zupanu klaviri bili pokazatelj promena u društvu, onda bi nama to mogao biti broj oglasa. A on govori da je Srbija ozbiljno digitalizovana, posebno trgovina, iako se tako ne bi reklo kada gledamo zvanične podatke. E-trgovina se razvija ispod radara, spontano i žilavo.

Masovni mali oglasi koincidiraju sa porastom broja pametnih telefona, znatno više nego sa povećanjem broja ličnih računara koje koristimo. Za objavu oglasa, i to besplatnog, dovoljan vam je telefon sa kamerom. Relativno lako, opet zahvaljujući telefonu ili direktnoj poruci, stupate u kontakt sa drugom stranom zainteresovanom za trgovinu. Tu se završava spontana digitalizacija i prelazimo u stvarni svet, gde treba razmeniti novac i robu, dakle, plaćanje i isporuka. I jedno i drugo funkcionišu, ali bi mogli biti bolje organizovani, naročito plaćanje. Srbiji je neophodan sistem digitalnog plaćanja između privatnih lica koji bi bio bezbedan i efikasan, sa mogućnošću rezervacije i povraćaja novca u slučajevima prevare ili netačnog opisa proizvoda.

Biće da je zlonamernih relativno malo jer je rast oglasnog tržišta u Srbiji neverovatan. Samo na sajtu KupujemProdajem broj oglasa je za sedam godina porastao dvadeset puta! Interesantno je i čime se trguje. Vode mobilni telefoni, ispred kompjutera i drugih električnih uređaja, slede auto-delovi, odeća, obuća, muzički instrumenti. Oglasni portali postali su pravi internet buvljaci gde možete pronaći zubara, kupiti pisaću mašinu i izdati garsonjeru, raj za male preduzetnike i one koji bi nečeg da se reše bez velikih komplikacija. Najveća prednost u odnosu na štampane oglase je sticanje preporuke od ostalih učesnika u trgovanju. A u ovakvim transakcijama (digitalni) ugled od najveće je važnosti.

Ko god želi ozbiljno da se bavi elektronskom trgovinom u Srbiji morao bi da proučava i prati oglasno tržište. Isto važi i za marketinške stručnjake koji bi iz obilja podataka koje im oglasni sajtovi pružaju morali da izvuku važne pouke o stvarnom stanju na tržištu. Te podatke onda mogu da prodaju i političarima, naročito ako primete da se narod sve više zanima za "klavire".¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

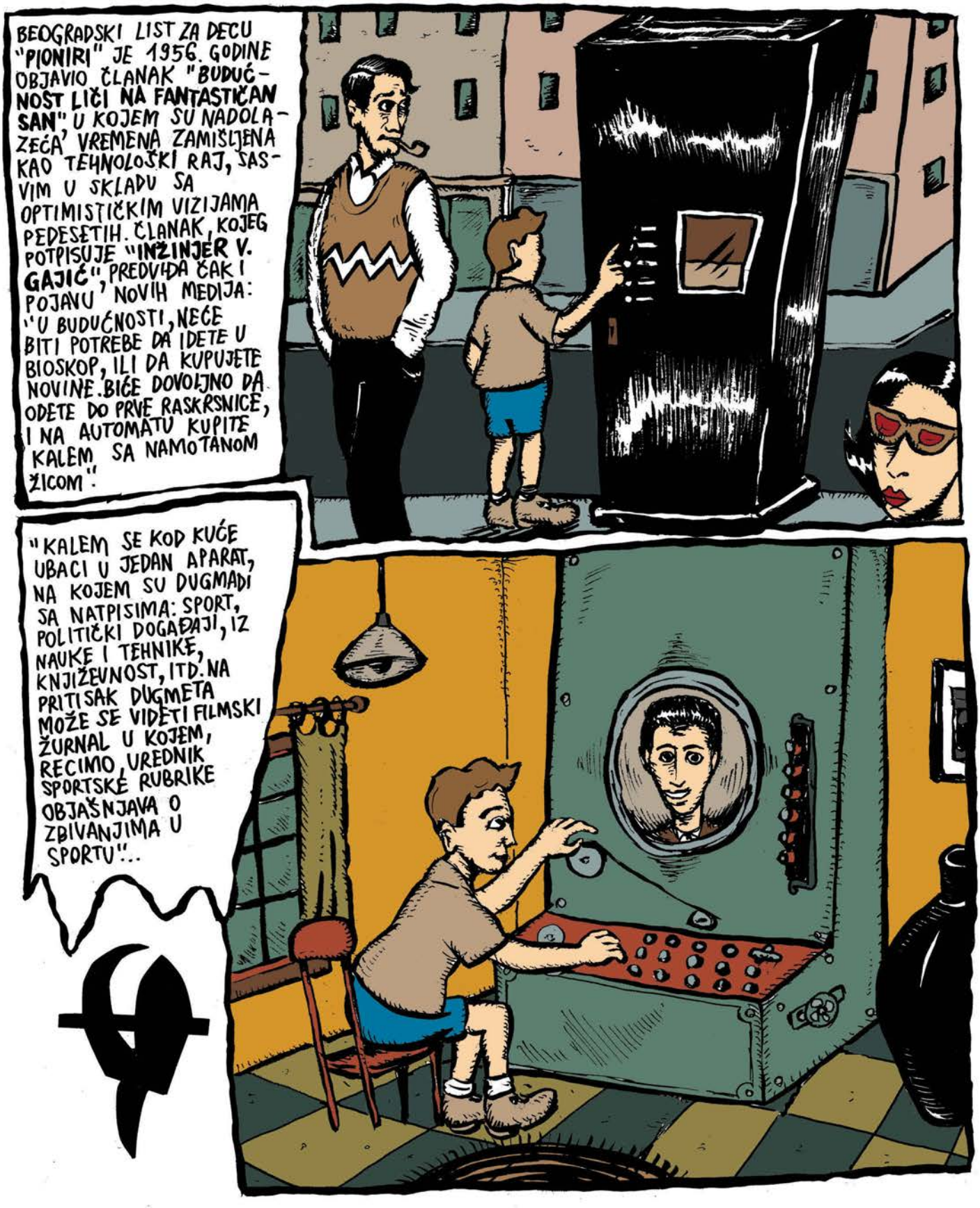
DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

BUDUĆNOST LIČI NA FANTASTIČAN SAN

ALEKSANDAR ZOGRAF.

"AKO SE NEKOME POKVARI ZUB, MOŽE STAVITI NOV. VRŠE SE ISTRAŽIVANJA KOJA BI OMOGUĆILA DA SE LJUDIMA IMPLANTIRAJU ZDRAVI ZUBI OD NEKIH ŽIVOTINJA"...
"TELEFON BUDUĆNOSTI NEĆE IMATI BROJČANIK KOJI SE OKREĆE, VEĆ DUGMAD OBELEŽENU OD 0 DO 9. A KAD SE USPOSTAVI VEZA, NA APARATU ĆE SE UGLEDATI LICE ONOGA SA KOJIM SE RAZGOVARA"!
"NOVA PREVOZNA SREDSTVA BIĆE HELIKOPTERI, SA KOJIMA ĆE SE IĆI NA POSAO ILI U ŠKOLU. I TADA ĆE BITI PEŠAKA, ALI ĆE SE ONI KRETATI POKRETNIM TROTOAROM"...

Frilenser

Odmah da priznam: nikada nisam bila kancelarijski tip. Znate ono, ustanem ujutru, tuširanje, kafica, lagani doručak i u pola 8 sam na poslu, u nekoj kancelariji memljivoj, zagušljivoj, stolovi poređani uz zidove neke nedefinisane "prdimiš" boje. Imala sam noćne more zbog straha da ću jednog dana završiti u istoj prostoriji sa još petoro ljudi, 8 sati dnevno, 5 dana u nedelji. Dobro, izbor fakulteta koji sam studirala upućivao je baš na takav dosadan, bezličan, anemičan posao. Srećom, imala sam i neke veštine mnogo važnije za kasnije opredeljenje čime ću se u životu baviti. Naravno da nisam završila u kancelariji. Zapravo uradila sam sve što sam znala i mogla da se to ne desi.

Foto: *pixbay.com*

Sad da ne dužim o prošlosti (ni mene više ona kao takva ne zanima), tek sticajem raznih okolnosti, postala sam "frilenser". Slobodni strelac sa nešto iskustva u tom statusu na samom početku karijere.

Ma dajte, molim vas. Stvarno želite da provedete život radeći u kancelariji? Svakog bogovetnog dana do kraja života?

Pa, ja to ne radim. Ja radim od kuće. Zapravo, mogu da radim sa bilo kog mesta na planeti gde ima interneta. Ali hajde da se zadržimo na "radu od kuće". To vam je danas u svetu vrlo popularno jer zahvaljujući napretku telekomunikacija možete da "otvorite" kancelariju u sopstvenom domu i da je selite kud god da krenete. Ja radim sa terase, iz dvorišta, sa ivice bazena, iz kreveta, sa letovanja, sa skijanja.

A, ne! Nemojte pokušavati da me vizualizujete. Ipak imam i neki svoj radni prostor, disciplinu i pravila, pa radni dan započnem skockana, obujem i baletanke. Dobro, ne šminkam sa svakog dana, ali desi se i to. Te predstave o ljudima koji rade od kuće zaboravite. Nema tu spavanja do podne, švrćkanja u pidžami po vasceli dan niti ručkova koji traju satima.

Ja sam frilenser koji radi od kuće. Taj status, tačno je, omogućava ogromnu fleksibilnost, ali je i dalje posao koji mora da bude obavljen u nekom roku, da zadovolji kvalitetom, inače vas pregaziše. Nestadoste! Kada ste frilenser, imate mogućnost da birate sa kime ćete da radite, ko će vam biti klijenti, koliko ćete dugo sa nekim da radite. Možete da istaknete svoju cenu po satu ili "đuture" za neki posao. Možete da ostanete u branši ili da je potpuno promenite. Za poslednjih godinu dana sarađivala sam sa Tajlanđanima, Amerikancima, Izraelcima, Filipincima, Australijancima, Brazilcima, Meksikancima, Indusima, Pakistancima, Nemcima, Dancima... Nastavite niz sami. Radila sam toliko različitih poslova, od i-mejl marketinga, preko pisanja kuvara do elektronskih knjiga i blogova.

U frilensovanju je najvažnije da u samom startu shvatite kako ugovori mogu da budu kratkoročni, da traju po projektu ili mesec-dva. Ima i slučajeva kada radite za jednog klijenta više godina (što je moj slučaj sa jednim od njih), ali to je više izuzetak nego pravilo. Sad, neko će reći da je to jako neizvestan i stresan status. Stvarno? A ko vam garantuje da ćete svoje mesto u državnoj firmi zadržati i sledeće nedelje? I was in that shoes! Ništa ne traje zauvek. To je ritam novog doba. Živi brzo, radi još brže.

Kada ste frilenser, možete da menjate poslove brzinom svetlosti, da se selite iz oblasti u oblast, iz branše u branšu, ako imate dovoljno znanja i veština. Ako ste disciplinovani i spremni da samostalno donosite odluke, za vas nema zime. Znam da je to "ako" baš veliko za mnoge, ali na raznim platformama gde se oglašavaju poslovi, imate toliko različitih mogućnosti, toliko opcija da vam se zavrti u glavi. U početku će biti malo teško, ali ako je upornost jedna od vaših osobina, nećete imati problema. Ja za sada uživam. ¶

SOFIJA PRODANOVIĆ

JEFF
BRIDGES
CYNTHIA
ERIVO
DAKOTA
JOHNSON
JON
HAMM
CAILEE
SPAENY
LEWIS
PULLMAN
AND
CHRIS
HEMSWORTH
TEŠKA VREMENA
U
El Rojalu
SVI PUTEVI VODE OVDE
U BIOSKOPIMA OD 11. OKTOBRA
@ElRoyaleMovie
MCF

5 GODINA
SERVICE
INCLUSIVE
Zadovoljstvo
u vožnji
SAMO NAPRED.
NOVI BMW X4.
Kakvi god da vas izazovi čekaju na putu, novi BMW X4 ih željno očekuje. Njegov progresivni dizajn i konture nalik na kupe momentalno otkrivaju žeđ za akcijom. A zahvaljujući prvoklasnoj dinamičnosti vožnje, inovativnoj lakoj konstrukciji sa niskim centrom gravitacije, kao i još višem nivou performansi, između vas i vaših odredišta stoji samo jedno, čisto zadovoljstvo u vožnji.

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec